

Riksdagens protokoll

1998/99:35

Måndagen den 14 december

Kl. 10.00 – 15.19

Protokoll
1998/99:35

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 7 och 8 december.

2 § Hänvisning av ärende till utskott och beslut om förlängd motionstid

Föredrogs och hänvisades

Förslag

1998/99:RR3 till skatteutskottet

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för ovanstående förslag skulle förlängas till *fredagen den 22 januari 1999*.

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Utbildningsutskottets betänkanden 1998/99:UbU1 och UbU2

Meddelande om uppskjuten votering

Talmannen meddelade att samtliga ärenden på dagens föredragningslista skulle avgöras i ett sammanhang vid arbetsplenium tisdagen den 15 december.

4 § Samhällsekonomi och finansförvaltning

Föredrogs

Finansutskottets betänkande 1998/99:FiU2
Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning (prop.
1998/99:1 delvis)

Anf. 1 ANNA ÅKERHIELM (m):

Fru talman! I betänkandet behandlas utgiftsområde 2, Samhällsekonomi och finansförvaltning. Till detta har vi moderater fogat ett särskilt yttrande där vi kort presenterat vårt förslag till anslagsfördelning. Sammantaget föreslår vi en minskning av ramen med 156 miljoner kronor för 1999 och 87 miljoner kronor de två följande åren, innebärande en total ram för 1999 på drygt 1,5 miljarder.

Jag skall här bara helt kort kommentera några områden av mer principiell karaktär: en ny riksrevisorsmyndighet, Nämnden för offentlig upphandling och en myndighet för kvalitetsutveckling och kompetensförsörjning.

Vi föreslår att Riksrevisionsverket och Riksdagens revisorer sammanförs till en ny riksrevisorsmyndighet. Vår avsikt är att uppnå en mer fristående granskning, som bättre motsvarar internationell vedertagen praxis. Sverige särskiljer sig i det avseendet. Riksdagen har enligt grundlagen makten över statsfinanserna. Riksdagen har också att följa upp och utvärdera hur skattebetalarnas pengar förvaltas.

Den statliga revisionen är eller borde vara en viktig del av denna kontroll. Men när det gäller just uppföljningen är riksdagens roll av, låt oss kalla det, tradition ganska svag. Sverige har valt en tudelad lösning för den statliga revisionen som avviker från vad som förekommer i andra länder: en mindre del ställd under riksdagen, Riksdagens revisorer, och en betydligt större del, Riksrevisionsverket, förvaltningsmyndigheten.

Riksdagens revisorer som institution har en lång tid bakom sig, snart 200 år. Det är uppenbart att det har hänt mycket under de här åren. Statsförvaltningen och det allmännas uppgifter har genomgått stora förändringar, men verktygen, medlen, har inte påverkats i någon större omfattning. I stället har successivt den större delen lagts på regeringens eget förvaltningsorgan – ett faktum som måste förvåna och inte heller anses lämpligt, inte minst ur ett medborgarperspektiv, dvs. att ledningen för det största revisionsorganet utses av, får instruktioner av och beviljas anslag från samma organ som det är satt att granska.

En av riksdagens främsta uppgifter är, som sagt, att utöva sin kontrollmakt. Det innebär också att riksdagen måste förfoga över rätt verktyg för att leva upp till ett sådant uppdrag.

Tillsammans med Folkpartiet och Kristdemokraterna har vi tidigare gemensamt fört fram förslag till förändringar. Vi fullföljer nu förslaget genom att omfördela medel från Riksrevisionsverket och Riksdagens revisorer till denna nya riksrevisorsmyndighet.

Fru talman! Nämnden för offentlig upphandling anser vi också skall avvecklas. Nämndens uppgift är att verka för att offentlig upphandling sker affärsmässigt genom information och tillsyn. Nämndens resurser har genom åren till övervägande del använts till informationsverksamhet snarare än till nödvändig tillsyn av efterlevnaden av lagen. Det framgår

enligt vår uppfattning att nämnden har haft svårt att hitta sin roll. Regeringen skriver också att det är svårt att överblicka vilken effekt verksamheten har haft. Vi konstaterar att frågan om offentlig upphandling är viktig och skall genomföras på ett effektivt och korrekt sätt.

I motion Fi802 har vi utvecklat våra förslag på detta område. Vi vill bl.a. genom skärpta skrivningar i regleringsbrev och kompletterande lagstiftning tillgodose medborgarens berättigade krav på att offentliga tjänster sker till lägsta möjliga kostnad.

Vi önskar dessutom att den föreslagna myndigheten för kvalitetsutveckling och kompetensförsörjning inte bör inrättas. Flera myndigheter ägnar sig redan åt detta, och risken för dubbelarbete är uppenbar. Det bör dessutom vara varje myndighets uppgift att utifrån sitt ansvarsområde se till att man har rätt bemanning och kompetens för att utvecklingsarbetet sker kontinuerligt och i de normala arbetsuppgifterna.

Slutligen, fru talman, behandlas i betänkandet också några motioner om statistikfrågor, BNP-måttet och fördelningsstatistiken. I en motivreservation konstaterar vi att dagens system för nationalräkenskaper successivt har byggts upp under de senaste 50–60 åren. Räkenskaperna har också alltmer samordnats mellan olika länder, t.ex. i FN:s och OECD:s regi. Sådan statistik är givetvis nödvändig som underlag för ekonomisk-politiska åtgärder och frågeställningar. Samtidigt kan vi också alla konstatera att det i de fall man försöker införa för många variabler blir det totala ohanterligt, överskådligt och av begränsad nytta. Risken med en sådan utveckling är att värdet av BNP-måttets ursprungliga roll som makroekonomiskt verktyg urholkas. Även när det gäller fördelningsstatistiken anser vi att det redan finns ett väl utvecklat statistiksystem.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 4, men jag står naturligtvis också bakom den gemensamma reservationen från moderaterna och kristdemokraterna.

Anf. 2 PER LANDGREN (kd):

Fru talman! Ekonomisk politik handlar om att hushålla med de offentliga resurserna. Ett viktigt redskap för denna förvaltning är de myndigheter som finns under detta utgiftsområde. Det gäller allt från SCB och Konjunkturinstitutet till Riksrevisionsverket och Statskontoret. Ekonomisk politik handlar också i stor utsträckning om prioriteringar; prioriteringar mellan alla de utgiftsområden som vi har att hantera.

Genom en klok avvägning mellan utgiftsområdena vill vi kristdemokrater ytterligare öka resurserna för kommuner och landsting och därmed förstärka sjukvård, äldreomsorg och skola. Detta föranledde oss kristdemokrater att föreslå riksdagen en minskning av ramen här med 6 %, med 100 miljoner kronor. Men denna besparing måste ses mot bakgrund av de budgetförutsättningar som en steril näringspolitik skapat under de senaste årens styre.

Vi är fullt medvetna om att myndigheterna inom även detta utgiftsområde bidragit till de gångna årens besparingar. Samtidigt kan det finnas fog för en viss oro för överlappningar och dubbelarbete mellan myndigheter, gamla som nya.

Nu skriver utskottsmajoriteten att man inte kan tillstyrka "sådana opreciserade, svepande besparingar". Men jag vill kalla detta innehållslös retorik av den enklare skolan. Den faller vid en granskning.

Besparingar torde grovt sett vara, för att använda vanligt språkbruk, av osthyvels- eller tårtspadekaraktär. Vi föreslår i detta fall det förra, osthyveln, för att myndigheterna själva skall peka ut vad som skall sparas i den egna verksamheten, med osthyvel eller tårtspade. Konstigare är det inte även om det är smärtsamt och inte alls alltid önskvärt.

Det som majoriteten nu lite nedlåtande i texten betecknar som oprecist och svepande är ett nödvändigt ont som skiftande majoriteter i riksdagen och majoriteternas kolleger i t.ex. kommuner och landsting ofta tvingas använda sig av.

Ett exempel är det kraftiga sparbetinget i konsolideringsprogrammet för några år sedan och hos de flesta myndigheter inom det här området. De sparade miljonerna vill vi använda för vård, omsorg och skola. Vi föreslår 1 miljard mer än den sittande majoriteten.

Angående BNP-måttet, som behandlas i mom. 4 och i våra motioner, noterar vi utskottets skrivningar med intresse. Det gäller också den internationella trenden att vid sidan av BNP utveckla kompletterande räkenskaper inom särskilda områden, s.k. satelliträkenskaper. Vi anser att regeringen bör få i uppdrag att utarbeta satelliträkenskaper för en miljöjusterad nettonationalprodukt, NMP, där hänsyn tas till förändringar i human- eller miljökapital vid tillväxt eller motsatsen.

Regeringen bör även ta initiativ till ett internationellt projekt om värdering av hemmens hushållsarbete i en kompletterande räkenskap till BNP. Mycket som sköts formellt i Sverige och räknas in i BNP görs informellt i sydligare länder vilket relativt sett ökar vår avgift till EU på ett icke önskvärt sätt. BNP som ett viktigt jämförandetal länder emellan skall naturligtvis behållas.

Vi har tidigare i höst och andra år i parti- och kommittémotioner lagt fram våra förslag till inriktning av den ekonomiska politiken och av budgetpolitiken. Riksdagen har även detta år, märkligt nog, valt en annan inriktning, och därmed är vi fortsatt bundna av en passivitet eller ibland rent av kontraproduktiva effekter av en näringspolitik som vi inte gillar och som permanentar sämre förutsättningar för Sverige än vad Sverige förtjänar. Vi deltar därför inte, fru talman, i detaljbesluten.

Anf. 3 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Centerpartiet har tre reservationer fogade till betänkandet som berör utgiftsområde 2, Samhällsekonomi och finansförvaltning. Vi står bakom samtliga tre reservationer, men jag nöjer mig med att här yrka bifall till reservation nr 1. Den reservationen berör olika anslag inom utgiftsområde 2 för budgetåret 1999.

Där berörs bl.a. folk- och bostadsräkningen. Vi har ingen annan uppfattning än den som framgår av betänkandet. Det är viktigt att en ny folk- och bostadsräkning genomförs. Den behövs därför att man i den kan få uppgifter om grundläggande hushållsstatistik som är viktig för bl.a. kommunernas planering och resursförsörjning.

Det är också viktigt hur folk- och bostadsräkningen görs för att få ut så mycket fakta som möjligt ur den. I motion So314 från Centerpartiet har vi betonat statistikens vikt för folkhälsoarbetet. Det är uppenbart att det finns olika skillnader i befolkningen när det gäller hälsotillståndet.

Folkhälsorapporten från 1997 från Socialstyrelsen visar att det finns regionala skillnader. Man har pekat på att det märks en ogynnsam hälso-

utveckling för t.ex. män i norra glesbygden och för flera invandrargupper. Segregationen i samhället syns tydligt när det gäller både medellivslängd och ohälsotalen.

En ökande andel kvinnliga arbetare besväras av sjukdomar i rörelseorganen. De sociala skillnaderna i hälsan tenderar att öka bland kvinnorna. Det är naturligtvis en mycket oroande utveckling att dessa tendenser finns. Därför tycker vi att det är viktigt att man i detta arbete får en statistik där man kan redovisa resultatet också fördelat på könen.

Vi har inte fått framgång fullt ut i det arbetet. Därför tar vi upp det i reservation 1, som jag härmed yrkar bifall till.

Riksdagen har tidigare beslutat att inrätta en myndighet för kvalitetsutveckling och kompetensförsörjning. Det har tidigare berörts i debatten. Det är naturligtvis ingenting nytt. Det är ett känt knep för att visa att man är eller vill vara progressiv inom ett visst område att inrätta ett nytt verk eller en ny myndighet. Det borde vara självklart att alla myndigheter skall vara effektiva. Vi tror inte att de blir effektivare av att nya myndigheter inrättas.

Däremot tror vi att det blir effektivare om effektiviseringsarbetet bedrivs i varje myndighet på plats och för sig. Det ger större effekt samtidigt som man kan undvika onödig byråkrati och staten kan spara pengar. I det här fallet rör det sig om 50 miljoner som kan komma till bättre användning på ett annat området. En ytterligare effektiv väg är att decentralisera uppgifter från den regionala till den lokala nivån för att öka effektiviteten. Det tror jag är betydligt bättre än att inrätta nya myndigheter.

I reservation 3 berörs beräkningarna av bruttonationalprodukten. Om t.ex. det tåg som jag färdades hit med i går kväll hade sparat ur och orsakat omfattande såväl materiella som personella skador som krävt bl.a. stora sjukvårdsinsatser hade det på ett märkligt sätt i någon mån ökat bruttonationalprodukten i statistiken med kanske någon promille. Men ur ett hälsoperspektiv och ett välfärds perspektiv är det inte särskilt positivt.

Folkhälsoarbetet är viktigt. Det bör genomsyra allt samhällsarbete och de politiska besluten som grundas på principen om en hållbar hälso-utveckling och att människor ges möjlighet att leva ett hälsosamt liv. Ekonomisk tillväxt innebär inte med automatik förbättrad social utveckling om stora grupper av befolkningen inte får del av de växande resurserna.

Därför är det viktigt att man i nationalräkenskaperna inkluderar såväl positiva som negativa effekter på folkhälsan. Jag hälsar med tillfredsställelse den framgång som här finns i skrivningarna men som vi tycker kunde ha gått ett steg till i rätt riktning. Detta framgår av reservation 3, som vi har fogat till betänkandet. Men mitt yrkande, fru talman, omfattar i första hand reservation 1.

Anf. 4 CAMILLA DAHLIN-ANDERSSON (fp):

Fru talman! Riksdagen har i början av december fastställt de ekonomiska ramarna för de olika utgiftsområdena i statsbudgeten. De riktlinjer som riksdagen beslutat om vad gäller den ekonomiska politiken skiljer sig från Folkpartiet liberalernas riktlinjer.

Vi vill minska utgiftsområdet Samhällsekonomi och finansförvaltning med 80 miljoner kronor. En besparing på 70 miljoner kronor skulle kunna uppnås genom att avstå från förberedelsen för en ny folk- och

bostadsräkning. 10 miljoner skulle kunna sparas om den nya myndigheten för kompetensutveckling inte inrättas. Dessa 80 miljoner kronor skulle alternativt kunna användas till att hjälpa människor hellre än att registrera dem.

Det utgiftsområde som vi nu har att ta ställning till är inriktat på att planera, underlätta och kontrollera att de statliga åtagandena sköts på ett så effektivt sätt som möjligt. Målen är i stort sett desamma som antogs i samband med budgetpropositionen för 1998. Det är bra att regeringen i propositionen utvecklat målen för att tydliggöra syftena med de olika verksamhetsområdena.

Jag skulle ändå vilja säga ett par ord om utvecklingen av BNP-måttet och fördelningsstatistiken.

Det finns ett antal felaktiga uppfattningar om BNP-måttets karaktär. Det är knappast möjligt att skapa ett samlat och enhetligt BNP-mått som inkluderar och värderar alla ekonomiska aktiviteter och korrigerar för alla effekter som tillväxten skapar.

Därför har den internationella trenden under de senaste åren varit att kompletterande räkenskaper inom speciella områden utvecklats. Det föreligger inga hinder att kompletterande uppgifter tas fram för folkhälsoområdet eller för värdering av produktion som sker i former som i dag inte täcks av nationalräkenskaperna.

För svensk del borde det finnas ett kompletterande mått som fångar upp förutsättningar för tillväxt och välfärd. Det borde finnas en statistik som på ett korrekt och relevant sätt mäter förutsättningarna för företagande, sysselsättning och tillväxt så att man kan se utvecklingen över tiden och i en internationell jämförelse. I första hand skall förutsättningarna för hur tillväxt och välfärd skapas kartläggas. Först då tillväxten skapas finns det någonting att fördela.

Slutligen vill jag betona vikten av att statistik som belyser jämställdhet skall ges hög prioritet.

Fru talman! Folkpartiets huvudinriktning och huvudkritik framgår av vårt särskilda yttrande. Jag står självfallet bakom våra reservationer, men för att vinna tid yrkar jag inte bifall till dem.

Anf. 5 LISBET CALNER (s):

Fru talman! Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning innehåller en flora av verksamheter. Statistik, tillsyn av de finansiella marknaderna, offentlig upphandling och revision är några exempel på de 23 verksamhetsområdena.

Sammanfattningsvis tycker jag att man kan säga att verksamheten är inriktad på att planera, underlätta och kontrollera att statliga åtaganden sköts på så riktigt och effektivt sätt som möjligt. Jag håller med Per Landgren när han säger att vi skall hushålla med de offentliga resurserna.

I samband med att utskottet behandlade detta utgiftsområde förra året hade finansutskottet en del synpunkter på hur målformuleringar hade utformats och redovisats. Vi tyckte att det var viktigt att mål är konkreta och möjliga att följa upp för att de skall kunna fungera som de styrinstrument som de bör vara.

I år konstaterar utskottet att det genomgående har skett förbättringar av redovisningen och att förutsättningarna för resultatstyrningens möjligheter att förbättra verksamheten också kvalitetsmässigt har förbättrats.

Utskottet förutsätter att utvecklingsarbetet fortskrider med oförminskad kraft och entusiasm.

Fem av de åtta reservationerna uppehåller sig vid en revidering, förändring eller utveckling – vilket ord man nu vill använda – av BNP-måttet. Jag tror att vi alla är överens om att BNP-redovisningen, med de variabler som den innehåller i dag, inte till alla delar ger det som vi skulle vilja ha – det finns en del som inte tycker att vi skall ha med det – för att i statistik och siffertermer kunna tala om ett lands hela situation vad gäller verkligheten för den enskilda människan i form av välfärd, miljöeffekter och fördelning av tillgångar. Jag tycker att utskottets majoritet har skrivit mycket utförligt om det här begreppet. Jag tänkte passa på att berätta lite om det.

Vi konstaterar att BNP-begreppet är ett mycket användbart redskap när det gäller att analysera och belysa ekonomisk tillväxt och konjunkturen i olika länder. Existensen av ett räkenskapssystem som gör att förhållandena i olika länder går att jämföra är värdefullt. Det ger även värdefulla möjligheter till underlag för ekonomisk-politiska åtgärder och frågeställningar.

Utskottet är också mycket väl medvetet om att BNP-måttet har uppenbara brister om man skall använda det som ett mått på välfärden i samhället. Hur trafikolyckor redovisas i BNP brukar tas som exempel på detta, och det gjorde ju också Agne Hansson. Man kan även tycka att skador på naturen borde ge ett minustecken.

Men utskottet tror inte att det är möjligt att skapa ett samlat och enhetligt BNP-mått som inrymmer och värderar all ekonomisk aktivitet och korrigerar för alla effekter som tillväxten skapar. Då finns risk att BNP-måttets ursprungliga värde som ett makroekonomiskt analysverktyg försämras drastiskt.

Däremot tycker vi att det är viktigt – ja, alldeles nödvändigt, skulle jag vilja säga, om vi menar något med att utveckla det ekologiskt hållbara samhället – att vi arbetar vidare med miljöräkenskaper. Det är nu ett gemensamt projekt mellan Naturvårdsverket, Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Naturvårdsverket skall utveckla indikatorer och index som ger en bild av det svenska ekosystemet och dess förändringar. Konjunkturinstitutet skall utveckla modeller som kan användas för analyser av sambanden mellan ekonomi och miljö. Vad betyder t.ex. utsläpp i olika former i reda kronor och ören? SCB skall uppskatta kostnaderna för miljöskydd.

I flera år har nu utskottet diskuterat miljöräkenskaper och på senare tid gröna nyckeltal. Det händer en hel del på området, men ännu så länge mest i form av forskning och metodutveckling. Men i denna månad, december 1998, skall i alla fall SCB publicera den första heltäckande rapporten där miljödata för olika branscher kopplas samman med ekonomiska data i respektive bransch.

Det borde kunna bli en ”kioskvältare” med tanke på alla diskussioner kring dessa begrepp som har förts inte minst i denna kammare på senare år. Fortsättningen på detta arbete borde kunna bli det som Centern efterlyser, t.ex. den ekonomiska tillväxtens effekter på folkhälsan.

När det gäller kd:s krav att även inrymma hemarbetet i BNP sägs i motionen att ekonomiska beräkningsgrunder och teorier inte alltid tar hänsyn till oavlönat arbete, trots att det utgör en stor samhällsinsats.

Frågan är hur vi skall finna de instrument som behövs för att föra in detta i BNP på ett relevant sätt. Motionen ger inte heller några svar på den frågan.

SCB har genomfört en s.k. tidsanvändningsstudie i hushållen för att få en uppfattning om hemarbetets omfattning. Regeringen ger nu i budgetpropositionen SCB i uppdrag att göra ännu en nationell studie över detta.

Min slutsats blir att BNP-begreppet skall kompletteras med s.k. satelliträkenskaper som kan ge oss svar på de frågor som jag just har talat om.

Jämställdhet skall genomsyra alla våra förslag i riksdagen. Finansutskottet utgör inget undantag därvidlag. Utskottet ger med anledning av krav i motioner från Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet regeringen till känna att det behövs en allsidig statistik över förmögenheter och förmögenhetsutveckling. Debatten om fördelningen av ekonomiska resurser blir ofullständig om denna statistik inte finns, anför motionärerna.

Vidare ger vi regeringen till känna att det behövs en ny låg- och höginkomstutredning som skall uppmärksamma höga inkomster och förmögenheter, att utredningen skall redovisa skillnader mellan män och kvinnor i detta hänseende samt att den könsuppdelade statistik som SCB producerar konsekvent skall användas när förslag till förändringar i lagstiftningen framförs.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 2 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 6 PER LANDGREN (kd):

Fru talman! Det finns anledning att hålla med Lisbet Calner om att det var en bra skrivning i utskottsbetänkandet, men det gäller också att med den i ryggen gå från ord till handling.

Ann-Marie Pålsson har ju bl.a. visat på vetenskapliga modeller för hur man kan beräkna hemarbetet och på så sätt föra in det i satelliträkenskaper.

För att styrka detta vill jag yrka bifall till reservation 2. Jag står självfallet bakom samtliga reservationer från oss men nöjer mig med att yrka bifall till reservation 2.

Anf. 7 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Det råder väl en samstämmig uppfattning när det gäller BNP-måttet. Det är inte tillräckligt effektivt i dag, precis som här har sagts från flera talare. Det är inte möjligt att redovisa allt.

Nu fick vi en redovisning från Lisbet Calner av hur man avser att gå vidare med miljöarbetet och ekosystemet och med det arbete som Naturvårdsverket bedriver. Det är naturligtvis viktigt att det också kommer till uttryck i de beslut som vi skall fatta i den här kammaren så fort som möjligt.

Däremot uppfattade jag inte särskilt mycket positiva tongångar när det gäller frågan om hur vi skall kunna gå vidare med hälsoarbetet i BNP-måttet men även när det gäller folk- och bostadsräkningarna.

I fråga om folk- och bostadsräkningarna skall ju regeringen komma tillbaka med en närmare redovisning. Är det Lisbet Calners och majoritetens uppfattning att vi då kan få en könsuppdelad statistik på det här

området och få en ökad tyngd också när det gäller hälsoeffekterna i BNP-måttet?

Prot. 1998/99:35
14 december

Anf. 8 LISBET CALNER (s):

Fru talman! I betänkandet har vi svarat på Agne Hanssons fråga om folkhälsan. Utskottet konstaterar att det i princip inte är något som hindrar att kompletterande uppgifter eller satelliträkenskaper, som är det nya ordet för dagen, även tas fram för t.ex. den ekonomiska tillväxtens effekter på folkhälsan eller för värdering av den produktion som sker utanför marknaden.

Vad gäller folkbokföringen och frågorna om den hänvisar jag till vad vi redan här skrivit i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 december.)

*Sämlingsprotokoll
Finansförvaltning*

5 § Allmänna bidrag till kommuner

Föredrogs

Finansutskottets betänkande 1998/99:FiU3

Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner (prop. 1998/99:1 delvis)

*Allmänna bidrag till
kommuner*

Anf. 9 GUNNAR AXÉN (m):

Fru talman! Moderata samlingspartiet har i parti- och kommittémotioner förordat en annan politik än den som nu förs av regeringen och dess rödgröna stödpartier. Vår politik syftar till att skapa förutsättningar för ett ekonomiskt, socialt och kulturellt växande Sverige – ett Sverige där grunden för vårt välstånd är att människor har jobb, ett Sverige där människors trygghet inte är beroende av kortsiktiga politiska beslut och ett Sverige där framtidstron åter kan spira.

Den kommunala sektorn har expanderat kraftigt sedan 1960-talet. Till traditionellt kommunala uppgifter har fogats nya. 1960 arbetade drygt 270 000 människor i den kommunala sektorn. Antalet sysselsatta har fyrdubblats och drygt 1 miljon människor arbetar kommunalt i dag. Kommunsektorns utgifter motsvarar ungefär 25 % av Sveriges bruttonationalprodukt. Vårt välstånd har inte utvecklats i samma takt. Tvärtom har Sverige rasat från toppen till botten i de internationella välståndsligorna.

År 1999 beräknas den samlade kommunsektorns inkomster uppgå till nästan 463 miljarder kronor. Av detta är 67 % skatteinkomster, 20 % statsbidrag och 13 % övriga inkomster. Grunden för den kommunala ekonomin är således skatteintäkterna, dvs. den andel av medborgarnas inkomster man tar i anspråk. Det bästa sättet att stärka kommunernas ekonomi och skapa utrymme för god service och lägre skatter är därför att se till att skattebetalarna blir fler. Om sysselsättningen ökar så att arbetsinkomsterna ökar med 1 % årligen i tre år förbättras skatteintäkterna med ca 10 miljarder kronor. Detta visar att kommunernas ekonomiska problem främst löses genom en politik som leder till att fler jobb växer fram.

Aktuella undersökningar av kommunal verksamhet visar tydligt att det inte finns något direkt samband mellan verksamhetens kostnader och kvalitet. Tvärtom finns det många exempel på att ökade anslag leder till att skattebetalarna får sämre valuta för pengarna genom lägre produktivitet. Regeringens politik ter sig därför sorgligt kortsynt när man ger sken av att problemen kan lösas genom ytterligare statsbidrag i stället för genom tillväxt av skatteunderlaget, genom reformer och genom en prioritering av de viktigaste verksamheterna.

Genom att staten ständigt ändrar kommunernas förutsättningar försvåras en långsiktig kommunal politik. Regeringens politik hindrar den nödvändiga moderniseringen av gamla strukturer i kommunsektorn.

Ledande företrädare för flera fackliga organisationer inom sjukvårdssektorn skrev i Dagens Nyheter i november 1997 att de från olika utgångspunkter ”dragit slutsatsen att en helt annan och friare organisation än den nuvarande har mycket stora välfärdsvinster att erbjuda en bättre fungerade vård till samma eller lägre kostnad”. Men socialdemokraterna saknar viljan och förmågan att göra nödvändiga organisationsförändringar. Priset för denna brist på ledarskap betalas av de människor som får hålla till godo med sämre service i vård och omsorg, sjukvårdsköer och med en skola som inte ger tillräckliga kunskaper.

Det är socialdemokraterna och dess stödpartier som skall ställas till svars för Sveriges sönderfallande välfärd.

Fru talman! Moderata samlingspartiet har tidigare föreslagit en översyn av de uppgifter kommunerna bör ha ansvar för i syfte att åstadkomma en renodling till de egentliga kärnuppgifterna. En sådan översyn bör göras bl.a. för att minska kommunernas obligatoriska åtaganden. Vidare bör också tydligare fastställas vilka uppgifter en kommun får ha. Det finns anledning att se över kommunallagens bestämmelser i detta avseende. En mer distinkt rollfördelning ger också förutsättningar för den privata tjänstesektorn att växa och skapa nya jobb och säkerställer en bättre valfrihet för medborgarna.

Det kommunala självstyret får inte gå före medborgarnas frihet att välja och deras möjligheter att forma sina egna liv. Subsidiaritetsprincipen, dvs. att beslut skall fattas på lägsta effektiva nivå, måste gälla. Viktiga frågor, som t.ex. val av barnomsorgsform, skall avgöras av familjen vid köksbordet och inte genom ett förvaltningsbeslut i en kommun. Den översyn som vi menar måste genomföras skall också sätta tydliga gränser för vad en kommun skall få ägna sig åt med skattebetalarnas pengar.

Just nu är det viktigaste att kommunerna fortsätter ett förändringsarbete som innebär att medborgarna kan få mer för varje skattekrona genom avregleringar och konkurrensutsättning i förening med tydlig prioritering av kärnuppgifterna. Det krävs långsiktiga reformer för att åtgärda systemfel i den offentliga sektorn.

Det lokala skatteunderlaget är kommunernas viktigaste inkomstkälla. Således måste det föras en politik som leder till att fler företag startas, att de små vågar anställa fler och att de stora inte flyttar utomlands. Endast så kan fler människor få nya riktiga jobb och kommunernas ekonomi stärkas.

Om kommunerna dessutom kunde bedriva sin verksamhet friare och mer anpassat till lokala förutsättningar samtidigt som de handlade upp

produktionen i konkurrens skulle medborgarna få ut mer för varje skattekrona – och utrymme för fler skattesänkningar skapas.

Fru talman! Grunden för relationen mellan stat och kommun måste vara att det som uppburits i kommunalskatt alltid går till den kommun där skatten erlagts. Kopplingen mellan kommunalskatten och det kommunala beslutsfattandet måste vara tydlig för att vi skall kunna stärka förtroendet för demokratin.

Regeringens brott mot detta samband är ett grundskott mot den kommunala självstyrelsens grundläggande princip.

I en ESO-rapport har Stefan Fölster beskrivit en rad av oss tidigare påvisade effekter, bl.a. att låg sysselsättningsgrad och hög arbetslöshet ger en kommun större intäkter än om nya jobb skapas. Det är först när en utflyttning från en kommun äger rum som negativa effekter på ekonomin uppstår. Situationen leder till att kommunen inte har några incitament att medverka till ekonomisk tillväxt. Däremot har den tydliga incitament att förhindra utflyttning till andra kommuner med jobb. Sjunker arbetslösheten relativt sett minskar bidraget till kommunen. Blir fler arbetslösa ökar bidraget.

Till detta kommer att kommuner med en befolkning om sammanlagt ca 1,2 miljoner människor påverkas av rena pomperipossaeffekter när den egna skattekraften ökar. Om en invånare får arbetsinkomst kan kommunens samlade intäkter minska. Vi har under ett antal år påvisat dessa orimliga effekter.

Utjämningsystemet strider mot grundlagen och påverkar kraftigt snedvridande samhällsekonomin funktionssätt. Långsiktigt finns det bara förlorare med dagens system.

Fru talman! Basen för kommunal ekonomi är skatteintäkterna. När det går bättre för svensk ekonomi och när fler får nya riktiga jobb ökar kommunens skatteintäkter utan att skattesatsen behöver höjas. Om den ekonomiska tillväxten är god skapas successivt ett utrymme för skattesänkningar.

Den ekonomiska politik som Moderata samlingspartiet förordar skapar förutsättningar för ett snabbare växande skatteunderlag. Genom en avreglering av arbetsmarknaden, en bättre fungerande och mer flexibel lönebildning och lägre skatt på investeringar och arbete skapas betydligt fler arbetstillfällen i företagen runt om i Sverige. Det leder bl.a. till att kommunernas kostnader för socialbidrag och arbetsmarknadsåtgärder kan sjunka.

Det finns ett mycket tydligt samband mellan skattenivå och sociala kostnader. Detta kan bl.a. åskådliggöras av att om kommunalskatten höjs, förloras omedelbart ca 30 % av höjningen i ökade kostnader, främst i form av socialbidrag. På motsvarande sätt minskar en kommuns kostnader när skatten sänks.

Det är viktigt att det sociala skyddssystem som bl.a. socialbidragen utgör får utformas utifrån lokala förutsättningar. Det är inte rimligt att riksnormer som prövas av domstolar skall förhindra att kommunerna får bedöma sådana ärenden utifrån lokal kännedom och erfarenhet. I dag förhindras många kommuner att på ett lokalt anpassat sätt utveckla sin verksamhet på det sociala området. Den statliga regleringspolitiken förefaller grunda sig på den felaktiga inställningen att kommuner inte skulle

leva upp till sitt sociala ansvar utan statliga riksläkare. Socialdemokraterna saknar uppenbarligen tilltro till sina egna kommunalpolitiker.

Genom en kombination av att den kommunala verksamheten renodlas och effektiviseras, av att tidigare tillskott till statsbidraget utnyttjas och av att ekonomin utvecklas starkare skapas utrymme för att sänka den kommunala utdebiteringen samtidigt som kvaliteten på kommunal service säkras.

För att möjliggöra sänkt kommunalskatt i hela landet föreslår vi att staten övertar kostnader som åvilar kommunerna. Vi föreslår i annat sammanhang att en nationell skolpeng införs. Innebörden av förslaget är att staten övertar finansieringsansvaret för grundskolan år 2000, då motsvarande 10 miljarder kronor tillförs kommunsektorn. År 2001 tillförs 20 miljarder kronor. Kommunerna svarar för mellanskillnaden intill det att staten genom fortsatta besparingar kan finansiera grundskolan helt. Kommunerna avlastas därmed kostnader för grundskolan som år 2000 motsvarar en sänkning av den kommunala utdebiteringen med 1 krona och år 2001 ytterligare 1 krona.

Moderata samlingspartiet står bakom finansieringsprincipen. Det innebär att kommunernas ekonomiska ställning inte skall förändras genom statliga beslut. Ett antal förändringar i nuvarande avvägning av uppgifter mellan stat och kommun föreslås i denna motion liksom skattesänkningar som påverkar det kommunala skatteunderlaget. I alla dessa avseenden kompenseras kommunerna fullt ut för minskat skatteunderlag eller ökade kostnader. Full kompensation lämnas således för förslagen om grundavdrag för barn vid den kommunala beskattningen, för den särskilda skattesänkningen för arbetsinkomster vid den kommunala beskattningen och för andra skatteförslag.

Fru talman! Eftersom riksdagen den 2 december fattat beslut om andra ekonomiska ramar och riktlinjer än de som vi moderater föreslagit, avstår vi från att delta i de påföljande detaljbesluten. Däremot yrkar jag bifall till reservation 2 och hänvisar i övrigt till vårt särskilda yttrande i betänkandet.

Anf. 10 PER LANDGREN (kd):

Fru talman! Jag vet inte hur många av riksdagens ledamöter som kommer att läsa Jerzy Einhorn's senaste biografi, *Det är människor det handlar om*. Han ger där skildringar från den konkreta verklighet som besluten här i riksdagen handlar om. I epilogen beskriver han en tragisk trend inom svensk sjukvård: drastiska minskningar av antalet sjukvårdsplatser och ett kraftigt ökat behov. Han skriver att en "omotiverad utarmning har drabbat sjukvården i hela landet".

På tio år har 80 000 vårdplatser blivit 37 000, trots att antalet patienter i behov av sjukvårdsplatser ökat. Einhorn skriver: "Dem vi inte kan bota och de gamla skickar vi hem eller överlämnar till kommunal omvårdnad som saknar förutsättningar för att ta hand om så svårt sjuka och vårdkrävande människor. Det är detta som skapar kaoset inom kommunernas sjuk- och äldreomsorg."

Till detta kommer att allt fler slutar inom sjukvården och att allt färre unga vill viga sina liv åt de sjuka inom sjukvården. Sverige var ett av de länder som satsade mest på sjukvård. Nu ligger vi i botten bland OECD-

länderna. Vi har världens högsta skatter men satsar minst, trots världens högsta andel av gamla och av yrkesarbetande kvinnor.

Nu på morgonen kl. 9.30 presenterade Landstingsförbundet en rapport som ytterligare pekar på landstingens svåra ekonomiska situation. Då kan man ju passa på att vara personlig. Socialdemokrater här i kam-maren är ofta stolta över budgetsaneringen. Jag vill fråga Sonia Karlsson hur stolt hon är över situationen för sjukvården och äldreomsorgen. Man kan naturligtvis också lägga till skolan, som lider av liknande problem.

Det är kommuner och landsting som står för vården, skolan och om-sorgerna. Det är också kommuner och landsting som fungerat som ett tacksamt dragspel i den tidigare budgetsaneringen. Mycket kan sägas om relationerna mellan stat och kommun, och statens överordnade funktion är självklar. Men ibland kan det vara hälsosamt att byta perspektiv.

I betänkandet läser vi att de allmänna bidragen till kommuner uppgår till 103 565 miljoner kronor. Just beteckningen ”bidrag” kan för en stund tarva en perspektivändring. Kommunernas perspektiv skulle ju snarare kunna vara att det är där skatteuttaget för fysiska personer och snart alla beskattade transaktioner och verksamheter äger rum – skatter som går till staten. Jag tar följande siffror ur minnet.

Kommunalskatten gav i Göteborg för år 1996 ca 17 miljarder. Jag vill minnas att statsbidrag och avgifter stod för 4–5 miljarder. Det samlade skatteuttaget översteg 50 miljarder. Det är relationerna som är det vik-tiga, inte de exakta siffrorna. Så här kan ett kommunperspektiv te sig. Man kan säga att bidraget till statskassan är mycket stort.

Statsbidragen till kommunsektorn motsvarar knappt 20 % av de totala inkomsterna. Den viktigaste enskilda faktor som påverkar kommunernas ekonomi är, som vi tidigare har hört, sysselsättningsgraden. Fler i arbete betyder fler skattebetalare och därmed ökade skatteinkomster för kom-munerna, bortsett från den demoraliserande pomperipossaeffekten.

Fler i arbete betyder också färre arbetslösa och färre personer i de ar-betsmarknadspolitiska åtgärder som kommunerna i dag till stor del admi-nistrerar och finansierar. Fler i arbete minskar också kommunernas utgif-ter för socialbidrag, eftersom kommunerna fått använda socialbidrag för att städa upp efter en dålig närings- och arbetsmarknadspolitik. Denna övervältring av kostnader på kommunerna har under de senaste åren förstärkts av regeringens och riksdagsmajoritetens sänkningar av sjuk-penningsättning, a-kasseersättning, ersättning för deltidsarbetslösa etc. De avdragsgilla egenavgifterna urholkar ytterligare kommunernas eko-nomi men också regeringens publikt gångbara satsning på kommunerna.

Vad gäller pomperipossaeffekten kan framhållas att enligt uppgift kommer den nya kommunala kostnadsutredningen att presenteras för ministern på onsdag. Jag kan här passa på att deklarerat att detta tvångs-visa givande och tagande mellan kommuner och landsting tycks något motbjudande. Det kan egentligen inte vara kommuners och landstings roll att utjämna förutsättningarna mellan varandra. Det måste vara statens uppgift.

Kristdemokraternas politik tar sikte på att skapa långsiktiga tillväxt-förutsättningar genom ett bättre företagarklimat och lägre skatter för låg- och medelinkomsttagare. Om sysselsättningen skall ta fart måste det löna sig att arbeta. Skattepolitiken inriktas också på att skapa förutsättningar

för att behålla företag och kompetens i landet och på att förbättra möjligheterna till nya företagsetableringar.

Sambandet mellan Sveriges företag- och sysselsättningsklimat och kommunsektorns framtida resursbehov kan inte nog understrykas. Den samlade vänstern måste rimligtvis inse att företagen och Svenska Arbetsgivareföreningen inte kan betraktas som en fiende eller motståndare längre. Den gamla känslan av klassmotståndare och klasskamp finns kvar – i alla fall dammas den av i valtider – liksom misstanken att företagen enbart suger ut arbetarklassen. Näringslivet och företagen tas liksom bara för givet. De finns där. Och sedan, när de plötsligt flyttar ut eller försvinner, vaknas det, och det skapas nya departement och annat.

Men nu är det statsbärande partiet beroende av en lillgammal och vänsterkonservativ lillasyster som till storasysters förskräckelse blivit alldeles för stor.

Kommunsektorn är inte en gång för alla färdig till sina strukturer. Det vill vi inte hävda. På många håll finns det potential att effektivisera och samordna verksamheter så att resurser frigörs och kan användas där de bäst behövs. Men det finns också anledning till försiktighet här. På vissa håll inom sjukvårdens område har landstinget under de senaste åren smittats av en fusionssjuka som slagit ut den hälsosamma inomlandstingskommunala konkurrens som trots allt fanns mellan olika sjukhus. Sjukhus har fusionerats ungefär som ABB på 80-talet eller Astra nu, men storskaligheten har ofta blivit tung och kostsam och icke penetrerbar på något sätt. När industrin sedan, ABB inte minst, har gått mot mindre, självständiga resultatenheter har sjukhusen under 90-talet som sagt skapat kolosser. Kolossen på Rhodos motsvaras nu av den tredelade kolossen SU i Göteborg, med den viktiga skillnaden att den inte på något sätt är ett underverk. Den står dock på lurfötter.

Ytterligare faktorer som i stor utsträckning kan påverka de kommunala finanserna är kommunernas ofta – alltför ofta – artificiella affärsverksamhet, t.ex. bostadsbolagen. På detta område finns det också anledning att verka för en strukturförändring som gör att kommunerna minskar sina och därmed skattebetalarnas risker som följer av för stora åtaganden på bostadsområdet. Kommunala utförsäljningar av bostadsbolag bör inte motverkas från statligt håll utan snarare uppmuntras. Det utförsäljningsstopp som regeringen infört bör avskaffas.

På kort sikt är det dock svårt att hävda att strukturomvandling eller bättre ledning av verksamheter skulle göra att människor med vård- och omsorgsbehov i dag får den hjälp de behöver och faktiskt har rätt till. Den kris som finns på alltför många håll inom sjukvården, skolan etc. rättas inte heller till, t.ex. för dem som är elever i dag, genom en strukturomvandling, utan det tar år att genomföra. Därför ser vi det som motiverat med ökade resurser från statligt håll för den närmaste perioden, så att människor som nu behöver och har rätt till en fungerande service också får det. Inte minst för landstingens del är det angeläget att de resursbrister som vi redan nu kan se inför år 2000 täcks av ökade statsbidrag. På längre sikt är det emellertid endast en stark sysselsättningsutveckling som i kombination med fortsatta strukturreformer kan trygga verksamheten inom kommunerna.

Mot ovanstående bakgrund anser kristdemokraterna att ett tillskott på 1 miljard kronor för 1999 utöver det regeringen gör är motiverat. Vi

kristdemokrater står naturligtvis bakom våra reservationer, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 1 – för tids vinnande, brukar man ju säga.

Anf. 11 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Kommunernas verksamhet är viktig för medborgarna. I den ryms mycket av den nära service som är nödvändig för välfärden för medborgarna i landet. Det gäller inte minst kärnverksamheten som vård, skola och omsorg. Den måste garanteras alla på likvärdiga villkor. Därför är statens bidrag till kommunerna viktigt, dels som ett allmänt finansiellt stöd, dels för att utjämna de skillnader i förutsättningar mellan kommuner och landsting som finns.

Saneringen av statens finanser som Centerpartiet har medverkat till har gjort det möjligt att höja bidragen kraftigt till kommunerna. Sammantaget har 22 miljarder tillförts och kommer att tillföras sektorn under åren 1996–2001. Därmed garanteras vård, skola och omsorg. Det är dit som pengarna skall gå.

Det är en något märklig debatt som börjar utspela sig här. Det finns tydligen en klar skiljelinje mellan dem som vill ge kommunerna möjlighet att verka för medborgarna och dem som inte vill det genom att dra ned på resurserna. Det får naturligtvis konsekvenser från olika synpunkter. Det är viktigt, tror jag, att man försöker tala om vad detta får för konsekvenser.

På en punkt delar jag åsikterna hos de talare som hittills har talat från denna talarstol. Det är viktigt att vi sätter fler människor i arbete för att öka skatteinkomsterna till kommunerna. Men jag ser det svårt att få ihop detta med att man, samtidigt som man vill öka resurserna och satsa på sysselsättningen, skall minska på resurserna till kommunerna som är en viktig bit för serviceverksamheten, näringslivet, sysselsättningen och för dem som skall arbeta i de sysselsättningsskapande instrumenten. Mer vård och omsorg, men mindre pengar till dem som hanterar vård, skola och omsorg. Bättre kommunal service, men mindre pengar till dem som står för den kommunala servicen. Ökade aktiviteter och sysselsättning och lägre skatter, men bort med utjämningssystemen, som just ger förutsättningen för att fler kommuner på ett likvärdigt sätt skall kunna ge den service som krävs för en livskraftig sysselsättningsverksamhet över hela landet. Den här politiken går inte ihop.

Inte minst kommunalskatteutjämningen är ju viktig för att utjämna skillnaderna mellan kommunerna. Där kommer förmodligen ett utredningsförslag i morgon som en kontrollstation till följd av vad vi i Centerpartiet tidigare har krävt. Utvärderingen av skatteutjämningssystemet indikerar tydligt att viktningen av olika faktorer inom utjämningssystemet inte motsvarar de faktiska kostnaderna och missgynnar de kommuner som haft en negativ befolkningsutveckling och hög arbetslöshet och som har hög medelålder. Vi tycker att skatteutjämningssystemet måste ändras så att större vikt ges åt befolkningsstrukturen och kommuner som har befolkningsminskning. Förändrad sysselsättning och hög arbetslöshet slår med dagens system igenom direkt. Det bör därför byggas in bromsmekanismer så att effekten neutraliseras under en övergångstid. En övergångsperiod skulle leda till en smidigare intäcks- och kostnadsanpassning. Kriterierna för t.ex. kollektivtrafik och individ- och familjeomsorg

Prot. 1998/99:35
14 december

*Allmänna bidrag till
kommuner*

bör förändras. Detta menar vi är viktiga beslut som borde ges en inriktning från den här kammaren.

Det kommunala skatteutjämningsystemet behöver förändras för att det skall bli en bättre regional balans. Tar man bort det, är det uppenbara risker för att klyftorna i samhället kommer att öka på en rad områden och inte minst mellan rika och fattiga kommuner.

För att inte utrymmet för vård, skola och omsorg skall minska som följd av den s.k. Törplingdomen i Arbetsdomstolen, vill regeringen i budgetpropositionen tillföra kommunerna 1,3 miljoner kronor. Det gör man genom att föreslå att 200-kronan, som alla betalar i inkomstskatt, skall gå direkt till kommunal inkomstskatt.

Detta tycker vi är ett onödigt krångligt tillvägagångssätt. Detta gör man förmodligen för att kringgå ramarna. Det är ett sätt att tillgodose Vänsterpartiet i dess krav på ökade resurser till kommunerna i en form av efterhandskonstruktion. Genom denna kringgående rörelse snedvrider man också fördelningen av statsbidragen mellan kommunerna. Vi tycker att detta är en onödig omväg för en engångsåtgärd som ökar byråkratin. Vi föreslår i stället att man skall ge pengarna direkt till kommunerna i det fördelningssystem och med den fördelningsnyckel som finns. Därigenom skapar man bästa möjliga förutsättningar för alla kommuner att få del av pengarna.

Vi tycker vidare att det kommunala anslaget på drygt 1,4 miljarder, som vi föreslår, skall tillföras kommunsektorn direkt och att man också skall räkna in 150 miljoner kronor för 1999 för ombyggnad av äldrebo- städer. De bör ingå i det generella statsbidraget till kommunerna för nästa budgetår.

Det är nu inte möjligt, fru talman, för mig att framställa ett yrkande om detta sedan beslut om ramarna har fattats.

Min fråga till majoritetens talesman i denna debatt är slutligen varför man inte skall fördela dessa pengar – vi är ense om nivån – på gängse sätt för att på det sättet tillse att även fattiga kommuner får del av pengarna på ett rättvist sätt och för att inte misskreditera dem och ge mer till de kommuner som inte behöver det.

Anf. 12 CAMILLA DAHLIN-ANDERSSON (fp):

Fru talman! Skolan och vården var i valet två viktiga frågor för oss. En bra skola för alla barn och ungdomar och en god och fungerande vård för alla människor i vårt land; detta kommer vi liberaler fortsättningsvis att kämpa för.

Staten och kommunerna har ett gemensamt ansvar och ett gemensamt intresse av att människor kan försörja sig och slippa vara alltför bidrags- beroende. Därför vore det rimligt att staten och kommunerna delade på finansieringen av socialbidragen. Då skulle det inte gå att bolla med försörjningskostnader för människor mellan olika system beroende av betalningsansvar.

Folkpartiet vill att sociala faktorer skall väga tyngre i den kommunala utjämnningen. Det ger större möjligheter för vissa kommuner att verkligen satsa ordentligt på t.ex. barn med behov av större stöd i förskolan och i skolan. Barnens möjligheter till en bra skolstart skall inte vara beroende av grannarnas inkomstnivåer. Folkpartiet vill också att man ser över

inkomstutjämningsgraden så att systemet inte drabbar de kommuner som har en hög skattebas med den s.k. pomperipossaeffekten.

Folkpartiet stöder regeringens förslag om extra pengar till kommunerna. På sikt är det angeläget att inte göra kommunerna mer bidragsberoende, utan det viktigaste är att människor får arbete. Detta leder i sin tur till att kommunerna får in mer pengar då fler blir kommunala skattebetalare.

Vi vill inte att de extra statsbidragen skall gå till kommunala spekulationer, affärsprojekt och kommunala bolag, som inte tillhör kommunens kärnverksamhet. Pengarna skall gå till viktiga kommunala angelägenheter i skolan, inom barnomsorgen, i äldreården. Där behövs pengarna! För att det så skall bli bör pengarna öronmärkas.

Demokratin kräver genomskinlighet och tydlighet, så att medborgarna kan se vad som händer med skattepengarna. Då kommunala angelägenheter försvinner in i aktiebolag försvinner också en betydande del av insyn och offentlighet. Ett aktiebolag är inte en offentlig förvaltning, och det går inte att lagstifta bort skillnaderna. Kommunerna skall styras demokratiskt med öppenhet och med insyn för dess invånare. Det finns mycket som kommunerna inte bör ägna sig åt. Dessvärre sker detta ofta i kommunala bolag.

Genom att sälja kommunala bolag frigörs resurser – resurser som kan användas till att betala av skulder, vilket leder till minskade kostnader för kommunerna. Kommunalt ägda och privat ägda företag är svåra att få att konkurrera på lika villkor, eftersom kommunala bolag har den unika förmånen att ha offentliga medel i ryggen. Deras konkurrenter är dessutom oftast tjänsteorienterade småföretag som borde komma att stå för många av morgondagens arbetstillfällen.

Bolagisering av politiken har fört med sig höga löner, vidlyftig representation och fallskärmar. Det är nog ingen slump att de kommunala skandaler som framkommit under de senaste åren har skett i kommunala bolag. Detta skadar tilltron till demokratin.

Människor blir mer och mer intresserade av lokala frågor, och de kräver, med all rätt, att kommunens tjänster skall ha hög kvalitet men också att verksamheten drivs på ett ekonomiskt försvarbart sätt. Vi förtroendevalda måste arbeta för att ge medborgarna en större tilltro till det politiska systemet, och då måste de känna att de får valuta för sina skattepengar.

Fru talman! Riksdagen har den 2 december i år fastställt de ekonomiska ramarna för de olika utgiftsområdena i statsbudgeten. De riktlinjer som riksdagen har beslutat om vad gäller den ekonomiska politiken skiljer sig från Folkpartiet liberalernas riktlinjer, vilket föranleder oss att inte ha synpunkter på detaljbesluten. Vi står fast vid den politik som jag har redogjort för här. Då vår politik, som framgår av vårt särskilda yttrande, blivit nedröstad kommer Folkpartiet att avstå från att rösta i voteringen.

Eftersom detta är mitt sista anförande vill jag passa på att önska alla en riktigt god jul och ett gott nytt år.

Anf. 13 SONIA KARLSSON (s):

Fru talman! Vi fick nu lyssna på Camilla Dahlin-Andersson, Folkpartiet, angående specialdestinering av de tillkommande statsbidragen, men vi fick inte något svar på hur man i praktiken skall kunna göra denna

öronmärkning i ett system där allt hänger samman. Vi har tidigare i finansutskottet ställt frågan men har inte fått något svar. Men Camilla kanske kan ge ett svar i dag. Från Folkpartiets sida har man tidigare varit varm anhängare av ett generellt system, men som så ofta pendlar Folkpartiet mellan två helt olika uppfattningar.

Av den samlade offentliga verksamheten är det kommunerna som har huvuddelen och staten en mindre del. Ändå präglas den kommunala ekonomin starkt av det statsfinansiella läget liksom den samhällsekonomiska utvecklingen i stort. Det är glädjande att konstatera att svensk ekonomi nu står på en stabil fast grund, till skillnad från hur det var för fyra fem år sedan. Nu förbättras också situationen på arbetsmarknaden. Det är av särskilt stor betydelse för kommunerna, eftersom deras inkomster till så stor del är beroende av hur sysselsättningen och lönerna utvecklas.

Om vi nu går till anslagen under budgetens utgiftsområde 25 ser vi att de omfattar merparten av statens utgifter för kommuner och landsting. Bidragen lämnas främst i form av ett allmänt finansiellt stöd till kommuner och landsting, men också i form av bidrag för att åstadkomma likvärdiga ekonomiska förutsättningar mellan de olika kommunerna och landstingen. Riksdagen har fastställt ramen till 103 565 miljoner kronor. Det är en imponerande summa pengar – 103 565 miljoner kronor.

Angående det statliga utjämningsbidraget är det, precis som Agne Hansson sade, så att Utjämningsberedningen presenterar sitt betänkande nu i veckan. Min förhoppning är att vi skall få en bra diskussion om utredningens förslag. Jag hoppas också att vi skall kunna få breda lösningar. Det här är ett viktigt område, och det berör alla kommuner, så jag ser fram emot att få en bra diskussion om det här förslaget.

Jag vill passa på att kommentera Gunnar Axéns anförande. Han påstod att nuvarande utjämningsystem skulle vara grundlagsstridigt. Då vill jag gärna veta på vilket sätt det är grundlagsstridigt. Vad gjorde i så fall konstitutionsutskottet för fel när man tillstyrkte det här systemet? Moderaterna brukar ju säga att riksdagen inte skall gå emot ett enhälligt lagråd. Då frågar jag: På vilken saklig grund anser Gunnar Axén att man kan gå emot det *här* enhälliga lagrådet.

Jag vill också kommentera den rapport som Stefan Fölster skrev för ESO i våras. I den utredning som gjordes om utjämningsystemet tittade man också noga på vad som styr en kommuns handlande. Det har inte med inkomstutjämnningen att göra. Invånarna i en kommun jobbar inte mindre om kommunen skulle få en krona mindre. Det är andra faktorer som styr både individers och kommunalpolitikens beteenden.

Det är viktigt med en god kvalitet i äldreomsorgen. Där kan jag instämma med en motion från Vänsterpartiet. Genom det ökande statsbidragen, de s.k. Perssonpengarna, får kommuner och landsting möjlighet att behålla och utöka sin personal, inte minst inom äldreomsorgen. Utskottet framhåller att det genom den förda politiken och den uppgörelse som träffats mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har skapats goda möjligheter att undan för undan förbättra kvaliteten i äldreomsorgen.

Allmänt anser utskottet att det nu finns samhällsekonomiska förutsättningar för en god inkomstutveckling hos kommunerna dels genom att skatteunderlaget växer, dels genom det kraftigt ökande statsbidragen. Då

kan vi också fortsätta att ordentligt utveckla kvaliteten i skolan, vården och omsorgen. I förhållande till 1996 års nivå blir det en höjning av statsbidraget med hela 22 000 miljoner kronor år 2001. Vem kunde 1996 ha förutsett en så kraftig ökning?

I den moderata motionen hävdar man att med moderaternas politik skulle den kommunala ekonomin förbättras med 2,7 miljarder 1999, bl.a. beroende på bättre produktivitetstillväxt och avregleringar. Alldeles bortsett från att de mycket omfattande skattesänkningar som föreslås i motionen skulle leda till starkt ökade klyftor så har motionens räkneexempel inte mycket med verkligheten att göra. För övrigt har ju Mikael Odenberg erkänt i TV att det moderata budgetalternativet inte håller. Med Moderaternas politik är riskerna stora att Sverige ånyo kommer i ett läge med instabila statsfinanser med negativa effekter för både företagsklimatet och den ekonomiska tillväxten.

Här vill jag kommentera det Gunnar Axén sade om att Sverige skulle ha rasat från toppen till botten. Det är riktigt att Sverige har rasat i OECD:s BNP-liga vid två tillfällen. Det var 1978–1981 och ännu mer 1991–1994. Det var alltså när vi hade borgerliga regeringar. Nu har vi under den senaste mandatperioden börjat klättra upp. Vi har kommit upp från 18:e till 15:e plats. Vi kommer också att klättra vidare, det är jag övertygad om.

Jag noterar att Moderaterna i sitt senaste budgetalternativ har gjort väsentliga jämkningar i sitt sätt att redovisa konsekvenserna i statsbudgeten av sina förslag för kommunsektorn. Med bred marginal överskrider den fastställda ramen för utgiftsområde 25. Men det innebär ändå inte något ökat utrymme reellt sett för kommunerna. I andra sammanhang brukar ju Moderaterna förespråka tydlighet, läsbarhet och klarhet när det gäller redovisningar. Så varför, Gunnar Axén, är er motion så svåröverskådlig och svårgenomtränglig?

Kristdemokraterna hävdar att kommunerna med deras förslag nästa år får ett nettotillskott på 1 000 miljoner kronor. Även om ni kristdemokrater säkert har ett gott uppsåt är problemet att ni har ett så svagt och ihåligt budgetalternativ att ni tyvärr inte klarar att finansiera de här 1 000 miljoner kronorna. I debatten den 2 december lovade Mats Odell bot och bättring – eller hur Mats Odell? – till nästa år när det gäller Kristdemokraternas budgetalternativ. Vi får väl se om ni klarar att finansiera alla de utgifter som ni då föreslår.

Sedan vill jag kommentera detta med att Per Landgren hänvisade till Jerzy Einhorn. Jag ifrågasätter inte Jerzy Einhorns engagemang. Dock satt Jerzy Einhorn själv i riksdagen när den borgerliga regeringen 1993 minskade statsbidragen till kommuner och landsting med 7 ½ miljarder kronor. Sedan vi socialdemokrater 1994 kom i regeringsställning har vi t.o.m. i år tillfört 12 miljarder i nivåhöjning av statsbidragen. Till år 2001 kommer nivåhöjningen av statsbidragen att vara 22 000 miljoner kronor.

Med tanke på den ekonomiska krisen, och det lånebehov på ca 230 miljarder som fanns i statens budget 1994 när vi tog över efter den borgerliga regeringen, är jag stolt över att vi nu har ekonomin i balans och att vi till 2001 kan öka nivån på statsbidragen med 22 000 miljoner kronor som går direkt till att stärka skolan, vården och omsorgen. Min fråga till Per Landgren är: Hur stolt är Per Landgren över att föreslå resurser till sjukvården som Kristdemokraterna inte har finansierat?

Som jag sade är det så att kommuner och landsting nu till följd av en framgångsrik budgetsanering fått stora nya resurser. Men Kristdemokraternas politik har tyvärr inte klarat att skapa de finansiella förutsättningarna för att tillgodose de ökande behoven av vård och omsorg.

Som vi kunde höra sade Agne Hansson att Centerpartiet motsätter sig att 200-kronan skall utgöra kommunalskatt under år 1999. Centern vill i stället höja det generella statsbidraget med 1,3 miljarder kronor. Utskottet konstaterar att Centerpartiets förslag för år 1999 reellt sett ligger på samma nivå som budgetpropositionens förslag. Utskottet föreslår bifall till propositionens förslag beträffande anslagen och avslag på motionerna.

Finansutskottet betonar i betänkandet den utveckling som har skett de senaste åren. Under perioden har en varaktig låg inflation och låga räntor etablerats. Det befrämjar inte minst tillväxten inom den privata sektorn. Det kommer också att få stor betydelse för kommunernas och landstingens inkomstutveckling.

Fru talman! De kommunala skatteinkomsterna förväntas bli högre än vad som förutsågs i vårpropositionen till följd av bl.a. en ökad sysselsättning och högre löneökningar. En annan positiv sak är att kostnaderna i kommunerna för socialbidrag och arbetsmarknadsåtgärder kan förväntas bli mindre. Även med hänsyn tagen till den internationella utvecklingen räknar vi med en ökad konsumtion och ökad verksamhet i kommunerna. Och när kommunerna ökar verksamheten får vi fler i arbete. Det gör att vi nu får större möjligheter ute i kommunerna att ge en god, trygg vård och omsorg åt barn och gamla samt att vi kan få en allt bättre utbildning för alla barn och ungdomar.

Jag ber att får yrka bifall till utskottets förslag i alla dess delar samt avslag på reservationerna.

Anf. 14 GUNNAR AXÉN (m) replik:

Fru talman! Sonia Karlsson undrade på vilket sätt utjämningsystemet är grundlagsstridigt. Med den långa kommunala erfarenhet som Sonia Karlsson har borde hon veta att kommunalskatteintäkter i en kommun får användas endast till verksamhet i den egna kommunen enligt grundlagen. Utjämningsystemet innebär att kommunalskatt som betalas av medborgare i en kommun överförs till andra kommuner och bekostar verksamhet där. Det anser vi är klart och tydligt grundlagsstridigt. Sedan kan man givetvis tolka grundlagen på olika sätt. Men enligt vår mening är det i strid med grundlagen.

Fru talman! Jag noterade att Sonia Karlsson tar mycket lätt på det faktum att vi sedan 1970 har halkat ned från tredje till femtonde plats i OECD:s välfärdsliga. Om det sedan går upp och ned, vilket det har gjort, mellan olika år, kan man inte ta det till intäkt för att trenden har vänt. Sverige har under nästan 30 års tid halkat ned i välfärdslistan.

De ökade klyftorna som Sonia Karlsson tar upp hänger inte samman med några miljarder hit eller dit i statsbudgeten. De ökade klyftorna beror på den höga arbetslöshet som vi har i dag. Och den måste bekämpas genom en politik för fler nya jobb.

Anf. 15 SONIA KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag håller med Gunnar Axén om att det går upp och ned i OECD:s välfärdsliga. Och det går just ned när det är borgerliga regeringar. Det är det som så tydligt visar sig.

Jag ifrågasatte inte den kommunala skatteutjämningen, utan det var Gunnar Axén som ifrågasatte den. Jag hävdar bestämt att den inte är grundlagsstridig. Jag satt själv med i den kommunala självstyrelsekommittén. Lagrådet sade att detta var helt okej. Det är Moderaterna som hänvisar till att det skulle vara grundlagsvidrigt, vilket alltså är helt felaktigt. Detta kan förenas med regeringsformens bestämmelse.

Anf. 16 PER LANDGREN (kd) replik:

Fru talman! Det finns ju anledning, Sonia Karlsson, att vara försiktig angående talet om ekonomins stabila grund. Vi går ju nu med rasande fart, verkar det som, in i en lågkonjunktur där varslen hopar sig. Och beräkningarna som ligger till grund för budgetpropositionen revideras ständigt.

Jag tycker att man kan erinra om att Socialdemokraterna gick till val på att inte göra några nedskärningar i kommuner och landsting och framför allt inte i sjukvården. Efter valet gjorde ni just det. Ni lät just kommuner och landsting vara en mjölkossa och skar ned ca 20 miljarder. Att ni sedan skyller den tidigare dåliga världskonjunkturen på de borgerligas treåriga regeringsinnehav är inte riktigt trovärdigt. Ni upprepar det som ett mantra, men det gör inte argumentet bättre på något sätt. Man skulle kunna lägga till en hel del och tala om era löften om att halvera arbetslösheten etc. Men det har ni inte heller klarat av under en högkonjunktur.

Anf. 17 SONIA KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Per Landgren, det är väl ändå att ta i att påstå vi i rasande fart är på väg mot en lågkonjunktur. Det riktiga är ju att tillväxten på grund av den internationella utvecklingen försämras. Vi sade redan i debatten den 2 december att det var på grund av detta som man fick skriva ned den förväntade tillväxten. Men fortfarande är det så att tillväxten i Sverige ökar. Jag måste påminna om de borgerliga regeringsåren då vi hade minus i fråga om tillväxten tre år i rad. Nu ser vi i stället att tillväxten ökar, över 2 % per år. Och utvecklingen i Sverige går mycket bra. Men det är klart att vi påverkas av den internationella utvecklingen och att det gör att vi får skriva ned den förväntade tillväxten – den stora ökningen blir något mindre.

Vi socialdemokrater har inte gjort några direkta besparingar på kommunerna. Det får Kristdemokraterna och den borgerliga regeringen stå för som minskade statsbidragen. Men det är självklart att den besvärliga ekonomiska situationen som rådde från 1994 och framåt har påverkat kommunerna, att många arbetslösa också påverkar och att skatteintäkterna därmed minskar.

Jag skall återgå till Kristdemokraternas politik. Per Landgren sade att man nu ökar på med 1 000 miljoner. Men er budget går inte ihop, och dessa 1 000 miljoner att finansiera kommunsektorn med finns inte.

Anf. 18 PER LANDGREN (kd) replik:

Fru talman! Det är helt klart att budgeten går ihop. Sonia Karlsson kan ju påstå motsatsen. Men vi agerar ändå utifrån de dåliga förutsättningar som ni socialdemokrater har skapat.

Jag tycker att det är ganska besynnerligt att när den borgerliga regeringen upplever en lågkonjunktur är det vi i de fyra borgerliga partierna som påverkar hela världskonjunkturen. Men när motsvarande händer och Socialdemokraterna befinner sig i regeringsställning, då är det inte alls så, utan då kan de peka på yttre omständigheter och ändå hävda att finanserna är goda och att utvecklingen är god. Jag tycker inte att denna logik håller.

Att Socialdemokraterna sedan har skurit ned och dragit in pengar från kommuner och landsting är självklart, bl.a. genom egenavgifterna. Och det är i alla fall något som människor – det gäller även mig som har varit aktiv i kommuner och landsting under många år – sedan 1995 vet om. Det spelar egentligen ingen roll vad Sonia Karlsson säger i detta avseende.

Anf. 19 SONIA KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Mats Odell sitter ju bredvid Per Landgren, och även Mats Odell lovade ju förra gången att han skulle komma med bättre underlag till nästa förslag som ni lägger fram. Er budget går inte ihop nu, utan den innehåller vissa glädjesiffror.

Vi talade om direkta besparingar, och den direkta besparingen på kommunerna skedde under den borgerliga regeringsperioden 1991–1994. Sedan är det klart att lågkonjunkturen och arbetslösheten har påverkat kommunerna och minskat intäkterna.

Jag håller också med om att även egenavgifterna har minskat kommunernas intäkter. Men t.o.m. kommunförbunden har godtagit detta för att vi skulle kunna sanera ekonomin.

Anf. 20 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att majoriteten och Centerpartiet är ense när det gäller nivån på de bidrag som skall tillkomma kommunerna. Jag noterar också att Sonia Karlsson hoppas på en bred majoritet och en bra diskussion om de förslag som berör skatteutjämningen och som skall läggas fram i morgon. Jag hoppas också att det skall vara möjligt att komma fram på ett konstruktivt sätt i fråga om detta.

Vad vi däremot inte är ense om är på vilket sätt vi skall fördela den tillkommande lilla delen utöver de 20 miljarder som tidigare har tillförts kommunerna. Vi menar att den bör tillföras det generella skatteutjämningsystem som vi har på kommunsektorn. Jag fick inte något svar på frågan varför man behöver krångla till en sådan engångsåtgärd på ett onödigt omständligt sätt.

Det är uppenbart att det finns en oro för att det kan bli svårt för de fattigare kommunerna att klara sysselsättning och service i en situation då tillväxten totalt sjunker. Då är det naturligtvis oerhört viktigt att vi använder det system som vi har och utnyttjar det för att få en rättvis fördelning av statsbidragen på kommunsektorn.

Anf. 21 SONIA KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Just på den här delen har vi olika uppfattning, men till syvende och sist blir det ändå lika mycket pengar till kommunerna.

Anf. 22 CAMILLA DAHLIN-ANDERSSON (fp) replik:

Fru talman! Sonia Karlsson hade en fråga vad gäller öronmärkning av statsbidragen. Folkpartiets grundprincip är generella bidrag. Men läget i kommunerna är så pass akut att vi helt enkelt känner oss nödsakade att öronmärka pengarna så att de extra statsbidragen verkligen går till vård och skola, och inte till att bygga läktare, ishall, till underskott i kommunala bolag, paradgator etc.

Anf. 23 SONIA KARLSSON (s) replik:

Fru talman! SCB har tittat på hur de extra pengarna till kommuner och landsting har använts. De har motverkat att det har behövt sägas upp ytterligare personal inom kommuner och landsting, och de har bidragit till att det inte blivit färre inom vård, skola och omsorg. Dessutom innebär det att det har blivit ökningar av antalet anställda. På två år är det ca 17 000 människor som anställts tack vare dessa pengar. Vi kan nog säga att kommunpolitikerna väl kan sköta det och lägga pengarna där de bäst behövs.

Anf. 24 SIV HOLMA (v):

Fru talman! Under valrörelsen talade praktiskt taget alla partier om vikten av att mer resurser ges till kommunsektorn, dvs. vård, skola och omsorg. Vänsterpartiet vill satsa mer pengar till kommunsektorn än vad som hitintills skett. Utifrån det parlamentariska läget efter valet i september och budgetöverenskommelsen mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet kan vi konstatera att vi har kommit så långt det var möjligt den här gången. Det blev en viss förstärkning 1999 på 1,3 miljarder och 2001 på 2 miljarder. Statsbidragen till kommunsektorn har ökat sedan 1997 från en nivå på 87 miljarder till en nivå på 107 miljarder år 2001.

Det finns fortfarande behov av mer resurser till kommunsektorn. Vi vill driva en fördelningspolitik som minskar klassklyftorna, skillnaderna mellan män och kvinnor och de ekonomiska skillnaderna mellan regioner. I den politiska strävan spelar kommunsektorn en mycket viktig roll, likaså infrastrukturen, när det gäller att skapa förutsättningar för fler arbetstillfällen.

Vi har i många år haft en mycket konsekvent politik när det gäller kommunernas ekonomiska situation. Vi anser bl.a. att balanskravet år 2000 inte är förenligt med principen om det kommunala självstyret. Svenska Kommunförbundet beskriver detta i sin rapport *Kommunernas ekonomiska läge november 1998*. I deras sammanfattning sägs att de höjda statsbidragen har väckt förväntningar på kommunerna att de skall öka antalet anställda inom skola, barn- och äldreomsorg. Samtidigt skall kommunerna klara av balanskravet år 2000. Utrymmet för nyanställa personal minskar.

Kommunförbundet utgår ifrån resultatet 1997 som för kommunerna blev minus 5 miljarder totalt. Resultatet är beräknat med hänsyn till balanskravet som skall exkludera extraordinära poster. Kommunerna måste

alltså klara först det totala underskottet mellan verksamheternas driftskostnader och skatteintäkter med sikte på att komma i balans till år 2000 innan man kan planera för att nyanställa. Det ser olika ut för kommunerna. Kommunförbundet räknar med 1997 års resultat som grund och gör en schablonmässig framräkning till år 2000 och kommer fram till att 82 kommuner inte kommer att klara detta balanskrav med oförändrad verksamhet.

Vi anser det vara mycket olyckligt om kommunerna måste prioritera ekonomin på detta sätt före behoven inom skola, vård och omsorg. Vi har samma principiella invändningar när det gäller kommunernas rätt att höja skatten, dvs. att det strider mot den kommunala beskattningsrätten. Vi konstaterar emellertid att vi inte denna gång i förhandlingarna fått gehör för våra synpunkter. Vi fortsätter naturligtvis att diskutera dessa frågor med regeringen. Vänsterpartiet vill tillföra kommunsektorn mer pengar utifrån de nya arbetsuppgifter som riksdag och regering beslutat om.

Det har sagts tidigare i den här kammaren av Vänsterpartiets företrädare att det var ett lätt val att välja att förhandla med regeringen och Miljöpartiet, även om vi inte i förhandlingarna har haft några lätta val. Resultatet pekar med all tydlighet på att vi inte nådde så långt som vi hade velat. Det handlar inte bara om att våra samarbetspartner hade en avvikande åsikt, utan det beror naturligtvis på vad samhällsekonomin sätter för gränser. Men vi ser fortfarande möjligheter att med ett hållbart och långsiktigt samarbete, som sträcker sig över hela mandatperioden, kunna komma överens om framtida förstärkningar av kommunernas ekonomiska situation.

Med detta vill jag framföra att vi ställer oss bakom utskottets förslag.

Fru talman! Det finns omständigheter som försvagat kommunernas ekonomi. Den samhällsekonomiska utvecklingen, där sanering av statens finanser och massarbetslösheten har spelat en stor roll, och inriktningen i politiken har haft sin betydelse. Vi har haft två regeringar efter varandra som har betonat vikten av att kärnan i välfärden – barnomsorg, skola och äldreomsorg – prioriteras före transfereringar, t.ex. folkpension och ATP. För att kunna prioritera har man hävdat att det är nödvändigt med nedskärningar i t.ex. socialförsäkringssystemet. Dessa nedskärningar leder emellertid till att alltfler hamnar under socialbidragsnivån. De ökade kostnaderna för socialbidragen tränger i sin tur ut resurserna till välfärdens kärna, dvs. att det blir mindre pengar över till skola, vård och omsorg.

I Kommunförbundets rapport framgår det att socialbidraget under det första halvåret 1998 minskade med 6 % jämfört med samma tid 1997. Socialbidragskostnaderna har minskat på grund av att arbetslösheten har minskat. Men de skulle kunna ha minskat ännu mer om inte socialbidragen tenderat att permanentas som en komplettering till det allmänna socialförsäkringssystemet. Det finns andra omständigheter som försvagat kommunernas skatteunderlag och därmed deras intäkter. Den s.k. pensionsavgiften, eller som man tidigare kallade den för, egenavgiften, på 6,95 % har stegvis urholkat skatteintäkterna. Enligt Kommunförbundets beräkningar finns det en okompenserad del på nästan 5 miljarder.

Vidare kommer bruttolöneavdrag av hemdatorer kunna minska det kommunala skatteunderlaget. Kompensationen av den s.k. Ludvikamossen, som skedde utifrån 1995 års nivå, innebär i praktiken att systemet

har fått ett uttagstak. Ökningarna blir inte kompenserade, och därmed sker en successiv avtrappning av de kommunala resurserna. Kommunförbundet pekar vidare i sin redovisning på ytterligare kommunalekonomiska konsekvenser som budgetöverenskommelsen ger. Den nya arbetspraktiken och utvecklingsgarantin för ungdomar 20–24 år får också konsekvenser på kommunernas ekonomi. Statens bidrag för flyktingmottagandet täcker inte kommunernas kostnader. Assistansersättning kompenseras inte fullt ut, och i januari 1999 träder miljöbalken i kraft. Kommunernas tillsynsansvar ökar.

Fru talman! Jag vill bara nämna några ord om anslaget till utjämningsbidraget till kommuner och landsting. Precis som tidigare talare här har sagt kommer det att under denna vecka presenteras ett förslag av Utjämningskommittén, som tillsattes för att göra en översyn av det kommunala skatteutjämningsförslaget som trädde i kraft 1996.

Jag vill inte föregå remissomgången, men jag vill ställa ett par frågor till alla involverade. Kan verkligen ett utjämningsystem fånga alla Sveriges kommuners och landstings strukturella kostnadsskillnader? Handlar det egentligen inte om att det finns för lite pengar? Skulle inte många problem kunna lösas om mer resurser kom kommunerna och landstingen till del?

Fru talman! Låt mig bara i mycket korta ordalag förklara varför vi i Vänsterpartiet inte kan tänka oss att stödja Moderaternas, Folkpartiets och Kristdemokraternas förslag vad beträffar kommunerna. I grunden handlar det naturligtvis om ideologi, dvs. vilket förhållningssätt som vi har till kommunerna och hur vi värdesätter den kommunala och landstingskommunala verksamheten. En gemensam företeelse finns i de nämnda partiernas motioner. Man föreslår förändringar som skall både genomföras och få full effekt samma år, dvs. redan nästa år, 1999.

Fru talman! Inte ens jag som är kommunalekonom när jag inte är riksdagsledamot skulle kunna få kommunalpolitikerna i min hemkommun Kiruna att tro att man kan genomföra sådana förändringar som att minska på personalkostnaderna så att det ger full effekt samma år. Det finns något om kallas för avvecklingskostnader. De uppstår inte bara när man skall reducera antalet anställda, utan sådana kostnader uppstår i praktiskt taget alla sammanhang när man skall göra förändringar.

Fru talman! Enligt moderaterna är resurserna som finns i dag i den kommunala sektorn fullt tillräckliga för att man skall kunna utföra kärnuppgifterna. Vad som krävs är ”politiker som förmår prioritera och se till att de resurser som finns utnyttjas effektivt”. Moderaterna talar om att produktiviteten måste öka. Kärnverksamheterna kännetecknas av att de är mycket personalintensiva. I verksamheterna tar personalen hand om människor, dvs. barn, ungdomar, gamla och sjuka. Skall man öka produktiviteten finns det bara ett sätt att gå till väga på, och det är att omorganisera genom att minska antalet personer som utför de uppgifter som skall utföras.

Moderaterna förespeglar en högre tillväxt och en högre sysselsättning jämfört med regeringens prognos. Genom en reformering av arbetsmarknaden och lönebildningen, främst med olika skattesänkningar och vissa regelförändringar, tror man att fler arbeten skall skapas. Med en orealistisk optimism föreslår man förändringar som skall genomföras 1999 och som också skall få full effekt samma år.

De skattesänkningar som man vill genomföra kommer att minska kommunernas skatteintäkter. Dessa skattesänkningar kompenseras med vissa överflyttningar av kostnader mellan stat och kommun. Det ser ut som om moderaterna skulle ge högre statsbidrag 1999, men i själva verket handlar det om motsatsen. De neddragningar som sker år 2000 och 2001 är också större än vad som framgår i moderaternas budgetförslag, om man väljer att inte räkna med så stora dynamiska effekter, alltså lite mer realistiska siffror när det gäller tillväxt och sysselsättning.

Fru talman! Jag hade förväntat mig ett något annorlunda förslag från Folkpartiet, eftersom man skiljer sig ifrån de övriga borgerliga partierna i fråga om ett för oss viktigt ställningstagande. Man säger sig vilja slå vakt om den generella välfärdstanken. Trots att Folkpartiet föreslår en nationell vårdgaranti ger man inte mer pengar till kommuner och landsting för att klara en sådan garanti. I stället föreslår man mindre statsbidrag jämfört med vad regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet föreslår. Inom området arbetsmarknad och arbetsliv föreslår Folkpartiet kraftiga besparingar. Det här bör leda till att fler personer kommer att behöva socialbidrag i kommunerna.

Fru talman! Enligt Kristdemokraterna ger deras förslag kommunsektorn netto 1 miljard kronor 1999 mer än budgetöverenskommelsen. För att komma fram till den summan har man lagt till och dragit ifrån vissa kostnader enligt finansieringsprincipen. Men frågan är om det ger mer resurser till kommunsektorn, eftersom man inte kompenserar kommunerna för de minskade skatteintäkter som de får genom förslaget att öka grundavdraget. En annan fantastisk dynamisk effekt av att återinföra vårdnadsbidraget är – som kristdemokraterna hävdar – att den kommunala barnomsorgen skulle minska sina kostnader med flera miljarder och att statsbidragen till kommunerna skulle kunna minskas med motsvarande belopp.

Anf. 25 GUNNAR AXÉN (m) replik:

Fru talman! Siv Holma förespråkar den nostalgiska politiska linje som innebär att lösningen på alla problem är att tillföra den offentliga sektorn mer pengar så som har skett under de senaste decennierna i Sverige. Det är den politiska linje som har lett till dagens problem.

Siv Holma tycks inte ha noterat att antalet anställda i kommunsektorn under de senaste 30 åren har fyrdubblats, vilket inte står i proportion till hur många fler medborgare det finns i landet.

Kommunerna har i stället använt de ökade kommunalskatterna och det utökade antalet anställda i kommunsektorn till andra verksamheter än t.ex. vård, utbildning och annat som är kommunal kärnverksamhet.

Som Siv Holma konstaterar anser vi moderater att med fler nya jobb och en politik för tillväxt kan kommunernas ekonomi förbättras genom att det blir fler skattebetalare, fler som bidrar till de kommunala intäkterna. Det blir också färre som tvingas att leva på socialbidrag och färre i sådana arbetsmarknadspolitiska åtgärder som bekostas av kommunerna.

Tillsammans med Folkpartiet och Kristdemokraterna har vi lagt fram ett förslag om att man skall minska beskattningen av hemnära tjänster, något som ganska snabbt skulle kunna ge väsentligt fler nya jobb. Det är också en sektor som kan utvecklas och skapa ny och bättre service för framför allt äldre och barnfamiljer.

Anf. 26 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Först och främst finns det en onödig motsättning mellan arbetstillfällena i kommunsektorn och arbetstillfällena i den privata sektorn. Man kan ju inte få fler arbetstillfällena i privat sektor om man minskar de arbetstillfällena som behövs inom den kommunala sektorn.

Vad moderaterna egentligen förespråkar är ett systemskifte. Genom att växla lägre skatter mot mindre bidrag och subventioner leder moderaternas skattesänkarpolitik till starkt negativt fördelningspolitiska effekter. Solidariteten minskar och orättvisorna ökar. Det sker en inkomstöverföring från kvinnor till män, framför allt från kvinnor med lägre inkomster till män med högre inkomster.

I stor utsträckning finansieras de totala skattesänkningarna med minskade transfereringar och besparingar i sådana trygghetssystem som a-kassa, tandvård, sjukvård och läkemedelsförmåner.

Moderaterna föreslår inte bara sänkta ersättningsnivåer i sjukpenningen, i föräldraförsäkringen och i arbetslöshetsförsäkringen från 80 % till 75 %. De vill också införa ytterligare en karensdag i sjukförsäkringen, försvaga arbetslöshetsförsäkringen genom sänkt lägsta dagpenning, skärpa arbetsvillkoren och successivt införa en bortre parentes. Detta är stora nedskärningar, som innebär att de personer som är i störst behov av samhällets stöd är de som i första hand tvingas bidra till finansieringen genom uteblivna eller försämrade förmåner.

Det är stor skillnad mellan Moderaterna och Vänsterpartiet i det här fallet.

Anf. 27 GUNNAR AXÉN (m) replik:

Fru talman! Siv Holma som titulerar sig ekonom borde inse att om vi skall ha råd att finansiera den kommunala sektorn måste det bli fler jobb i den privata sektorn. Det är nämligen därifrån som skatteintäkterna kommer som finansierar bl.a. vård och utbildning.

Om finansieringen av den kommunala sektorn kunde ske genom fler jobb i kommunal sektor vore den kommunala sektorn en perpetuum mobile ekonomiskt sett, men det har vi inte sett några bevis för.

Det är fler arbetstillfällena i privat sektor som kan finansiera förstärkningar, förbättringar i den kommunala sektorn och kommunalskattesänkningar. 1970 gick det två huvudsakligen privat avlönade människor på en huvudsakligen offentligt avlönad människa i vårt samhälle. I dag är förhållandet 1:1. Det är en utveckling som vi inte kan se fortgå, eftersom det underminerar de offentliga finanserna. Därför är det ytterst viktigt att vi kan få en politik för tillväxt av fler nya jobb i den privata sektorn.

Anf. 28 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Jag sade i mitt anförande att vi ser att kommunsektorn spelar en väldigt viktig roll just i infrastrukturen, för att skapa fler arbetstillfällena. Har vi en bra kommunsektor som ger bra service är det också bra för den privata sektorn. Det är alltså kommunicerande kär!

Moderaterna ser en motsättning. Det är frågan om en väldigt stor ideologisk skillnad. Moderaterna vill skapa mer av enskilda initiativ där den tjocka plånboken är det viktigaste instrumentet. Vi vill tvärtom skapa gemensamma lösningar där de som har det sämst ställt får det bästa stödet. Kommunsektorn har visat att man har de möjligheterna.

Anf. 29 MATS ODELL (kd):

Fru talman! Jag begärde ordet när min goda vän Sonia Karlsson apotroferade Kristdemokraternas budgetalternativ och återkom till ett ledtema som vi hörde den 2 december när vi diskuterade ramarna, nämligen att Kristdemokraternas och de övriga oppositionspartiernas budgetar var dåligt underbyggda. Låt mig ge några fakta.

Kristdemokraternas budgetalternativ innebär ca 17 miljarder kronor lägre utgifter nästa år än vad majoritetens innebär. Vi har en större budgeteringsmarginal. Vi amorterar mer på statsskulden än vad regeringen gör, framför allt genom att vi vill sälja ut konkurrensutsatta statliga bolag. Kristdemokraternas politik innebär faktiskt också att kommunsektorn får ca 1 000 miljoner kronor mer än med den politik som Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet står för.

Det är naturligtvis besvärande för Socialdemokraterna, och därför riktar man in sig på att vårt budgetalternativ är dåligt underbyggt. Huvudnumret är att vårt budgetalternativ inte får genomslag från den 1 januari 1999. Därför kan vi inte räkna hem helårseffekten för nästa budgetår.

Fru talman! Det är naturligtvis så att varje budgetalternativ som läggs fram i denna kammare förutsätter att det sker ett regeringsskifte för att det skall kunna genomföras. Då vill jag fråga Sonia Karlsson när detta regeringsskifte skall anses ha inträffat för att något budgetalternativ skall vara relevant.

Låt mig hänvisa, fru talman, till att vi lade fram våra utgiftsramar den 2 maj 1998, om jag minns rätt, med förslag inför år 1999. Redan då gavs dessa förutsättningar. Grunden för kritiken av vårt budgetalternativ faller egentligen.

Till yttermera visso sade jag i debatten den 2 december att vi är beredda att ändra oss så att våra förslag träder i kraft den 1 juli – alltså en halvårseffekt – om det kan minska kritiken. Jag tror dock inte att kritiken från Socialdemokraterna minskar, oavsett vad oppositionen gör. Ni hittar nya formella angreppspunkter på vårt budgetalternativ. Det må ni gärna göra.

Det finns dock, fru talman, anledning att peka på regeringens brister när det gäller budgethanteringen. Vi fattade den 2 december beslut om utgiftsramar som utgick från helt felaktiga utgångspunkter. Den debatt vi för i dag utgår från helt felaktiga utgångspunkter, eftersom regeringen själv nu har reviderat sina tillväxtprognoser, precis som vi kristdemokrater sade i den debatten.

Fru talman! Slutligen vill jag gå över till Socialdemokraternas kommunalekonomiska perspektiv. Ni vann valet 1994, Sonia Karlsson, på två löften. Det första var att det skulle vara slut på nedskärningarna inom vård och omsorg – det borgarna hade ägnat sig åt. Det andra var att arbetslösheten snabbt skulle pressas tillbaka till 5 % redan 1995.

Sonia Karlsson kan inte komma ifrån det faktum att höjningen av egenavgifterna, beslutad i denna kammare på förslag av den socialdemokratiska regeringen, har dränerat kommunernas budget med ca 18 miljarder kronor. Man har alltså vägrat att tillämpa finansieringsprincipen på den punkten.

Jag tycker att det skulle vara bra med lite ödmjukhet, Sonia Karlsson. Lägg gärna fram förslag, fyra år försenat, till hur tillväxt och sysselsättning skall kunna öka.

Anf. 30 SONIA KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan säga att det känns ännu mer skakigt, eftersom Mats Odell hänvisar till både lägre utgifter, större budgetmarginal, större besparingar etc. Det är ju så att pengarna inte räcker till. Det är inte bara formellt. Vi kan ta ett konkret förslag och titta på avfallsskatten. För det första skulle den inte genomföras förrän i mitten på året, och ni har ändå räknat med en helårseffekt. För det andra är det inte klart, för vi har ännu inte fått klartecken från EU. Där fattas 650 miljoner, exempelvis.

Vad gäller alla de andra delarna – trafikförsäkringen, egenavgiften och skattekontrollen – får ni ut väldigt mycket på väldigt kort tid. Det gäller utförsäljning av statliga företag m.m.

Vi är besvikna över att antalet arbetstillfällen i kommunerna inte ökade fortare. Det berodde på hur situationen såg ut. Under de borgerliga regeringsåren försvann det nästan 110 000 arbetstillfällen. Sysselsättningen minskade i kommuner och landsting. När vi tog över makten försökte vi i det längsta undanhålla kommunerna från att bli berörda. Men bl.a. på grund av skatteunderlaget och egenavgifterna påverkades också kommunerna.

Under vår tid har sysselsättningen minskat med ytterligare ungefär 44 000 anställda, men nu är siffrorna på väg att öka. Det kommer extra pengar till 2001 – 22 000 miljoner. Det har redan skett en stor ökning av antalet anställda – ungefär 8 000 per år i kommuner och landsting.

Vad det gäller egenavgifterna vill jag ändå säga att Kommunförbundet självt säger att man efter 118-miljardersprogrammet godtog att egenavgifterna inte skulle kompenseras.

Anf. 31 TALMANNEN:

Tiden är slut, Sonia Karlsson.

Anf. 32 MATS ODELL (s) replik:

Fru talman! Det hade varit märkligt om den nya socialdemokratiska majoriteten i Kommunförbundet inte hade lyssnat till husbondens röst. Där tycker jag inte att Sonia Karlsson skall vara så förvånad.

Hon ger mig ändå rätt när jag säger att det inte spelar någon roll vilka förslag vi lägger fram. Man kommer från regeringssidan att gå längre bakåt i kedjan. Förslaget var inte godkänt av EU, säger man då. Ett annat argument har varit att vi inte lägger fram lagförslag till regelförändringarna. Hade vi gjort det hade ni sagt att vi inte hade skickat dem till Lagrådet. Hade vi lagt fram andra förslag hade ni självklart hittat nya argument.

Det är som jag säger, fru talman. Alla budgetalternativ förutsätter ändå att det har skett ett regeringsskifte och att man har tillgång till Regeringskansliet. Visst kan vi lägga fram lagförslag om vi får tillgång till Regeringskansliets resurser. Budgetalternativen är ju ändå framtagna utifrån de beräkningskonventioner som Finansdepartementet och riksdagens finansutskott arbetar efter.

Jag tycker att vi skall lämna dessa småtteri bakom oss och titta på de stora skiljelinjer som finns mellan partierna. Det handlar ytterst, fru talman, om att se till att det blir så goda förutsättningar för tillväxt, företagande och nya jobb att vi kan bryta den negativa utvecklingen och få resurser till de gemensamma åtagandena och få människor i arbete.

Anf. 33 SONIA KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Mats Odell behöver inte hitta på ytterligare förslag som jag skulle kunna protestera mot. Det räcker så väl med att kritisera det som finns i den kristdemokratiska motionen för att inte vara tillräckligt. Den miljard ni vill ta fram till sjukvården är inte finansierad.

Sedan säger Mats Odell att det här med Kommunförbundet berodde på att det hade fått en socialdemokratisk majoritet. Jag tror ändå att alla var så pass klara över hur Sveriges ekonomi såg ut 1994 att man insåg att det var helt nödvändigt att få ordning på ekonomin och få ned det stora budgetunderskottet.

Sedan, Mats Odell, är ju ni också med på pensionsreformen, och det är där vi har egenavgifterna. Jag har inte sett i Kristdemokraternas motion att man vill kompensera för det. Dessutom är inte egenavgifterna så mycket som 18 miljarder. Jag tror att de ligger på ungefär 10 miljarder.

Anf. 34 MATS ODELL (kd) replik:

Fru talman! Det är väldigt bra om det plötsligt blir "nödvändigt" att sanera statens finanser efter valet. Före valet var det en slakt av välfärden! Det är detta jag reagerar emot.

Det var väl också bra att valdagen innebar att den socialdemokratiska gruppen i Kommunförbundet tyckte att det var självklart att kunna ta ifrån kommunerna i storleksordningen 18 miljarder och också fick klar-tecken för det. Gläds åt det, Sonia Karlsson!

Anf. 35 CAMILLA DAHLIN-ANDERSSON (fp):

Fru talman! Min avsikt var egentligen att begära replik på Siv Holma. Det beror nog mest på min bristande kunskap och brist på rutin.

Jag vill i alla fall understryka för Siv Holma att Folkpartiet säger nej till kommunalisering av LSS. Vi säger också nej till pengarna till den s.k. bolagsakuten. Vi tycker inte att man skall stödja kommunala konkursdrabbade bolag som inte tillhör den kommunala kärnverksamheten.

Däremot ställer vi oss bakom förslaget om extra statsbidrag till kommunerna. Vi vill t.o.m. öronmärka dem så att de verkligen skall hamna inom vården och skolan. Men det allra viktigaste för kommunerna är att deras invånare kommer i arbete. Då förbättras kommunernas ekonomi avsevärt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 december.)

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1998/99:FiU4
Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. (prop. 1998/99:1 delvis)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 december.)

7 § Avgiften till Europeiska gemenskapen

Avgiften till Europeiska gemenskapen

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1998/99:FiU5
Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska gemenskapen (prop. 1998/99:1 delvis)

Anf. 36 PER LANDGREN (kd):

Fru talman! Avgifterna till EG har många goda syften. Det handlar om att driva ett gemensamt arbete för att förverkliga visionen om en integrerad marknad som binder folken och länderna samman för en varaktig vänskap och fred. Det handlar också om att omfördela resurser för att bidra till en alltmer homogen gemenskap, s.k. *cohesion*.

För att dessa goda visioner skall kunna förverkligas krävs dock rimligare och jämlika kriterier som skall ge en rättvis beräkningsgrund för storleken på de olika ländernas avgifter. I en särskild motion för utgiftsområdet redovisar vi kristdemokrater den principiella hållning vi anser att Sverige bör ha när det gäller den svenska medlemsavgiftens storlek i EU:s långsiktiga budgetarbete.

Riksdagens antagna mål för den svenska EU-budgetpolitiken behöver kompletteras. Den nuvarande målsättningen innebär bl.a. att Sverige skall verka för en effektiv och återhållsam budgetpolitik inom unionen. Målen innebär även att Sverige skall verka för en förbättrad budgetdisciplin vid användningen av EU:s budgetmedel.

Men de frågor som nu aktualiseras i förhandlingarna om det finansiella perspektivet var inte kända när riksdagen för fyra år sedan beslutade om de mål som fortfarande gäller för området. Något mål om att Sveriges andel av EU:s budget borde minska har inte antagits.

Mot denna bakgrund är det en gåta att Socialdemokraterna och framför allt de EU-fientliga stödpartierna inte tillstyrker motionen om att målen för utgiftsområde 27, Avgiften till den Europeiska gemenskapen, bör kompletteras med att den svenska andelen av EU:s budget bör minska. Att klaga över den totala avgiften går således an för en del partier i denna riksdag, men att kraftfullt bidra till att avgiften blir mindre vågar inte dessa partier.

Fru talman! Jag vill med detta anförande yrka bifall till vår reservation.

Anf. 37 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Det finns många goda syften med avgiften till EU, framför det här i debatten, och det är ju riktigt. Det är naturligtvis en mycket god föresats att å ena sidan ha målsättningen att behöva betala in så lite avgift som möjligt till EU och å andra sidan försöka få mera tillbaka. Jag har förstått att detta är regeringens strategi. Det är en god föresats, men förutsättningen är då att man lyckas. Det beror kanske också på vilken strategi man har i förhandlingarna, vilket vi förvisso inte skall diskutera nu.

Men att då börja med att försöka minska på de områden där vi har möjlighet att få mera tillbaka för att kunna minska medlemsavgiften till EU är icke någon god strategi. Det är oerhört viktigt att vi vet vad det är för pengar vi skall få tillbaka. Här vill jag hänvisa till det särskilda yttrande som finns fogat till betänkandet om att man måste betona vad de pengar som kommer tillbaka skall användas till.

Den viktigaste utgångspunkten för vårt agerande gentemot EU måste vara att skapa de bästa förutsättningarna för att hela landet skall leva. Det gäller inte minst de pengar som går till strukturfonderna för Agenda 2000 och allt som har med det att göra. Här menar vi att regeringen måste agera med största kraft i förhandlingarna om de nya finansiella perspektiven och i förhandlingarna om en reformerad regional- och strukturpolitik agera på ett sådant sätt att hela landet i fortsättningen skall leva.

Jämfört med i dag kan en större del av medlemsavgiften hämtas hem. De regionalpolitiska stöden i EU skall ha samma syfte som de regionalpolitiska stöden i Sverige har, nämligen att ge alla människor, oavsett var i landet de bor, tillgång till arbete, service och en god miljö. Hela landet måste ges förutsättningar för att utvecklas. Sverige har inte råd att avstå från den utvecklingspotential som finns i hela landet.

Man får naturligtvis inte driva en linje där medlemsavgiften blir huvudfrågan så att det blir en strategi på bekostnad av de fattiga delarna av landet. Från Centerpartiet vill vi framhålla att det är av stor vikt att Sverige får största möjliga utbyte av EU:s strukturfonder. Många regioner i Sverige ligger ekonomiskt på EU:s fattigdomsgräns, och inte minst för dessa regioner är det viktigt att Sverige fullt ut utnyttjar EU-stödet. En koncentration av strukturfondssatsningar till de mest utsatta delarna av landet är därför särskilt viktig. Strukturfonderna är av stor vikt för den ekonomiska utvecklingen, och de möjligheter som de skapar måste utnyttjas fullt ut.

Frågan är om man egentligen inte borde börja med att ta den diskussionen och mindre skjuta in sig på att det är avgiften som skall minska. Vi ser det som så viktigt att strukturfonderna får full genomslagskraft att man egentligen kanske borde diskutera om inte medlemsavgiften till EU borde höjas i stället för att sänkas.

Anf. 38 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s):

Fru talman! Avgiften till Europeiska gemenskapen är den avgift som vi som nation betalar för medlemskapet i Europeiska unionen. Avgiften under det kommande budgetåret uppgår till nästan 22 miljarder kronor. Det är en ansevärd stor summa – det kan naturligtvis erkännas. EU-budgeten kommer för första gången 1999 att fastställas i euro, men betalningen från oss kommer i sedvanlig ordning att ske i kronor.

Avgiften för vår del föreslås bli 21 908 000 000 kronor, för att nämna den exakta siffran. Denna summa kommer att redovisas i fem anslagsposter:

- Tullavgift
- Särskilda jordbrukstullar och sockeravgifter
- Mervärdesbaserad avgift
- Avgift baserad på bruttonationalinkomsten

Avgiften till Europeiska gemenskapen

Den femte utgiftsposten är avgiften till Storbritanniens budgetreduktion. Enligt regeringen är det inte meningsfullt att för närvarande göra en prognos över utvecklingen på anslagsposten avseende Storbritanniens budgetreduktion, som därför redovisas under de fyra övriga anslagsposterna. I kommande budgetpropositioner kommer man tydligare att redogöra för avgiftsfördelningen i en särskild post.

Beräkningen av anslaget för det kommande budgetåret utgår från kommissionens budgetförslag för 1999. Budgetpolitiken på lite längre sikt kommer i stor utsträckning att styras av det kommande beslutet om finansiella ramar efter 1999.

Förhandlingar om ett nytt finansiellt perspektiv sker inom ramen för Agenda 2000. Beslutet om detta skall gälla åren 2000–2006. Beslutet i sig kommer, om man skall tro slutsatserna från Europeiska rådets möte i Cardiff, att fattas senast i mars 1999. Det är alltså ett arbete som pågår ganska intensivt just nu.

Vid behandlingen av det nu aktuella utgiftsområdet inför budgetåret 1998 redovisade utskottet EU-kommissionens förslag i dokumentet Agenda 2000. Utskottet konstaterade då att en övergripande svensk reaktion var att förslaget i otillräcklig utsträckning beaktar den kommande utvidgningen. Sveriges hållning är att taket för egna medel kan och bör vara oförändrat även efter en fullständig utvidgning, dvs. högst 1,27 % av BNI.

Den svenska regeringen slog vidare fast att en korrigeringsmekanism bör införas för att begränsa enskilda medlemsländers bidrag till finansieringen av EU-budgeten. Utskottsmajoriteten kan med tillfredsställelse konstatera att den svenska regeringens arbete och hållning under det senaste året ligger väl i linje med vad utskottet sagt vid tidigare tillfällen då frågan debatterats i kammaren.

För att uttrycka mig enkelt och rakt kan jag säga att vi anser att vårt ekonomiska bidrag till den gemensamma EU-budgeten i jämförelse med många andra länders bidrag är alldeles för högt. Vi är med ytterligare ett förtydligande alldeles för stora nettobidragsgivare.

Vi kan vidare konstatera att den svenska regeringen tillsammans med andra medlemsländer i Ekofinrådet har aktualiserat ett tak för medlemsavgiften som bl.a. syftar till att minska Sveriges nettobidrag till EU.

Kommissionen presenterade den 7 oktober 1998 en rapport om systemet med egna medel. Kommissionen tar upp följande alternativa lösningar på problemet med just bördefördelningen:

- åtgärder på inkomstsidan i form av avskaffad korrektion för Storbritannien och ökad användning av BNI-avgiften

- åtgärder på utgiftssidan av EU:s budget i form av nationell medfinansiering av jordbrukspolitiken, alltså direktstöden
- åtgärder via nettobidraget i form av nettokorrigeringsmekanism

Sverige vill genom sin regering att utgifterna över statsbudgeten till Europeiska unionen skall minska. Sverige vill således åstadkomma ett system som avlastar statsbudgeten och på så sätt påverkar betalningarna till EU:s budget.

Kommissionens tre olika alternativ kan i och för sig alla åstadkomma detta resultat. Mest nackdelar har alternativet med nationell medfinansiering av jordbrukspolitiken. Korrigeringsmekanismen och åtgärder på inkomstsidan ger bäst effekt. Nettokorrigeringsmekanismen ger det bästa utfallet för Sverige, om man ser det enskilt, och ger också det bästa långsiktiga skyddet mot alltför stor finansieringsbörda.

Jag vill också återigen påpeka att Sveriges hållning i denna fråga är att vi skall verka för en återhållsam och effektiv budgetpolitik inom EU. De tidigare målen från utskottets sida ligger med skärpa fast. Dessa faktum togs också upp i den interna utfrågning som utskottet hade med representanter för Finansdepartementet tidigare i höstas. Den svenska hållningen har också varit föremål för samråd i EU-nämnden.

Utskottsmajoriteten förutsätter att regeringen med all styrka och kraft driver på frågan om att lösa problemet med bördefördelningen. Det är viktigt att vår del i EU-budgeten kan hållas så stram som möjligt. Vi förutsätter därför med skärpa att regeringen driver frågan vidare i den riktning som utskottet tidigare har uttalat sig om.

Jag skall också lite grann kommentera den centerhållning som jag tycker är en lite ny infallsvinkel. Agne Hansson sade att utgifterna egentligen borde öka, att det inte gör någonting bara vi får mer tillbaka. Det är en helt annan linje än regeringen har drivit i den här frågan tidigare.

När jag läser motivreservationen från Centern inser jag att vi kan instämma i mycket av den text som står där. Det är lite synd att Centerpartiets representant i utskottet inte framfört detta. Det fick vi se när betänkandet väl var justerat. Mycket av den text som fanns om strukturfonder och att vi skall ha en rättvis fördelning så att hela landet kan tillgodogöra sig detta hade kunnat inarbetas i utskottets betänkande. Jag beklagar att det inte framfördes. Jag tror att vår inställning är ganska lika på den linjen, Agne Hansson, när det gäller att få nytta av strukturfonder och att ha en rättvis fördelning i landet.

Till sist, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på de båda reservationerna.

Anf. 39 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Sven-Erik Österberg har på ett föredömligt sätt redogjort för den strategi som regeringen har när det gäller att försöka sänka vår andel av nettobidraget till EU. Jag kan dela den uppfattningen.

Det är naturligtvis viktigt att man kommer till rätta med sådana saker som att reducera Storbritanniens undantag, och att man för en restriktiv strukturpolitik och en effektiv och stram budgetpolitik inom EU. Det är naturligtvis oerhört viktigt.

Däremot uppfattar jag att Sven-Erik Österberg är överens med mig när det gäller att se till att vi använder strukturfonderna på ett så vettigt sätt som möjligt och får tillbaka så mycket som möjligt. Där har jag tyvärr inte ännu sett någon kraftfull strategi från regeringens sida. Jag har efterlyst den i interpellationer till den nya tillväxtministern, och jag har efterlyst den i EU-nämnden. Jag tror att det är oerhört viktigt att vi inte tappar bort den här viktiga delen i EU-fonderna och i EU-stödet när vi diskuterar medlemsavgiften.

Jag säger fortfarande att det är ett vällovt syfte att tro att man skall sänka medlemsavgiften och samtidigt få mer tillbaka. Jag skulle vilja se mer av konstruktiv offensiv strategi för just hur man får mer tillbaka ur EU:s strukturfonder till Sverige.

Anf. 40 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s):

Fru talman! Det arbete som sker i förhandlingarna om strukturfonderna pågår just nu. Det är svårt att i detalj redogöra för det. Agne Hansson känner till hur diskussionerna har gått.

Att försöka minska avgiften och samtidigt få mer tillbaka är lite grann som det indiska reptricket. Det är ändå ett sätt att påvisa att vi jämfört med andra europeiska länder betalar mer i avgift än de. På den punkten har vi fått visst stöd från kommissionen, dvs. att Sverige ger ett för högt nettobidrag.

Att försöka få strukturfonder som passar Sverige och Sveriges geografiska medför att en rad andra regioner i Europa följer med i tanken. Det höjer utgiftstrycket enormt. Då krockar vi mot det andra nationella målet, dvs. att försöka få ned avgiften i sin helhet.

Agne Hansson redovisade en annan uppfattning, nämligen att det gjorde inte så mycket om avgiften ökar bara vi får mer tillbaka. Det är inte Sveriges officiella hållning. Därför måste arbetet ske med tillförsikt för att kunna nå så långt som möjligt.

Det finns naturligtvis ett nationellt intresse, som jag sade i mitt huvudanförande, att vi försöker få så stor del av de strukturfondspengar som finns för Sverige fördelat geografiskt väl över hela landet.

Anf. 41 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Jag delar Sven-Erik Österbergs uppfattning att vi är för stora nettobidragsgivare. Jag önskar Sven-Erik Österberg och hans parti god framgång med försöken att betala mindre och få tillbaka mer.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 42 PER LANDGREN (kd):

Fru talman! Det viktiga är att beräkningsgrunderna för avgifterna upplevs som rättvisa. Argumenteringen i kammaren får inte låta egoistisk och gå emot den grundläggande vision som finns bakom avgifterna, dvs. en fördelning för en harmonisk utveckling inom EU.

Mot bakgrund av vad Sven-Erik Österberg sade känns det märkligt att man inte, som föreslås i vår motion, vill skriva in den linje vi är överens om i de mål som finns för utgiftsområdet och som regeringen skall följa. Därför känns det roligt att statsministern drev Kristdemokraternas linje i Wien, och det är då motsvarande tråkigt att riksdagen inte sluter upp bakom den linjen.

Anf. 43 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s):

Fru talman! Jag upplever reservationen från kristdemokraterna som att de försöker slå in redan öppna dörrar ytterligare en gång till så att de skall bli ännu mer öppna – hur nu det skall gå till. Det handlar mer om att kristdemokraterna vill påvisa att de driver frågan att sänka avgiften till Europaunionen ännu hårdare än regeringen. Så är det inte. Regeringen har klart och tydligt markerat, liksom utskottsmajoriteten vid tidigare tillfällen, att det här är en viktig fråga och att man så långt som möjligt försöker driva frågan klart och tydligt.

Kristdemokraterna visar en övertro till sin egen motion om de tror att förslaget i motionen kan ge ett helt annat utfall. Det är fråga om ett komplicerat förhandlingsarbete. Precis som Per Landgren säger går det inte att bara driva fram egoistiska skäl, utan det gäller att ha en relevant syn i hela europeiska samarbetet, där en synpunkt skall vägas in och stå trycket mot andra länders tyckande. Det är precis så regeringen driver frågan. Det skall vara rättvist ur allas ögon sett, inte bara ur egoistisk svensk synvinkel – då kommer man ingenstans i ett europeiskt samarbete.

Anf. 44 PER LANDGREN (kd):

Fru talman! Vi är överens. Det handlar inte för vår del om att slå in öppna dörrar. Snarare handlar det om initiativförmåga och att riksdagen skall ha en drivande linje i förhållande till regeringen.

Anf. 45 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s):

Fru talman! Det går inte att vara tydligare om vilken linje som har drivits i den här frågan från utskottsmajoritetens och regeringens sida. Att skriva ännu mer kommer bara att betraktas som en störande upprepning. Jag tycker att det klart och tydligt framgår vad regeringen och utskottsmajoriteten vill i frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 december.)

8 § Rikets styrelse m.m.

Rikets styrelse m.m.

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU1

Utgiftsområde 1 Rikets styrelse m.m. (prop. 1998/99:1 delvis)

Anf. 46 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Får jag inleda denna diskussion med några synpunkter på ett par av de ämnen som behandlas i konstitutionsutskottets betänkande nr 1 om rikets styrelse. Det är tre saker jag tänkte be att få ta upp kammarens tid med. Det är först presstödet, därefter något om partistödet och till slut ett par ord om den höjning av riksdagsledamöternas arvoden som utskottet föreslår riksdagen att besluta.

Först emellertid ett par ord om presstödet och de förslag som Moderaterna i den delen har lagt fram för riksdagen. De innebär en betydande

besparing på statens utgifter, men framför allt och än viktigare innebär de en massmedial strukturförändring.

Det har många gånger sagts att presstödet behövs och har tjänat sitt syfte såsom förutsättningen för att mångfalden inom medierna skall kunna upprätthållas. Ingenting, fru talman, tyder vid en genomgång av erfarenheterna av det vid det här laget rätt mångåriga presstödet på att detta syfte har uppnåtts. Tvärtom finns det skäl att hävda att presstödet i sin konstruktion snarare verkat konserverande på en massmediestruktur som presstödet förutan hade kunnat utvecklats friare och mer mångfaldigt.

Det är viktigt när man diskuterar presstödet konstruktion att vidga blicken något, till att omfatta inte bara tidningar utan också hela den massmediala strukturen och fråga sig vilken massmedial mångfald som kan uppnås genom hela det breda fältet av olika kommunikationsformer. Jag tillhör ingalunda dem som tror att den tryckta tidningens tid är förbi, men väl dem som tror att den tryckta tidningen kommer att behöva kompletteras med många olika distributionsformer för nyheter och andra ting som tidningarna i dag publicerar.

Det presstöd vi i dag har torde snarast verka konserverande på sådana publikationer som borde ha förändrats ut ur den konventionella tidningsstrukturen för att i stället motsvara ett informationsbehov som kan tillgodoses med hjälp av andra distributionsformer.

Moderata samlingspartiet förordar således mot den bakgrunden att presstödet successivt trappas ned och förutsättningar därmed öppnas för en friare konkurrens och en mer mångfaldig massmediestruktur än den vi har med det statliga presstödet i den nuvarande konstruktionen.

Låt mig därtill lägga att presstödet i sin praktiska tillämpning och i sina detaljer på ett otillbörligt och olyckligt sätt styr tidningsföretagens sätt att utveckla sina företag, på det sätt som är vanligt när det gäller allehanda bidrag i vårt samhälle. Man anpassar sig till de regler som bidragen ställer upp och avstår därmed från att göra det som man skulle ha gjort bidraget förutan. Presstödet bör alltså gradvis avvecklas.

I fråga om partistödet hävdar Moderata samlingspartiet att partier kan klara sig med lite mindre av statligt stöd än det som för närvarande utgår. Också i det här fallet kommer våra förslag att leda till en besparing på statens utgifter. Men precis som fallet är när det gäller presstödet dikteras våra förslag om en lägre partistödsnivå inte enbart av den statsfinansiella hushållningen utan också av ambitionen att säkerställa att partier inte i onödigt stor utsträckning kommer att betrakta sig själva som offentligt finansierade institutioner.

Vi för just nu i det svenska samhället en intressant diskussion om villkoren för demokratins utveckling. Många påpekar att de politiska partierna har ett påtagligt behov av inre och yttre förnyelse. Jag delar den uppfattningen. Men jag tror samtidigt att denna yttre och inre förnyelse kommer att kräva mer av det fria och obundna som partierna en gång stod för och mindre av det offentlig-rättsliga institutionaliserade som partierna i dag i alltför stor utsträckning kommit att bli.

När vi föreslår, fru talman, att stödet till partierna sänks i förhållande till regeringens förslag är det också en signal till en förnyelse av partiernas verksamhet som i högre grad återknyter till vad partierna en gång var som ideellt skapande och kämpande organisationer, bort från den status

av offentlig-rättsliga institutioner som de dessvärre gradvis har kommit att bli. Slutsatsen av detta är alltså att partistödet bör sättas till ett lägre belopp än det regeringen föreslår i sin budgetproposition.

Till slut vill jag säga ett par ord om den förändring av riksdagsledamöternas arvoden som föreslås i utskottets betänkande. På denna punkt stöder Moderata samlingspartiet det förslag som har vunnit utskottets majoritet och som i sin praktiska tillämpning innebär att riksdagsledamöternas arvoden återanpassas till den nivå där riksdagen tidigare uttalat att de borde ligga.

Av somliga anses detta vara en otillbörligt hög nivå. Jag delar inte den uppfattningen. Många illustrationer kan i detta sammanhang erbjudas för att understryka att de svenska riksdagsledamotsarvodena i dag hamnar på en nivå som ligger under det europeiska genomsnittet, och som uppenbarligen har kommit att innebära växande problem med rekryteringen till den typ av förtroendeuppdrag som riksdagsledamotskapet är ett exempel på.

Utskottet föreslår emellertid på denna punkt att den förändring som tidigare föreslagits träda i kraft redan under den gångna hösten skjuts framåt till det kommande årsskiftet, dels därför att detta i så fall inte behöver innebära den retroaktivitet som skulle legat i det ursprungliga förslaget, dels därför att förslaget i sina tekniska konsekvenser därigenom blir lättare att genomföra.

Det finns alltså enligt vår mening skäl för riksdagen att fatta beslut om en återanpassning av riksdagsledamöternas arvoden till den nivå riksdagen tidigare beslutat att arvodena skall ligga på.

Nu har emellertid, fru talman, tekniken spelat Moderaterna ett spratt såtillvida att vi kommer att vara förhindrade att rösta för denna vår övertygelse, eftersom riksdagen kommer att fatta samtliga sina budgetbeslut under denna avdelning i ett enda ställningstagande. I detta budgetbeslut avstår Moderata samlingspartiet, eftersom de ramar som riksdagen tidigare beslutat om avviker från de ramar som vi egentligen hade velat se riksdagen följa, vilket i sin tur leder till att vi tvingas avstå också i omröstningen om arvodena. Jag vill emellertid försäkra att om tekniken hade medgivit ett separat ställningstagande kring denna fråga hade Moderata samlingspartiets riksdagsledamöter röstat ja till det förslag utskottet framlägger i sitt betänkande.

Anf. 47 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Jag vill i det här anförandet framför allt ta upp den fråga som utskottets ordförande Per Unckel var inne på sist, nämligen frågan om riksdagsledamöternas arvoden. Jag vill emellertid också säga att vi i Vänsterpartiet, till följd av den uppgörelse om budgeten som vi har gjort med Socialdemokraterna, ansluter oss till utskottets betänkande i alla avseenden utom detta.

Vi anser t.ex. att den kritik mot presstödet som Per Unckel anför egentligen är illa grundad. Det är naturligtvis en borgerlig strävan att vilja ha ett än starkare monopol över pressmedierna än vad man har. Visserligen kanske olika kapitalgrupper, som kan ha intressenter, har råd att hålla tidningar, men presstödet har fungerat så att tidningar som har haft svårt att leva vidare har kunnat göra det. Det har fungerat så att det har funnits alternativa röster i pressen. Därför är det viktigt att slå fast att

presstödet bör vara kvar. Det är klart att man kan granska enskildheter i regelverket osv. framöver, men det är ändå bra att det finns ett presstöd, fru talman.

Så går jag över till detta med våra ersättningar. Det är en ganska kraftig höjning som föreslås för riksdagens ledamöter. Nuvarande arvode är 30 300 kr, och det föreslås höjt med 5 700 kr, till 36 000 kr. Därutöver skall vi framdeles få en kostnadsersättning på över 3 000 kr per månad. Den är nu drygt 5 000 kr per månad. Vi menar att denna kostnadsersättning bör avskaffas.

Riksdagen förser oss ledamöter med så mycket teknisk utrustning, och vi har dessutom möjlighet till fria resor i landet, att det inte finns några motiv för att ha kvar den här kostnadsersättningen. Det finns dater som vi har tillgång till hemma. Vi har tillgång till telefon i hemmet för tjänstesamtal som riksdagen ersätter. Vi kan också via den telefonen ha Internetuppkoppling på riksdagens bekostnad, och vi har fax. Vi har egentligen en bra utrustning – den som den här kostnadsersättningen egentligen var tänkt för.

Vårt förslag i det här sammanhanget är alltså att man tar bort kostnadsersättningen och växlar över den till en lön, så att man i alla fall inte sänker ersättningen. Vi tycker att det ändå är ett högt arvode.

I utskottsbetänkandet anförs tre argument.

Det första är att riksdagsledamöterna i Sverige har ett lågt arvode vid en internationell jämförelse.

Det andra är att det är ett lågt arvode i jämförelse med de för ledande förtroendevalda i större landsting och kommuner. Att det förekommer överbetalda riksdags- eller parlamentsledamöter i andra länder, eller att det förekommer en alltför generös arvodesersättning inom kommuner och landsting, är inget skäl till att riksdagsledamöternas arvoden skall höjas.

Det tredje skälet som anges är att det bör tas hänsyn till de framtida rekryteringsmöjligheterna. Det är en ytterligt liten andel av befolkningen som tjänar över 30 300 kr eller, som det framdeles kommer att bli, 36 000 kr.

När jag läst i spalterna har jag nog inte upplevt att det varit särskilt mycket problem med rekryteringen eller ens växande problem i något parti. Det verkar t.o.m. i Moderata samlingspartiet, som torde representera de mest högvärlönde, förekomma icke betydande motsättningar och stridigheter i kampen om att få stå på valbar plats på riksdagslistan. Inte verkar rekryteringsproblemen vara så där särskilt stora.

Jag tror att det hela beror på vad man jämför sig med, hur mycket man vill associeras med en elit eller hur mycket man vill associeras med snittet av de väljare som har valt oss. Jag tror också att signalen är utomordentligt tvetydig. När det diskuteras ekonomisk politik talas det om lönebildningen som ett stort problem att komma till rätta med. Vad man menar med detta är att man för löntagare i allmänhet skall ha återhållsamhet. Det skall inte vara några lönehöjningar, och skall det vara några sådana skall de vara utomordentligt begränsade.

Men sedan kommer vi in på en annan del av befolkningen. Näringslivets direktörer skall vi kanske lämna utanför. De spelar i en gräddfil alldeles för sig själva med helt fantastiska ersättningar för sin arbetskraft. Det finns också politiska företrädare som skall in och tjäna väldigt myck-

et. Utan att stå i konflikt med någon motpart kan de egenmäktigt öka arvodena.

Vi tycker att detta är lite orimligt. Vi vänsterpartister har inte intagit den ståndpunkten att vi tycker att ledamöter skall vara särskilt lågavlönade, men vi tycker ändå att man får skära bort den värsta orimligheten. Systemet med kostnadsersättningar bör avskaffas, och man bör göra en utväxling av detta till beskattad lön. Den som har kostnader får göra avdrag i vanlig ordning precis som vanliga inkomsttagare.

Riksdagsledamöter kommer att vara utomordentligt väl och högt avlönade och kommer att klara sig väl på denna inkomst. De kommer att kunna vara oberoende, som det heter, i ekonomisk mening, men samtidigt tar vi bort det som jag tycker är direkt stötande.

Fru talman! Jag vill därför yrka bifall till reservation nr 2 till detta betänkande. Jag menar att just denna fråga inte förelåg klar när vi gjorde överenskommelsen med regeringen om budgeten i övrigt. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan i det föreliggande betänkandet.

Anf. 48 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! I budgetpropositionen vill regeringen höja ramen till Regeringskansliet med 250 miljoner kronor. Det är inte småpotatis i förhållande till hur stor den totala budgeten för Regeringskansliet är. Skälet sägs bl.a. vara att Sverige skall bli ordförandeland i Europeiska unionen första halvåret år 2001.

Vår åsikt är att utvecklingen och anpassningen av Regeringskansliet mycket väl kan ske genom organisationsförändringar och rationaliseringar utan att ytterligare resurser tillförs. Vi tror också att förändrings- och förnyelsearbetet bl.a. bör ha kostnadseffektivitet som mål.

Det finns säkert avdelningar som behöver förstärkas i Regeringskansliet. Men jag tror nog att en del avdelningar kan bidra med besparingar. För ett tjugotal år sedan var jag verksam som fullmäktigeledamot. Då brukade vi ofta tala om nollbudgetering, dvs. att börja från grunden och titta på verksamheten.

Det kan man inte hålla på med varje år. Men någon gång borde man göra en ordentlig utvärdering och kontrollera om alla avdelningar eller delar av dem verkligen behövs. Det är därför vår åsikt att ramhöjningen för Regeringskansliet, anslag C1, ej bör ske.

Med den beslutsteknik som riksdagen nu har för budgeten kan inte Kristdemokraternas helhetssyn uppnås på de enskilda utgiftsområdena. Vi markerar därför dessa synpunkter i ett särskilt yttrande. Därför kan vi heller inte delta i beslutet i övriga delar av betänkandet, där vi egentligen delar uppfattningen. När det gäller mom. 1 kommer vi att avstå i omröstningen på grund av att vi har dessa åsikter om anslaget till Regeringskansliet.

Jag vill kort säga något om de framtida effekterna på presstödet. Regeringen menar i sin proposition att en analys kan leda till framtida förändringar av presstödet utformning. Enligt Kristdemokraterna bör en sådan översyn ha kostnadseffektivitet som målsättning. Besparingar borde kunna genomföras under mandatperioden på detta område.

Vi har en reservation i ämnet, men av hänsyn till kammarens arbetsbelastning avstår jag dock från att yrka bifall till den.

Anf. 49 ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! Jag skall fatta mig mycket kort i mitt anförande. Centerpartiet har i sin ekonomisk-politiska motion redovisat en alternativ budget till regeringens budgetproposition. Centerpartiet har inom samma ekonomiska ramar som regeringen gjort andra prioriteringar och bedömningar. Därför finns under utgiftsområde 1 Rikets styrelse en reservation från Centerpartiet som jag härmed yrkar bifall till.

Inom utgiftsområdet föreslår regeringen att resurser skall tillföras 1999–2001 för att öka kvaliteten i Regeringskansliets beredningsarbete. Den ökningen anser Centerpartiet är omotiverat hög. Av de föreslagna tillskotten 1999–2001 avstyrker Centerpartiet 100 miljoner för 1999 och 150 miljoner för de därpå kommande åren. Dessutom föreslår vi att medel skall anslås för att förbereda och genomföra den svenska perioden som ordförandeland i EU år 2001.

Just Sveriges period som ordförandeland år 2001 anser Centerpartiet skall vara prioriterad. Det skall förberedas väl med en tydlig, bred förankring och fördjupning i hela Sverige – detta för att ge större möjligheter för att hela Sverige skall bli delaktigt och känna engagemang i EU-arbetet. Det är under Sveriges tid som ordförandeland som Sverige ges möjlighet att visa på hur ett aktivt nytt ledarskap i EU skall utvecklas. Besparingen som Centerpartiet föreslår skall alltså inte drabba de resurser som avsätts för Sveriges period som ordförandeland år 2001.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till reservation 3. I övrigt ställer sig Centerpartiet bakom konstitutionsutskottets förslag.

Anf. 50 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Folkpartiet liberalernas budget för 1999 innebär i sina huvuddrag sänkta skatter för fler jobb genom ökat företagande och höjd tillväxt med utgiftsökningar framför allt när det gäller vård och omsorg, men också för utbildning, bistånd, miljö och rättssäkerhet. För en närmare redovisning vill jag hänvisa till våra reservationer till finansutskottets betänkande nr 1.

Folkpartiets förslag för utgiftsområde 1, som handlar om rikets styrelse, innebär besparingar på sammanlagt 380 miljoner kronor fördelade på 350 miljoner rörande presstödet och 30 miljoner rörande partistödet.

Presstödet har under de senaste 30 åren haft i stort sett samma inriktning. Vi menar att det snedvrider konkurrensen och motverkar tillkomsten av nya dagstidningar. Dessutom har ju medielandskapet förändrats alldeles påtagligt de senaste åren. Nya tidningar kommer ständigt fram. Inte minst unga människor startar tidningar. Då tänker jag framför allt på de elektroniska tidningar som nu växer upp som svampar i skogen.

Folkpartiet vill också spara pengar när det gäller partistödet. De 30 miljoner i ökat partistöd som riksdagen beviljade för ett par år sedan tog Folkpartiet då avstånd ifrån. Vi vill fortfarande dra bort dessa 30 miljoner från partistödet. Partistödet betydelse för demokratin har diskuterats i olika sammanhang. Det är naturligtvis viktiga synpunkter som har framförts, men jag tror inte att demokratin är så beroende av partistödet storlek. Det finns ju länder, t.ex. England där man, enligt vad jag har hört, inte har något partistöd med där det ändå fungerar bra med demokratin.

Fru talman! Våra besparingsförslag har inte tillstyrkts i budgetprocessens första steg. Då Folkpartiets budgetförslag är en helhet är det i detta

andra steg i budgetprocessen inte meningsfullt att fullfölja våra anslagsyrkanden. Vi deltar därför inte i beslutet om anslagsfördelningen inom utgiftsområde 1. Detta framgår också av vårt särskilda yttrande.

Anf. 51 PER LAGER (mp):

Fru talman! Till det här betänkandet, som handlar om budgeten för rikets styrelse, har Miljöpartiet lagt tre reservationer. Till att börja med vill jag yrka bifall till två av dem, nämligen reservation 1 och reservation 4.

Jag skall uppehålla mig vid de avvikande uppfattningar vi har i förhållande till majoritetstexten i de avsnitten.

Först gäller det frågan om arvodet för oss riksdagsledamöter. Jag tycker att det är en principiellt viktig fråga. Förslaget innebär att vårt arvode höjs från 30 300 kr till 36 000 kr. 2 000 kr av den höjningen är en växling från kostnadsersättningen som härefter blir 3 458 kr per månad. Det motsvarar 9 ½ % av basbeloppet.

Mina och Miljöpartiets principiella och huvudsakliga invändningar är för det första att arvodesnämnden, vars uppgift är att bestämma arvodena, körs över med det här förslaget. Riksdagen beslutar själv om en betydande arvodeshöjning för ledamöterna. En mer uppenbar jävssituation är väl svår att finna, eller hur? Samtidigt föreslås att arvodesnämnden skall vara kvar då den anses fungera väl sedan tillkomsten 1994. Jag får inte detta att gå ihop. Kan någon förklara?

För det andra är höjningen av arvodena inte finansierad, vilket är mycket allvarligt. Huvudparten av den här kostnaden på ca 35 miljoner kronor skall nämligen täckas genom en anslagskredit, dvs. medel från nästkommande års anslag. Hur förklarar man detta moraliskt i dessa tider av åtstramning och hårda budgetkrav?

Anledningen till ett sådant här ingrepp och överkörningen av arvodesnämnden förklaras med att riksdagsledamöternas arvoden släpat efter i jämförelse med utvecklingen för den tidigare jämförelsegruppen, nämligen domarna. Men egentligen handlar det inte om eftersläpning. Riksdagen fattade ju ett beslut om att bromsa arvodesförändringarna enligt utredningen i samband med den s.k. Rehnbergsöverenskommelsen. Det var alltså ett medvetet beslut som inte medförde eftersläpning. Miljöpartiet har för övrigt konsekvent hävdat behovet av försiktighet vad gäller ledamöternas egna arvoden och andra förmåner. Vi är här på uppdrag av väljare för att bedriva politik, inte för att tjäna mycket pengar.

Frågan är om våra arvoden i enlighet med utredaren Gösta Gunnarsson inte räcker till för att svara upp mot vår ställning i det demokratiska systemet, den arbetsinsats uppdraget fordrar, de särskilda arbetsförhållanden som gäller för uppdraget och att det skall ha en positiv effekt på möjligheten att rekrytera personer från *breda* samhällsskikt. Jag och Miljöpartiet menar att dagens ersättning räcker till, och mer därtill. Vilka *breda* samhällsskikt är det egentligen frågan om? Hur många i vårt samhälle har löner på riksdagsledamöternas nivå?

Vi anser också att kostnadsersättningen borde helt eller nästan helt tas bort. Vi får ju numera den tekniska utrustning och den extra service vi behöver genom riksdagens egen försorg.

Uppdraget som riksdagsledamot är inte som vilket uppdrag eller vilken anställning som helst. Mycket handlar om engagemang och politiskt

intresse. Det bör också bygga på sådana värden utan att för den delen underersättas. Det är som om ekonomismens grundtanke, att allt kan värderas i pengar, alltid skall gälla och som om det är ett slags självklar materiell önskan från alla människor att få mer i lön. Jag tror att vi måste skärskåda detta och vara oerhört försiktiga med att utgå ifrån att det är så.

Jag menar också att jämförelsen med utlandet och andra parlament inte är relevant. Framför allt bör den svenska riksdagens ledamöter anlägga en väldigt återhållsam hållning till de egna arvodena och övriga förmåner, inte minst med tanke på hur de flesta övriga i vårt samhälle har det. Det finns också anledning att i detta sammanhang ligga ett steg före och inte delta i kostnadsdrivande ökningar.

Att riksdagsledamöter på kredit höjer sina egna löner går inte, enligt min mening, ihop med ett demokratiskt och solidariskt samhälle som brottas med hög arbetslöshet och stora ekonomiska bekymmer. Dessutom är det definitivt omoraliskt.

Fru talman! Nu skall jag gå över till problemet med rökningen här i riksdagen. Miljöpartiet har tidigare motionerat om att riksdagen bör gå före vad gäller miljö- och kretsloppsanpassning. Därför har vi också återkommit till behovet av en rökfri riksdag. Det är bra att riksdagen ger stöd för medicinska åtgärder åt dem som vill sluta röka med 60 % upp till 1 000 kr. Men vad gäller dem som fortfarande röker på sin arbetsplats under arbetstid är riksdagens förvaltningsstyrelsens policy föråldrad och stämmer inte med dagens kunskaper om allergier, överkänslighet och effekter av passiv rökning. Policyn innebär i praktiken att riksdagsledamöter med allergi och/eller överkänslighetsproblem vad gäller tobaksrök inte kan utföra sitt arbete på samma villkor som andra besvärsfria kolleger.

Ett arbetsrum måste enligt min mening betraktas som ett allmänt utrymme med avseende på tillgängligheten. Riksdagen ligger efter det övriga samhället i den frågan och bör därför uppdra åt förvaltningskontoret att snarast skriva om och skärpa policyn.

Jag tror att de flesta i dessa riksdagens hus håller med mig. Egentligen handlar det om något självklart. Ändå är frågan mycket känslig. Den innebär förändringar av kollegers och tjänstemäns vanor och livsstils-mönster. Den har därför skjutits framåt och lagts åt sidan, och det har förekommit mycket tyst tassande omkring den.

Jag menar att det nu är dags att fatta ett beslut som innebär en självklar solidaritet och en hälsosam arbetsmiljö för oss alla. Fortfarande finns ju särskilda rökrum, vilka så småningom, hoppas jag, mönstras ut från våra arbetsplatser. Det finns ju trots allt ett uterum att utnyttja.

När det gäller miljöarbetet i övrigt, fru talman, har jag bifogat ett särskilt yttrande för att påpeka vikten av att det viktiga miljöarbete som nu är i gång påskyndas och fortsätter i så hög takt som möjligt.

Miljöpartiet har i en partimotion föreslagit en utvärdering av de nya presstödsreglerna, enligt vilka vissa fädagarstidningar inte får presstöd. Vi vill också att ett stöd till elektroniska dagstidningar utreds. Det är svårt att bedöma hur stora kostnaderna är för att distribuera elektroniska dagstidningar. Förra gången vi aktualiserade frågan hävdade utskottet att det inte fanns skäl att utreda frågan med hänsyn till den korta tid som förflutit sedan en ny bestämmelse i presstödsförordningen trätt i kraft. Majoritetssvaret i det här betänkandet innebär att frågan saknar omedel-

bart intresse eftersom någon ansökan om stöd från en sådan tidning ännu inte inlämnats till Presstödsnämnden.

Jag och Miljöpartiet står givetvis bakom den här reservationen, men för tids vinnande avstår jag i dag från att särskilt yrka bifall till den.

Till sist, fru talman, vill jag bara peka på de yrkanden vad gäller år 2000 och 2001 som finns med i betänkandet, men inte som särskilda reservationer. Det gäller neddragningar på anslagen B 1, Riksdagens ledamöter och partier, med 30 miljoner kronor för respektive år, dvs. år 2000 och 2001, och C 1, Regeringskansliet m.m., med 100 miljoner kronor för respektive år. Vi har för avsikt att återkomma till dessa budgetåttstramningar inför vårpropositionen.

Jag vill också uppmärksamma alla här i kammaren på anslaget C 3, Allmänna val, och den anslagsförstärkning på 20 miljoner kronor för att förstärka partiernas informationsinsatser inför EU-valet i vår som föreslås.

I betänkandet sägs ingenting om hur dessa miljoner skall fördelas mellan partierna, så jag utgår från att fördelningen sker efter samma principer som vid förra valet, då 30 miljoner kronor fördelades. Inför EU-parlamentsvalet 1995 beslutades i enlighet med utskottets uppfattning att fördelningen i huvudsak borde vara proportionell med utgångspunkt i den procentuella förlustfördelningen riksdagsvalet 1994. Den procentuella fördelningen skulle dock jämkas med hänsyn till att alla partier har vissa grundläggande kostnader.

Eftersom inga nya omständigheter vad gäller fördelningen framförts i betänkandet utgår jag från att fördelning kommer att ske efter samma principer, men nu utifrån den procentuella röstfördelningen vid EU-valet 1995. Jag förmodar att det räcker med samtal mellan regering och partier på tjänstemannanivå i den här frågan. Gäller något annat är jag tacksam om jag kan få svar på det.

Fru talman! Jag står bakom alla Miljöpartiets yrkanden, men upprepar mina särskilda bifall till reservationerna 1 och 4.

Anf. 52 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Som icke rökare kan jag känna stor sympati för Per Lager's förslag om fullständig rökfrihet i riksdagen. Men det här huset går inte att helt och hållet jämföras med en vanlig arbetsplats i den meningen att många ledamöter ju också bor här. De har inte bara sitt arbetsrum här, utan de har också sin bostad här.

Frågan är: Hur gör man då? Skall de ledamöter som röker och som bor här inte ha möjlighet att få röka här ens på sin fritid, när riksdagen inte är i gång? Jag kan se att det kan bli ganska besvärligt om man försöker avgränsa deras möjligheter att röka på sina rum efter det att riksdagen är slut.

Anf. 53 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Jag menar att tjänstemännens arbetsrum och övriga arbetsrum skall jämföras med allmänna lokaler, dvs. det skall vara möjligt för mig och alla andra som vill besöka dessa arbetsrum att komma dit utan att bromsas av röken.

Vad Helena Bargholtz pratar om är kombirummen här på riksdagen, där man bor. Möjligen kan det tills vidare vara idé att dra en gräns där.

Jag skulle inte önska att det gick. Jag tror att rökrummen skall finnas och finns i dag just för rökarna och att rummen skall utnyttjas för det.

Det hela handlar om tillgänglighet. Det handlar om att vi som jobbar här skall kunna bedriva arbetet på lika villkor. Framför allt handlar det om att riksdagen i den här frågan måste ligga före. Vi ligger långt efter samhället i övrigt.

Anf. 54 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Jag förstod fortfarande inte om Per Lager menar att om man har sitt arbetsrum också som bostadsrum skall man kunna röka där.

Vad som kan vara besvärligt är ju t.ex. när man går förbi en korridor och det tränger ut rök – det har jag själv upplevt – från någon som röker i sitt bostads- och arbetsrum.

Skall jag tolka Per Lager så att de ledamöter som bor i huset och som vill röka fortfarande får göra det?

Anf. 55 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Jag menar egentligen att man inte skall kunna det. Men jag kan tänka mig att man också måste kompromissa i sådana här fall. Skall det finnas en kompromiss, ett gränssnitt någonstans, får det kanske gå just där ledamöter bor på sina rum.

Jag menar att det inte behövs. Men det skulle vara ett stort steg om vi kunde rensa de övriga lokalerna från rök. Precis som Helena Bargholtz säger har många av oss svårt att ens passera rummen. Därför menar jag att det nog bara är en tidsfråga innan vi får en rökfri riksdag.

Men jag menar också att vi nu aktivt måste ta ställning. Vi måste visa att vi vill ligga före, att vi tar ansvar och att vi känner solidaritet med dem som inte klarar av rök.

Framför allt handlar det om ett gift, den passiva rökningen. Vad den orsakar vet vi alla. Det borde räcka med det.

Anf. 56 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Den här debatten handlar om utgiftsområde 1, alltså rikets styrelse, och jag ber att få yrka bifall till hemställan i konstitutionsutskottets betänkande nr 1. Jag yrkar också avslag på samtliga reservationer.

Riksdagens majoritet har i ett tidigare beslut fastställt de ramar som skall gälla för år 1999. Därmed är det i dag ingen större diskussion i sak om de stora anslagsbeloppen i pengar. Totalt uppgår anslaget till 4,179 miljarder kronor. Av det beloppet går drygt hälften till Regeringskansliet. Riksdagens ledamöter och partier kostar 489 miljoner kronor och riksdagens förvaltning 420 miljoner kronor. Presstödet tar 531 miljoner kronor av det här beloppet, och stödet till radio- och kassettidningar tar 127 miljoner kronor. Allmänna val – här åsyftas EU-valet i juni nästa år – beräknas kosta 100 miljoner kronor, och de politiska partierna skall få – inte i anslutning till EU-valet utan som mera ordinarie anslag – 139 miljoner kronor.

Som klart framgått av tidigare anföranden finns det motsättningar på en del av de här punkterna. Moderaterna vill inte acceptera nivån på anslagen till de politiska partierna. De vill dessutom i ett par etapper helt avskaffa presstödet. Ingendera ståndpunkten är ny.

Det är bara att konstatera att av de ca 160 dagstidningar som finns i Sverige har ungefär hälften presstödet. Man kan naturligtvis på marknads-ekonomiska eller företagsekonomiska grunder säga att detta inte är en bra situation. Samtidigt finns det ingen möjlighet att utifrån de hittills vunna erfarenheterna sätta tilltro till den moderata argumentationen att det skulle vara uppfriskande och bra för tidningsbranschen att presstödet upphör. Jag tror att om moderaternas förslag skulle vinna majoritet, skulle det innebära att vi får väsentligt färre dagstidningar och pressröster i debatten, och det vore inte bra för mångfalden och bredden i den politiska och kulturella debatten.

Jag skall också säga några ord om anslaget till de politiska partierna. Man kan konstatera att motiveringen till moderaternas inställning är att de politiska partierna skall stå fria för det första från staten, för det andra från särintressen. Om det blir ett replikskifte vore det intressant om Per Unckel något mera ville gå in på vad han som Moderata samlingspartiets representant avser med särintressen i det här sammanhanget.

Centerpartiet vill anslå mindre pengar till Regeringskansliet, och det vill också Kristdemokraterna. När jag åhör argumentationen från båda dessa partier här finner jag inte mycket av resonemang i sak som motivering för ett lägre anslag. Man säger att "det skall kunna gå" och "det borde vara möjligt" att med olika metoder använda mindre pengar i Regeringskansliet.

Självfallet är det inte alldeles enkelt att bedöma den här frågan. Samtidigt är det så att konstitutionsutskottets ledamöter löpande följer arbetet i Regeringskansliet och på det sättet har bättre möjligheter än andra utskotts ledamöter att bedöma det här. Det är inget tvivel om att Regeringskansliets omorganisation i syfte att förstärka regeringens ledning och styrning av statsförvaltningen, att öka kvaliteten i Regeringskansliets beredning av regeringsärenden samt att förbereda och genomföra det svenska ordförandeskapet i EU år 2001 också kräver ekonomiska insatser.

Om det belopp som regeringen har äskat är det exakt rätta kan naturligtvis alltid sättas i fråga, men jag utgår naturligtvis ifrån att regeringen inte gör av med mer pengar än vad som är nödvändigt för att klara detta. Jag tror också att det finns anledning för riksdagen och dess ledamöter att något fundera över innebörden i att Sverige skall vara ordförandeland i EU år 2001.

Det har i olika sammanhang berättats för mig att erfarenheterna från andra länders ordförandeskap visar att detta är ett mycket omfattande åtagande, som redan i dag kräver insatser som kostar en hel del pengar. Ökningen av anslaget är därför just från EU-utgångspunkt mycket väl motiverad.

I detta betänkande behandlar utskottet två skrivelser från riksdagens förvaltningskontor som båda berör ersättningar till riksdagens ledamöter och till Sveriges företrädare i Europaparlamentet.

I den ena skrivelsen, RFK2, föreslås bl.a. att ersättarnas ekonomiska villkor skall jämföras med ordinarie ledamöters, om inte annat anges i lagen. Vidare föreslås att den inkomstgaranti som ledamöter som avgår från riksdagen kan få enligt speciell lagstiftning skall jämföras med inkomst från anställning under de första fem åren efter avgången, vilket enligt uppgift överensstämmer med praxis i arbetslivet.

Om de här förslagen råder det enighet i utskottet. Även om några partier av tekniska skäl inte har möjlighet att rösta för förslagen, har jag fullt fog för mig att påstå att det råder enighet.

I den andra skrivelsen, RFK3, redovisas den utredning om riksdagsarvodet som ett enigt konstitutionsutskott hemställde om i november 1997. Utredningsuppdraget gick till förre landshövdingen Gösta Gunnarsson. Denne har enligt min mening – jag tror att utskottet kan vara enigt på den punkten – lagt fram ett förnämligt utredningsmaterial och utförligt redovisat en rad omständigheter kring arvodet. Man kan där följa arvodesutvecklingens många turer sedan tvåkammarriksdagens tillkomst.

Bakom konstitutionsutskottets hemställan låg att den nuvarande ordningen för fastställande av arvoden då hade funnits i cirka fyra år. Nu har den alltså funnits i fem år. Arvodet har sedan 1990 inte varit knutet till någon viss jämförelsegrupp utan har efter det beslut som då togs om upphävande av den gällande lagstiftningen fastställts på lite olika sätt.

Fram till 1990 hade arvodet under 28 år varit knutet till en viss grupp av statstjänstemän. Jag vill, fru talman, i den här debatten tillåta mig beklaga att den ordningen bröts 1990. Jag gör det trots att jag tillskyndade riksdagens beslut. Jag kan konstatera att de samhällsekonomiska omständigheterna då var exceptionella.

Det nu föreliggande förslaget tar sikte på att riksdagens skall fastställa en rimlig nivå på ett riksdagsarvode. Därefter skall arvodesnämnden helt oberoende av riksdagen besluta om förändringar av arvodet med hänsyn till förändringar i samhället i övrigt. Det beslutet skall i fortsättningen motiveras, vilket jag tycker är en bra förändring av lagstiftningen för arvodesnämnden.

I och för sig är det naturligtvis inte möjligt att fastställa rätt nivå på arvodet till riksdagens ledamöter, särskilt om man eftersträvar enighet. Utredaren föreslår nu att arvodet skall bestämmas till 36 000 kr per månad.

Jag vill här vara mycket kortfattad. Bakom förslaget finns, som jag tidigare sade, ett mycket bra material att studera. Utredaren har eftersträvat en arvodesnivå som möjliggör rekrytering till riksdagen från olika samhällssektorer, att arvodet skall ge ledamöterna en oberoende ställning – inte bara i rent ekonomisk mening utan också i förhållande till olika grupperingar eller kanske t.o.m. särintressen – och att arvodet skall vara rimligt i förhållande till andra grupper i samhället. Utredarens ambition har varit att arvodet skall kunna vinna acceptans i samhället.

Utskottsmajoriteten – som i det här fallet består av alla partier utom Vänsterpartiet och Miljöpartiet – har funnit förslagen i utredningen väl avvägda och tillstyrker utredningen med egentligen bara ett undantag, som gäller tidpunkten för när de nya arvoden skall börja betalas ut, dvs. den 1 januari 1999.

Miljöpartiet motsätter sig höjningen, som tydligt har framgått av Per Lagers inlägg, medan Vänsterpartiet kan sägas acceptera nivån 36 000 kr men vill ta bort kostnadsättningen helt.

Utredningsförslaget och KU-förslaget här innebär att 2 000 kr räknas av från kostnadsättningen och växlas över till arvode. De ingår då – jag skall göra det mycket tydligt nu – i nivån 36 000 kr.

Jag kan, fru talman, i fråga om kostnadsersättningen säga att inom ramen för en särskild arbetsgrupp inom riksdagen pågår diskussioner om just kostnadsersättningen. Denna arbetsgrupp avser att lämna sina överväganden till riksdagen under våren 1999. På en sådan skrivelse följer, som ju ledamöterna vet, också rätt och möjlighet att motionera. Det finns alltså möjlighet att återkomma till den frågan, och då har vi också ett mera fullständigt underlag för hur kostnadsersättningen fungerar för det stora flertalet av riksdagens ledamöter.

Jag tycker inte att motiveringen att det finns ojämnheter i taxeringarna och skattemyndigheternas synpunkter räcker i sig som skäl att avskaffa kostnadsersättningen. Man får mera se till vad den är avsedd att klara av.

Fru talman! Till sist skall jag kommentera en sak av det som Per Lager tog upp, nämligen de särskilda 20 miljoner kronor som finns i den här budgeten för upplysning eller informationsarbete i anslutning till EU-valet kommande vår. Fördelningen av de pengarna skall klaras av så att säga under ledning av Regeringskansliet, och jag utgår ifrån att det också sker överläggningar med de andra politiska partierna i syfte att nå enighet kring hur dessa pengar skall kunna användas.

Därmed, fru talman, yrkar jag än en gång bifall till hemställan i konstitutionsutskottets betänkande.

Anf. 57 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Först vill jag framföra ett par synpunkter om presstödet. Göran Magnusson var bekymrad för konsekvenserna av en avveckling av presstödet – jag måste medge att jag snarast är bekymrad för konsekvenserna av det presstöd som vi har haft i så många år.

Bara för att illustrera tänkte jag berätta att jag själv har varit verksam inom en tidning som tvangs att sälja till den största konkurrenten därför att tidningen inte förmådde hävda sig gentemot en tidning som uppbar presstöd. Konsekvensen blev alltså att koncentrationen inom massmedieområdet ökade till följd av de olycksaliga villkor som kom att etableras till följd av presstödet konstruktion.

Får jag fråga Göran Magnusson: Är han verkligen nöjd med hur presstödet har fungerat hittills? Vilka tidningar är det egentligen, bortsett från Arbetet och möjligen Svenska Dagbladet, som har fått sin ekonomi substantiellt tillrättad och lyckats överleva med hjälp av dessa pengar och där presstödet har fungerat väl? Alla de mindre tidningar som har bokstavligen stånkat sig fram med presstödet kan väl knappast anföras som goda exempel på detta presstöds konsekvenser? Har det aldrig slagit Göran Magnusson att en av orsakerna till att vi inte har lyckats få tidningar att utveckla andra medie- och distributionsformer fortare kan ha varit att själva presstödet konstruktion inte har gynnat denna typ av utveckling? Tänk om en del av dagens presstödstitidningar i stället hade startat radiostationer eller bestämt sig för att vara framgångsrika på Internet; hade inte detta kunnat innebära ett värdefullt tillskott till massmedievariationen jämfört med vad vi har fått i dag?

Vad gäller partierna är jag uppriktigt bekymrad – och jag tror att Göran Magnusson nog innerst inne är det också – över hur partilivets vitalitet har kommit att utvecklas. Jag är för min del övertygad om att en – inte den enda – orsak till att det förhåller sig som det gör är att partierna har

blivit för mycket av institutioner, finansierade av för stora, starka krafter inklusive staten. Jag tror att det vore värdefullt för partierna att i detta hänseende blicka något tillbaka och fråga sig själva: Vad var det som gjorde den tidiga demokratins politiska arbete så mycket mera vitalt än vad det är i dag? Vi måste ställa oss själva frågan om det kanske inte finns ett samband mellan det sätt på vilket partierna finansieras och den brist på vitalitet som jag tycker präglar många partiers arbete i dag.

Anf. 58 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Får jag till en början säga att jag inte är alldeles övertygad om att Per Unckel vill skära ned partistödet och avveckla presstödet enbart med det syftet att det skall bli bättre för dem som får partistöd respektive presstöd. När man åhörde debatten under valrörelsen och moderata företrädare konfronterades med huruvida skattesänkingsförslagen var realistiska eller ej, dvs. om det var möjligt att genomföra det våldsamma skattesänkingsprogram som moderaterna då presenterade, så sade man ofta: Jodå, det går bra; det går att skära ned presstödet, och det går att ta bort partistödet! Det lät naturligtvis ganska bra i mångas öron i radio och television, men det handlar ju i det här perspektivet om ganska lite pengar. Det var väl mer intressant att sänka skatterna, och därför kunde man ta från partistöd och presstöd. Medicinen tycks vara att både andratidningar, svårt kämpande tidningar och partilivet kommer att förbättras avsevärt bara man får mindre pengar. Jag är inte säker på att den typen av medicin är bra, vare sig för mångfalden bland pressen eller för en revitalisering av partilivet eller partiernas verksamhet.

Jag kan hålla med Per Unckel och andra på den punkten att det behövs en vitalisering av partilivet. Jag tror att både Per Unckel och jag har upplevt ett och annat möte i respektive parti som kanske inte har varit alldeles helt upplyftande, utan man har kunnat fundera på ett och annat under mötets gång också. Men jag är inte alls säker på att detta skulle bli mycket bättre bara partierna hade mindre pengar att röra sig med.

Anf. 59 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! I ett hänseende ber jag att få instämma med Göran Magnusson, nämligen detta: Visst, partiernas möten är inte alltid riktigt de som vi helst av allt skulle vilja se. Men har man väl erkänt detta så måste diskussionen för att bära frukt gå vidare ett steg till. Jag säger inte att pengafrågan är allenarådande för att bedöma hur partierna skulle kunna utvecklas. Men någonting säger mig att partier, och för den delen tidningar, som inte tvingas leva nära tillsammans med sympatisörer eller läsare, kan tendera att bli sig själva nog lite för mycket, och därmed inte så nära de väljare respektive de läsare vars uppgift de egentligen skall fullfölja.

Vad gäller presstödet – för att säga ett par ord till om detta – antydde jag tidigare att Göran Magnusson inte rimligtvis kan vara belåten med effekterna av presstödet som det faktiskt ser ut. Presstödet räddar de facto inga tidningar mer än möjligen någon enstaka. Det fördröjer möjligen nedgången, men i fördröjandet av nedgången motverkar det också det som skulle ha kunnat komma i stället för den mindre konkurrenskraftiga tidningens verksamhet.

Göran Magnusson började med att påpeka att i valrörelsen hade moderater hänvisat till presstöd och partistöd och konstaterat att det gjorde det lättare att sänka skatten. Det förhåller sig nog faktiskt så, att på en gång kan man göra två goda ting genom att avveckla presstödet och minska partistödet. På en gång kan man bidra till en vitalisering av väsentliga delar av opinionsbildning och demokratiskt liv och faktiskt få utrymme för att inte ta så vansinnigt mycket pengar i skatt från människor. Se där: Två goda konsekvenser, som härmed erbjuds Göran Magnusson och socialdemokratin att stödja alldeles gratis!

Anf. 60 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Det är lätt att konstatera att det hade varit mycket bättre om presstödet hade lett till att fler tidningar hade överlevt och fler tidningar hade kunnat komma ut med större upplaga och i större omfattning. Det är väl ingen tvekan om det. Men jag ser ändå resultatet av presstödet som ett hyggligt och bra resultat när det gäller att kunna bevara mångfalden i pressen. Jag och Socialdemokraterna ser detta som ett mycket väsentligt värde, och vi ser också dagstidningen som ett väsentligt värde. Enligt det som Per Unckel säger skulle det minskade presstödet faktiska leda till färre dagstidningar och att de möjligen skulle uppstå i någon annan medieform. Jag är i alla fall inte för närvarande beredd att tro att det skulle vara en bra utveckling.

När det gäller svårigheter med att reglerna konserverar tidningar kan jag utan vidare säga att om vi kan samverka inom ramen för ett presstöd på drygt en halv miljard för att skapa regler som innebär att tidningsbranschen kan struktureras på ett ur bådassynpunkt önskvärt sätt så har jag naturligtvis ingenting emot det.

Fru talman! Jag återkommer till att jag faktiskt inte tror att det blir bättre därför att man har mindre pengar. Det påminner ju om den tes som ibland diskuteras, att författare, konstnärer och andra gör sina bästa alster när de lever i fattigdom och armod. Jag tror inte att fattigdomen är den inspirationskällan för vare sig kulturella och konstnärliga skapare, politiska partier eller dagstidningar.

Anf. 61 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! När det gäller anslaget till Regeringskansliet säger Göran Magnusson att vi inte för mycket resonemang i sak när vi vill att man skall avstå från ramhöjningen.

Det finns ett gammalt talesätt, fru talman: Som man ropar i skogen får man svar. Man får nog säga att regeringens argumentering för denna kraftiga ramhöjning är skäligen tunn. Det är egentligen ganska enkelt att säga att med en så dålig argumentering bör man inte ha en ökad ram.

Det är faktiskt intressant att se, även om vi kanske inte alltid för den typen av debatter, att det faktiskt är 12 % höjning av ramen för en händelse som man bl.a. hänvisar till, nämligen EU-ordförandeskapet första halvåret 2001. Men den budget som vi nu diskuterar gäller år 1999. Man skulle alltså få 750 miljoner kronor för första halvåret. Man får kanske reducera summan för andra halvåret 2001 så att den blir något lägre, men det är i alla fall en avsevärd summa att bara satsa på EU-ordförandeskapet.

Det finns alltså mycket goda skäl att avstå från denna ramhöjning.

Anf. 62 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker nog att det finns goda skäl för att medge denna ramhöjning, som utskottsmajoriteten också har fastnat för. Det är givet att om vi på allvar skall diskutera om alla kronor används på ett korrekt sätt, måste vi ha ett mycket mer inträngande material än vad t.o.m. konstitutionsutskottet kan få fram under sin administrativa granskning av regeringen.

Jag vill åter understryka att det faktiskt ställer krav utifrån en rad olika utgångspunkter att vara ordförandeland i EU. Det kräver också att man har en ordentlig ekonomisk grund att stå på. Jag vill också peka på att de 250 miljoner kronor som nu diskuteras för nästa år och fortsättningen inte bara är till för EU, utan det handlar också om insatser på andra områden, också inom Regeringskansliet.

En intressant fråga kunde vara hur utvecklingen för Regeringskansliets anslag var under perioden 1991–1994, när vi hade en borgerlig regering. Jag har inte studerat frågan, för jag tycker inte att det finns anledning att hålla på att älta en sådan sak, men jag vill ändå här i kammaren peka på att mitt allmänna intryck är att det anställdes ganska mycket folk i Regeringskansliet under den perioden.

Anf. 63 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Göran Magnusson måste väl ändå medge att en höjning av ramen med 12 % är ganska mycket. Jag skulle gärna vilja ha andra exempel på motsvarande kraftiga höjningar.

Magnusson nämnde inte det som jag tog upp i mitt anförande tidigare, nämligen att man borde kunna justera verksamheten inom Regeringskansliet. Jag har ju viss erfarenhet, eftersom jag åren 1992–1994 var sakkunnig i ett departement och då kunde få viss insikt. Det är helt klart att vissa avdelningar arbetade under stor tidspress, medan andra avdelningar, för att uttrycka mig väldigt försiktigt, inte hade en så hög arbetsbelastning.

Anf. 64 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skall upprepa vad jag sade i mitt anförande tidigare. Jag utgår från att regeringen naturligtvis löpande prövar verksamheternas omfattning och inriktning på olika enheter och styr om så att det blir en effektiv användning av pengarna. Som jag ser det är det inte heller riksdagens uppmaning till regeringen att göra av med drygt 2 miljarder kronor, utan kan man hushålla och få till stånd ett anslagssparande så är det hedervärt även för regeringen.

Anf. 65 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ha några uppriktiga svar från Göran Magnusson – svar från djupet av hans stora hjärta. Det gäller principiella frågor, och det gäller solidaritet.

För det första: Tycker Göran Magnusson att det är riktigt att vi själva skall besluta om en stor höjning av våra arvoden? Är det moraliskt och solidariskt riktigt?

För det andra: Tycker Göran Magnusson att vi dessutom skall kunna göra det på kredit, dvs. att förskotta till oss själva för nästa och kommande budgetår?

För det tredje skulle jag vilja veta om Göran Magnusson anser att det är en rättighet för oss alla i denna riksdag att kunna arbeta på lika villkor. Jag tänker då på den rökfria riksdagen, dvs. att vi skall kunna ha tillgänglighet till tjänstemännens rum och andra utrymmen, bortsett från själva rökrummen. Anser Göran Magnusson att det är solidariskt och att det är en rättighet som vi alla här borde ha? Varför ställer Göran Magnusson i så fall inte upp på den?

För det fjärde skulle jag vilja ställa en fråga om fördelningen av de 20 miljonerna inför EU-valet, som Göran Magnusson nämnde och som jag också tror kan ske genom samtal mellan regeringen och partierna. Menar Göran Magnusson att den principiellt skall utgå från det procentuella röstetalet vid senaste EU-valet?

Anf. 66 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill först ta upp det som skulle finnas i mitt hjärta, nämligen det principiella och det moraliska. Jag vill på den punkten säga, och jag sade det också i mitt anförande, att misstaget som riksdagens ledamöter gjorde var att upphäva den arvodeslagstiftning som fanns fram till 1990. Jag var för att vi skulle göra det med hänsyn till de exceptionella omständigheter som då rådde i samhällsekonomin. Men jag kan ju så här i efterhand konstatera att inte en enda väljare har kommit fram till mig och sagt att detta var ett bra beslut. Påminner man någon om detta i dag, säger de: Men det är väl inte möjligt. Så har det väl ändå inte kunnat gå till.

Jag menar att misstaget gjordes i det sammanhanget. Därför får nu riksdagen efter det att konstitutionsutskottet har beställt utredningen ta på sig att bestämma en arvodesnivå för riksdagsuppdraget. Jag tycker att den, med hänsyn till omständigheterna och det som redovisas i Gösta Gunnarssons utredning, är väl avvägd.

Jag tror att Per Lager och Miljöpartiet har det problemet att de vill påstå att nästan varje förändring av ett riksdagsarvode är felaktig. Jag tror inte att man kan se på frågorna om arvoden för politiker på det sättet. På något sätt måste man ändå hantera det här. För min del hoppas jag nu innerligen att detta är sista gången som riksdagen, som riksdag betraktad, bestämmer sig för vilken arvodesnivå som skall gälla.

Sedan vill jag säga något om det här med lika villkor. Ja, jag tycker att man skall underlätta detta med att jobba på lika villkor och se till att få det här med rökrum och annat som har med den frågan att göra att fungera. De 20 miljoner kronorna måste fördelas av regeringen. Jag skall inte nu säga något om det.

Anf. 67 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Nej, Göran Magnusson, vi är inte emot varje förändring av riksdagsledamöternas arvoden. Men vi är principiellt emot att vi själva skall fatta beslutet – speciellt som vi tillsatte en arvodesnämnd 1994 som skall sköta just den uppgiften. Det är ju det som är principiellt galet. Varför var det inte på det viset att arvodesnämnden kunde komma fram till det här beslutet? Varför måste riksdagen genom utredarens försorg fatta ett beslut på det här viset? Det är principiellt fel.

Framför allt handlar det ju också om den andra principiella fråga jag tog upp, nämligen att vi gör det på kredit. Mot bakgrund av alla de vik-

tiga och angelägna behov som finns i samhället ser vi till att själva förskottera oss på det här sättet. Är inte det omoral så vet jag inte vad omoral är.

När det gäller rökningen förstår jag – och jag vet att det är så – att Göran Magnusson är inne på samma linje och också önskar riksdagen rökfri. Jag tror att de flesta i de här husen gör det. Men vi måste gå till något slags handling. Vi måste kräva av förvaltningskontoret att man utarbetar en ny policy och vi måste göra det nu. Annars blir det aldrig av.

Anf. 68 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Först något om rökningen. Sedan jag slutade röka har jag fått större och större förståelse för denna problematik. Jag har varit med så länge i politiken att jag faktiskt också var med på den tiden då man fick röka på politiska sammanträden på kommunstyrelsen, eller drätselkammaren som det hette på den tiden. Jämfört med det har vi nått väldigt långt. Men vi kan också komma längre på den här punkten.

Jag skall dock gärna också säga att jag *inte* är av den uppfattningen att man skall ha ett regelsystem kring rökningen, vare sig i riksdagen eller i andra sammanhang, som innebär att folk skall tvingas ut på gatan för att röka. Därför är det också viktigt att riksdagen nu stöder rökavvänjningsaktiviteterna.

Sedan, fru talman, vill jag säga ett par ord om arvodeshöjningen igen. Hela tanken med arvodeshanteringen sedan trettioåret år tillbaka har ju varit att riksdagens ledamöter inte skall befatta sig med själva arvodesfrågan. Sedan gjordes ju som jag ser det ett misstag 1990. Det är det som vi i dag ändå får ta på oss obehaget av – för det är klart att vi kan uttrycka det på det sättet. Vi får ta på oss obehaget av att nu efter Gunnarssons ingående och välmotiverade utredning fastställa en nivå på riksdagsarvodet som vi så att säga kan lämna över till arvodesnämnden. Därmed skulle riksdagens ledamöter också skilja sig – för tid och evighet låter så bombastiskt men i alla fall skilja sig – från frågan om arvodesnivån i fortsättningen.

Anf. 69 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Jag får fortsätta med det här med arvodeshöjningen ett tag till. Vi har alltså ett arvode plus kostnadsersättning som är skattefri – om man inte sedan i efterhand kan göra avdrag. Vi i Vänsterpartiet säger: Genomför ingen höjning! Ha kvar de belopp som för närvarande finns och kalla allt för arvode! Ta bort kostnadsersättningen helt! Det innebär alltså att Vänsterpartiet är emot höjningen av arvodena.

Man kan kalla det som gjordes 1990 för ett misstag. Men det är inte precis så att riksdagens ledamöter har gjort någon stor förlust på saken. Vi har faktiskt under flera år haft en ganska kraftig höjning av våra arvoden. Detta har stärkt vår reella köpkraft. Det är mer än vad som har varit fallet för den växande skaran arbetslösa och de många låginkomsttagargrupperna. De är delvis beroende av sociala bidrag och annat från staten, och riksdagens majoritet har fört en politik med nedskärningar och försämringar av människornas direkta villkor.

Det är svårt att i den situationen, och efter en sådan period av växande klassklyftor i samhället, påyrka att vi som högvärdnad kategori skall

få betydligt mer i lön samtidigt som man allmänt i samhället vädjar till dem som har det sämst och säger att de skall fortsätta att ha det dåligt.

Anf. 70 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Kenneth Kvist och jag kan nog som företrädare för olika partier föra en ganska omfattande och lång diskussion kring arvodesfrågan utan att vi för den sakens skull kanske kommer varandra så mycket närmare. I och för sig har ju Kenneth Kvist närmat sig oss när det gäller själva arvodesnivån eftersom han anser att den skall vara 36 000 kr. Då handlar det alltså om en växling av hela den kostnadsersättning som för närvarande utbetalas och som nu sänkts till storleksordningen 3 400 kr. Det tycker jag är en riktig utveckling.

Sedan gäller det om man skall gå vidare på detta, och det övervägs i den här särskilda arbetsgruppen. Såvitt jag har förstått finns det olika uppfattningar bland riksdagens ledamöter om hur kostnadsersättningen fungerar. En del har ganska kraftiga avdrag, andra har betydligt mindre. Det får alltså lite olika effekt för ledamöterna. Arbetsgruppen kommer med sitt material, och vi får ta den här diskussionen i det sammanhanget.

Sedan kan man naturligtvis räkna upp alla de problem vi har i samhället och säga att vi inte kan vidta den här åtgärden. Det kan appliceras på flera olika förhållanden. Utan att vilja påstå att det är det absolut korrekta argumentet kan man ju säga att inga av de problem som Kenneth Kvist talar om blir lösta av Kenneth Kvists förslag i den här frågan heller.

Det som kanske var lite grann av förhoppningen 1990 var att vi skulle få en bättre utveckling. Det har ju inte heller besannats trots att vi då satte arvodeslagen ur spel.

Anf. 71 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Nej, inte har jag hävdad att problemen med de växande inkomstklyftorna i samhället blir lösta om riksdagsledamöternas arvoden inte höjs. Men jag har påtalat det moraliska och politiska dilemma som finns i att vi som högavlönad grupp har tillfälle att själva ytterligare höja vår levnadsstandard samtidigt som många beslut här i kammaren faktiskt sänker levnadsstandarden för människor som redan har det knapert. Detta är ett moraliskt dilemma, och vi i Vänsterpartiet vill inte vara med om att ta del av denna standardhöjning för oss som är höginkomsttagare.

Det är ju också så att kostnadsersättningen egentligen skall förstås som en lön. Det är bara det att den till att börja med är beskattningsfri och att sedan Riksdagens förvaltningskontor löper i någon sorts gräddfil och slipper att betala arbetsgivaravgift för den.

Men faktum är att därest vi inte har möjligheter – i alla fall i många taxeringsdistrikt – att styrka några kostnader så blir det ju som en beskattad lön. Den kan disponeras av oss för privat konsumtion. Det finns inga kontrollinstanser därvidlag, utan den sätts in på våra konton, och vi kan använda den. Det menar vi är otillständigt. Det innebär ju att vi egentligen får en lön som är 36 000 kr plus 3 400 kr i obeskattad lön, som eventuellt delvis kommer att beskattas om vi inte kan redovisa rimliga avdrag.

Jag tycker att kostnadsersättningen skall tas bort och att arvodena inklusive kostnadsersättningen som de nu ser ut inte skall höjas, men inte heller sänkas. Jag tycker att det är en hållbar linje, och det är beklagligt

att vi inte kunde samla en majoritet bakom detta. Men vi får väl återkomma med anledning av den utredning som är tillsatt.

Prot. 1998/99:35
14 december

Anf. 72 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Får jag till en början säga att de inkomstklyftor och problem som vi har i samhället skall vi naturligtvis gemensamt kunna bekämpa genom den ekonomiska politiken. Den bästa insatsen – det tål att upprepas – för att förbättra inkomstfördelningen eller inkomstnivåerna i samhället är faktiskt att fler människor får arbete. Det är ju vår strävan att det skall ske, så att det blir en förbättring. Om vi får en ekonomi i tillväxt och utveckling, kan arbetsmarknadens parter också på olika sätt föra en lönepolitik som gör att situationen blir bättre även för dem som vi brukar kalla för de sämst ställda i samhället.

När det sedan gäller borttagandet av kostnadsersättningen och utväxling till arvodesnivån, kan vi säkert också på den punkten fortsätta debatten utan att i varje fall nu enas. Men jag vill bara peka på att kostnadsersättningen faktiskt inte är lön. Den har ju inte alla effekter som inkomsten av anställning har sett från den enskildes synpunkt. Den har bl.a. den effekt som Kenneth Kvist sade, nämligen att arbetsgivaren, riksdagen, inte behöver betala arbetsgivaravgifter för den. Men jag tror att man måste ha klart för sig att det finns en karaktärsskillnad mellan arvode eller lön å ena sidan och kostnadsersättning å den andra sidan. Men det är klart att kostnadsersättningen i normalfallet skall vara avvägd på ett sådant sätt att den hyggligt svarar mot den genomsnittlige riksdagsledamotens kostnader som inte ersätts på annat sätt av riksdagen.

Anf. 73 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! Jag skulle trots allt vilja säga ytterligare några ord med anledning av anslaget C 4. Det är ett litet anslag sett i förhållande till statsbudgeten, närmare bestämt försumbart rent ekonomiskt, men det har ganska stor principiell betydelse. Det gäller alltså partistödet.

Folkpartiet vill att partistödet skall sänkas med 30 miljoner kronor från de föreslagna knappt 140 miljonerna, alltså en sänkning med 21 %. Moderaterna föreslår en minskning med 91,5 miljoner kronor, en minskning med nästan 70 %. Detta kallar Per Unckel för en något lägre nivå.

Först vill jag säga att partistödet och dess nivå både kan och bör diskuteras. Det har Vänsterpartiet gjort tidigare i den här kammaren, och det kommer vi säkert att återkomma till. Men jag tycker också att det är viktigt att kritiskt granska de argument som förs fram, i synnerhet från högerhåll, mot partistödet som sådant.

Det finns två huvudlinjer. Den första typen av argument, som dock som jag har uppfattat det, inte förts fram här i kammaren i dag men som inte är helt ovanlig, lyder: Nu när det är så kärva tider måste även vi politiker dra åt svångremmen, etc. Den typen av argumentation menar jag måste avvisas, därför att den sprider och underblåser missuppfattningen att partistödet är politikernas personliga egendom eller att partierna i någon mening skulle representera något slags egenintresse och att de är ett självändamål. Partier och förtroendevalda politiker är verktyg för folkviljan, för demokratin.

Den andra typen av argument är att partierna skall vara oberoende av särintressen och då även av staten. Per Unckel argumenterade i enlighet

Rikets styrelse m.m.

med den linjen. Man menar dessutom att en nedskärning eller ett borttagande av partistöden skulle leda till en vitalisering av de politiska partierna. Det är ju i och för sig behjärtansvärt. Men låt oss då granska skälet till att partistödet en gång infördes. Man utgick från att partierna har en central och omistlig del i demokratin. Och just för att göra partierna mer oberoende av s.k. särintressen och i någon mån ge partierna mer likvärdiga ekonomiska villkor infördes ett partistöd.

När man granskar olika politiska förslag är det ofta en bra ledtråd att ställa frågan: Vem tjänar på detta? Och vilka partier skulle gynnas av ett borttagande eller en kraftig sänkning av partistödet? Jo, naturligtvis de partier som kan påräkna ett omfattande direkt eller indirekt ekonomiskt stöd från annat håll. Var finns dessa summor i det svenska samhället? Kanske i någon mån i fackföreningsrörelsen, skulle man kunna hävda. Men framför allt finns de naturligtvis i det privata näringslivet. Moderaterna vill förespegla att deras förslag skulle leda till en vitalisering av partierna. Men jag tror att den främsta effekten av det moderata förslaget, den drastiska sänkningen av partistödet, är att det skulle gynna de partier som den svenska storfinsans finner det angeläget att stödja. Och jag tror inte att detta är någon tillfällighet.

Anf. 74 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker att Mats Einarsson gör en viktig markering när han talar om att detta inte är politikernas pengar utan medborgarnas pengar som vi skall använda för den politiska demokratin. Det ligger väldigt mycket tänkvärt i det, men det handlar i detta läge om en avvägning av vad vi gör när det gäller kostnader på olika områden. Från Folkpartiet har vi sagt att eftersom vi behöver satsa mer pengar på vård, skola och omsorg av olika slag samt på bistånd och rättssäkerhet måste vi ta in detta i ett paket. Och vi har använt vår neddragning av partistödet för att finansiera våra satsningar på dessa andra frågor. Det är klart att om man går ut och frågar medborgarna: Vill ni ha mer pengar till partistödet, eller vill ni ha mer pengar till vården, kan man ändå tänka sig att de allra flesta medborgare, även de som värnar om demokratin, ändå skulle säga att de vill satsa på vården.

De 30 miljoner som vi i Folkpartiet har valt att dra ned partistödet med går tillbaka på ett beslut som fattades för två tre år sedan, då man beslutade att öka partistödet med detta belopp. Vi vill alltså gå tillbaka till det belopp som gällde då.

Anf. 75 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Helena Bargholtz och Folkpartiets argumentation i denna sak är värd respekt, därför att man säger att detta inte handlar om att dra undan pengar från det demokratiska systemet utan om en avvägning. Vi gör en annan bedömning av denna avvägning. Och jag skulle nog vilja säga att vård, skola, etc. naturligtvis är oerhört viktiga områden. Om man ser tillbaka på vad som har sagts i denna kammare historiskt och vilka yrkanden som har lagts fram, tror jag att man finner att Vänsterpartiet inte har varit det parti som har varit snålast i detta avseende. Men vi tycker också att den politiska demokratin och de politiska partierna är viktiga och att den nivå på partistödet som nu föreslås är fullt rimlig.

Anf. 76 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Jag brukar gå ute på Lidingös gator och torg och tala med medborgare och fråga hur de ser på olika politiska beslut. Jag skall nästa gång jag går ut fråga medborgarna vilken avvägning de vill göra. Jag är rätt säker på att man ändå kommer att välja vården. Vi har över huvud taget ett annat sätt än Vänsterpartiet att finansiera vårt budgetförslag.

Anf. 77 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Detta förslag om en minskning med 30 miljoner är naturligtvis inte ägnat att rädda vården. Det räcker inte 30 miljoner kronor till. Det är fråga om en symbolisk neddragning, skulle jag vilja påstå. Om vi genom en minskning på 30 miljoner kronor på anslag C 4 skulle kunna klara av vård, skola etc. skulle naturligtvis också Vänsterpartiet stödja det. Nu är det icke så, utan här handlar det om en bedömning av vad som är rimlig nivå för det partistöd som vi och Folkpartiet, har jag uppfattat, är överens om skall finnas kvar.

Anf. 78 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Mats Einarsson försökte göra gällande att de som skulle vinna mest på om vi drog ned partistödet skulle vara bl.a. Moderaterna. Det där har han nog fått om bakfoten. Vi tillhör de största förlorarna vid en sådan neddragning. Däremot är det en fullt rimlig förlust, mot bakgrund av att det inte är en rimlig hållning att hävda att skattebetalarna så till den milda grad som i dag skall bekosta också det som borde vara vitala levande folkrörelser understödda och finansierade av det folk för vilka de är till.

Mats Einarsson gör en egendomlig koppling. Bara därför att demokratin är viktig är det viktigt med mycket pengar till politiska partier. Det är med förlov sagt inte någon riktigt bra logik. Det är bra att betala politiker som man vill skall utföra ett rejält arbete de pengar det kostar att till de demokratiska församlingarna rekrytera ett brett genomsnitt av svenska folket. Men där tänker Vänsterpartiet rösta åt motsatt håll. Däremot är det samtidigt bra att säkerställa att de politiska partierna i ökande utsträckning byggs på den vitalitet som enskilda människors personliga engagemang, och bara det, kan garantera.

Föreställningen att man skall göra de politiska partierna till en del av den offentliga demokratiska apparaten rymmer ett felslut som jag tror är ytterligt allvarligt med tanke på vårt förhoppningsvis gemensamma intresse, att säkerställa en bred folklig förankring av de demokratiska besluten.

Anf. 79 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag sade inte att Moderaterna skulle gynnas av en sänkning av partistödet. Jag sade att de partier som den svenska storfinansens finner det angeläget att stödja skulle gynnas. Per Unckel gjorde en tolkning av detta.

Visst skall partierna finansieras av medborgarna. Det är naturligtvis riktigt. Om vi tänker oss att vi tar bort partistödet helt skulle de partier som har de mest välbeställda medborgarna naturligtvis gynnas, och de partier som företräder dem som har lite i plånboken skulle få mycket svårare att göra sig gällande i den politiska debatten.

Det är detta som partistödet i någon mån är avsett att motverka. Medborgarna finansierar fortfarande sina partier men på ett mera solidariskt sätt via skatter. I ett samhälle där jämlikheten vore större och fördelningen av de ekonomiska tillgångarna betydligt mer jämn och rättvis än i dagens samhälle tror jag att också Vänsterpartiet skulle kunna tänka sig att diskutera en sänkning av partistödet. Men vi lever icke i ett sådant samhälle.

Anf. 80 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Jag vet inte vad erfarenheterna är inom Vänsterpartiet av hur man bäst och lämpligast finansierar politisk verksamhet genom frivilliga insatser. I varje fall inom Moderaterna gäller en erfarenhet som jag gärna delar med mig av, nämligen att många människor bidrar med var och en mycket lite. Finessen, Mats Einarsson, är just många och lite. Det är på detta som vitaliteten kan byggas upp. Stora bidrag, stora stöd, stora organisationer, mycket pengar från LO som hos socialdemokratin torkar ut partier. Men de många små ekonomiska bidragen blir en del av människors engagemang för sitt parti och sina idéer. Om Mats Einarsson vill delar vi gärna med oss från vår sida också av de praktiska erfarenheterna av att få tior, 25 kr och femtiolappar till kassan.

Anf. 81 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag kan försäkra Per Unckel att vi i Vänsterpartiet har stor erfarenhet av att samla in både tior och femtiolappar. Det är inte där problemet ligger.

Jag skall naturligtvis ge Per Unckel ett erkännande vad gäller argumentationen. Den oerhört stora andel som det offentliga partistödet utgör av de politiska partiernas ekonomi är i en viss mening naturligtvis ett problem. Det kan ha – detta skall jag ge Per Unckel rätt i – effekter på medlemsuppslutning och sådant. Men faktum kvarstår: med Moderaternas förslag skulle detta icke gynna demokratin utan drastiskt försämra de politiska partiernas möjlighet att fullgöra sitt uppdrag i demokratin.

Anf. 82 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag skall inte lägga mig i det direkta replikskifte kring partistödet som Einarsson och Unckel just har haft. Jag tyckte bara att jag på något sätt borde lyfta in i den här debatten erfarenheter man kan få när man talar med parlamentariker från andra länder, som har ett väldigt lågt partistöd eller saknar partistöd. De har svårigheter att finansiera partierna, och många ledamöter engagerar sig faktiskt ekonomiskt genom att skuldsätta sig för att driva valkampanjer. I det här sammanhanget vill jag bara peka på vilken risk det finns för bindningar i ett sådant sammanhang som vi på ett bra sätt klarar av med det svenska systemet.

Jag vill gärna också säga att jag tycker att partierna har anledning att se upp nu. Man måste tänka igenom arbetsformer och möjligheter på olika sätt.

Per Unckel sade i en tidigare debatt här att förr var partierna vitalare, det var fler som engagerade sig. Det är väl möjligt att det är riktigt, även om det är farligt att säga att ju förr, desto bättre. Så var det förvisso icke. Många enskilda medlemmar i partierna gör i dag stora insatser både genom direkta arbetsinsatser och genom små bidrag – kanske inte 25 kr

men 100 eller 200 kr. Det har vi erfarenhet av även i det socialdemokratiska partiet.

Vad jag vill säga är att om det förr var bättre och enklare, är det i dag väldigt mycket dyrare att också komma i kontakt med medborgarna via betalda annonsplatser i tidningar och andra medier. Det gör att partifinansieringen blir en allvarlig, svår och komplicerad fråga.

Anf. 83 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Jo, jag håller med om att partifinansieringen är både allvarlig och komplicerad. Därför tycker jag att den förtjänar en lite större mäsja än att bara slentrianmässigt via riksdagen taxera ut nya miljoner till partierna. Desto mer som det har visat sig – det förefaller vara något slags enighet om det – att detta inte uppenbart leder till att demokratin blir så vital som vi skulle vilja ha den.

Göran Magnusson hänvisar till att kolleger i andra parlament tycker att det är bra med partistöd. Jag tvivlar inte ett ögonblick på att nästan alla politiker tycker så. Det är praktiskt och bra att någon annan betalar. Det är praktiskt och bra att vi fattar beslut här i riksdagen, och sedan ramlar pengarna in. Det är framför allt mycket enklare. Men det är någonting som går förlorat på vägen. Det är detta någonting som jag tycker kanske mer är denna debatts kärna än kronor och ören. Vad vi alla har ett ansvar för är att säkerställa att demokratin inte torkar ut, att demokratin inte bara blir stora affischer, inte bara blir stora annonser eller masskommunikation med först och främst mycket pengar från politiker till väljare. Demokratins vitalitet bör återupprättas i den meningen att det levande nära samtalet människor emellan ånyo sätts in i demokratins mitt.

Fru talman! Jag är lite orolig för vart den typen av betaldemokrati som vi har börjat få i Sverige skall leda när det gäller just det som demokratin ytterst är, nämligen det vitala, spännande och utvecklande samtalet.

Anf. 84 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag är alldeles övertygad om att Per Unckel och jag är överens på den punkten, att det inte blir någon bra demokrati om inte många människor är engagerade i flera större eller mindre partier. Det är alldeles uppenbart att det är det personliga engagemanget som är avgörande.

När jag gjorde den utländska jämförelsen ville jag inte gå så långt som att säga att parlamentariker i andra länder utan vidare tycker att det är bra med det svenska partistödet. Vad jag ville peka på var att de talade om avigsidan med deras situation, t.ex. personlig skuldsättning och andra problem som sedan kan komma att påverka politiken. Detta är värt att observera när vi diskuterar användningen av partistödet och hur man skall finansiera och vitalisera partierna. Det är vi alla överens om att vi behöver göra.

Sedan tror jag fortfarande inte på Per Unckels medicin, att man börjar tänka rätt och klokt bara man får mindre pengar. Jag tror faktiskt inte på den tesen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Fortsatt giltighet av lagen om tillfälliga bestämmelser i fråga om tillstånd att sända lokalradio

9 § Fortsatt giltighet av lagen om tillfälliga bestämmelser i fråga om tillstånd att sända lokalradio

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU14

Fortsatt giltighet av lagen (1995:1292) om tillfälliga bestämmelser i fråga om tillstånd att sända lokalradio (prop. 1998/99:1 delvis)

Anf. 85 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Med betänkandet KU14 kommer yttrandefriheten att begränsas i Sverige. Med detta betänkande förlänger vi den s.k. stopplagen, en lag som förbjuder nya radiostationer.

Vid sidan av de yttrandefrihetsrättsliga frågorna känns det lite märkligt att i tider när vi talar om att vi har problem med för få företag, att det är för jobbigt att starta företag och för krångligt att driva företag, då förlänger vi här i riksdagen en lag som förbjuder nya företag, som förbjuder nya arbetsplatser, som förbjuder nya jobb – och detta i en bransch som i andra delar av världen hör till de dynamiska, som hör till dem som skapar många nya jobb och många nya företag.

Med denna lag förlänger vi tystnaden i etern på många orter. Därmed fortsätter socialdemokraterna sitt bygge av stopp och förbud på radio- och eterområdet. Det är det som har gällt sedan 1994: Stopp för fler lokalradiostationer och stopp för den digitala radion.

Fru talman! Jag tycker att det är lite synd att när vi nu diskuterar en praktisk fråga om inskränkningar i yttrandefriheten är det bara fyra av riksdagens partier som tänker delta i debatten. Det hade varit intressant att få höra t.ex. någon från Centerpartiet förklara varför man i Digital-TV-kommittén engagerat pläderar för att alla tillgängliga frekvenser skall utnyttjas, medan man argumenterar för att frekvenserna inte skall utnyttjas när det gäller lokalradio.

Det hade också varit intressant att höra kristdemokraternas representanter förklara varför inskränkningar i yttrandefriheten är acceptabla om de sker ett år i taget i stället för två år i taget. Var är den vitala och viktiga skillnaden?

Stopplagen föreslogs för första gången 1994. Tack vare moderater, folkpartister och kristdemokrater sköts den upp ett år. Under denna period startades det 24 nya radiostationer i 13 olika områden.

Argumenten för att införa stopplagen har varit att det har rått brist på mångfald i och med den privata lokalradion. Jag vill därför fråga majoritetens företrädare: På vilket vis har mångfalden försämrats av de 24 nya radiostationerna i Sverige, Göran Magnusson?

Jag vill också fråga: Vad är det som är fel med mångfald? Vad är det för stort fel som motiverar inskränkningar i yttrandefriheten? Är det fel på programinnehållet i sändningarna från de olika radiostationerna? Vad är det som är så fel att det motiverar ett förbud mot nya radiostationer?

Hur har mångfalden förändrats på Gotland, i Örnköldsvik och Lycksele? Det är tre av de områden som fick lokalradiostationer under den period då vi borgerliga lyckades skjuta upp stopplagen.

För att underlätta för majoritetsföreträdaren att svara på mina frågor skall jag tala om att i Örnsköldsvik är det fler i åldersgruppen 20–35 år som lyssnar på privat lokalradio än som lyssnar på Sveriges Radio totalt. Det talar snarast för att den privata lokalradion har tillfört någonting som lyssnarna tidigare har saknat.

Vad är det som gör att majoritetsföreträdaren här kan säga att mångfalden är så dålig, om lyssnarna ändå väljer den privata lokalradion? Radio Rix i Örnsköldsvik är den överlägset största stationen när det gäller antalet lyssnare i åldern 20–35 år. NRJ i Örnsköldsvik är den näst största stationen. Först på tredje plats kommer P 3, den kanal där politiken och staten har en påverkansmöjlighet via avtalet med Sveriges Radio. Vad är det då som talar för att mångfalden har blivit försämrade av de privata lokalradiostationerna?

Hur har mångfalden förbättrats i Västerdalarna där två frekvenser i dag är outnyttjade på grund av stopplagen? På vilket sätt har mångfalden blivit bättre för att socialdemokraterna och deras kamrater här i kammaren har drivit igenom stopplagen? Vilka är de tunga argumenten som motiverar inskränkningar i yttrandefriheten?

Fru talman! Jag argumenterar för ökad yttrandefrihet i etern. Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 86 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Yttrandefriheten och tryckfriheten i vårt land utgår från att mångfald bäst skyddas av etableringsfrihet.

När det gäller etermedier bör eventuella begränsningar bara accepteras då det finns tekniska begränsningar. Ramen för vad som skall få sändas skall vara tryckfrihetens principer och yttrandefrihetsgrundlagen.

Redan när den s.k. stopplagen infördes 1995 reserverade sig Folkpartiet mot förslaget. Motiveringen var då utöver yttrandefrihetsaspekterna – och den gäller fortfarande – att den privata lokalradion är en ny, ung bransch och en bransch som är mycket viktig för ny företagsamhet.

Ingen kan i dag säga hur den privata lokalradion kommer att utvecklas, men det som behövs är garanterad långsiktighet i verksamheten för att framför allt unga människor skall våga satsa på den.

Stopplagen skapar stor osäkerhet hos alla dem – flera tusen – som i dag arbetar med privat lokalradio, och också hos alla oss som lyssnar på privatradion.

Innan förslaget lades fram för riksdagen 1995 hade det granskats av Lagrådet, som i sitt yttrande hänvisade till att lediga radiofrekvenser under åtminstone en övergångstid skulle komma att stå outnyttjade om förslaget genomfördes. Lagrådet framhöll också att yttrandefrihetsgrundlagen innebär inte bara att radiofrekvenserna skall tas i anspråk, utan också att de skall tas i anspråk på ett sådant sätt att det leder till vidaste möjliga yttrande- och informationsfrihet. Lagrådet avstyrkte förslaget, vilket är väldigt viktigt.

Lagrådets farhågor har besannats. Det finns nu förmodligen mellan 20 och 30 lediga frekvenser. Dessa, menar Folkpartiet, skall auktioneras ut. Det omöjliggörs av stopplagen. Därför måste stopplagen avskaffas. Det är helt orimligt att, som konstitutionsutskottets majoritet vill, förlänga lagen till att gälla ytterligare två år.

Jag hoppas verkligen att den särskilda utredaren med uppgift att lägga fram förslag om de framtida villkoren för lokalradion kommer att visa på möjligheterna att stärka etableringsfriheten och att utredaren kommer med sitt förslag i februari, som har utlovats.

Utskottets majoritet och Lagrådet, som vid sin senaste prövning var mycket tveksamt till en ytterligare förlängning, lutar sig emot utredaren när man vill förlänga stopplagens giltighet ytterligare två år. Jag vill passa på att läsa upp vad Lagrådet sade när det gällde denna fråga. Lagrådet sade vid sin senaste prövning följande: ”En omständighet att beakta är att, om den föreslagna lagen om förlängning av giltighetstiden för stopplagen genomförs, sex år kommer att ha förflutit från det att problemen uppmärksammades till dess att nya lokalradiotillstånd kan komma att meddelas. Detta framstår som en påtaglig senfärdighet av lagstiftaren att ge effekt åt yttrandefrihetsgrundlagens föreskrift att tillgängliga radiofrekvenser skall tas i anspråk. Ju längre en begränsning av yttrandefriheten och informationsfriheten varar desto starkare skäl måste rimligen krävas för en förlängning.”

För egen del kan jag inte tycka att de starkare skäl som Lagrådet talar om föreligger, och inte heller att man bara skall avvakta en utredning. För mig och för Folkpartiet är det helt självklart att riksdagens beslut att upphäva stopplagen skall fattas omgående.

Jag vill också fråga vad utredaren kan tänkas komma fram till som skulle förhindra att stopplagen avskaffas.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till den reservation som är gemensam för Folkpartiet och Moderaterna.

Anf. 87 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Får jag börja med att säga att jag nu tänker försöka klara ut några historiska omständigheter kring denna lagstiftning. Det är inte på det sättet att en förlängning av stopplagen är en förlängning av tystnaden. Man kan precis lika gärna uttrycka saken så, att en förlängning av stopplagen förhindrar den konformitet som lokalradion var inne i när konstitutionsutskottets majoritet tog initiativ till att genomföra stopplagen.

Jag skall tillåta mig att läsa innantill en bit. 1993 hade riksdagen på förslag av den dåvarande regeringen infört lokalradiolagen och börjat auktionera ut lokala sändningskanaler till högstbjudande. Det var effekterna av den verksamheten som fick majoriteten att ta initiativet. Man säger från konstitutionsutskottets majoritet följande:

”Utskottet anser att lokalradion inte har utvecklats enligt de intentioner som angavs i propositionen. De lokala stationerna är ofta starkt beroende av centrala programnätverk. Många av de personer som har erhållit tillstånd är anställda hos eller på annat sätt närstående till nätverksföretag. Det finns enligt utskottet anledning att misstänka att åtskilliga tillståndshavare enbart fungerar som bulvaner. Nätverksföretagen har också stärkt sin position genom att från början självständiga tillståndshavare har överlätit sin verksamhet till företag som står nätverken nära. Granskningsnämnden för radio och TV har i ett avgörande nyligen slagit fast att en tillståndshavare kan uppfylla lagens krav på eget programinnehåll genom att nattetid sända från en automatisk jukebox. Under resten av dygnet kan stationen alltså uteslutande sända nätverksmaterial

utan att bryta mot bestämmelserna. Sammantaget verkar det som om den målsättning som angavs i lokalradiopropositionen inte alls har uppnåtts. I stället för att antalet självständiga röster har ökat har den privata radion kommit att domineras av ett fåtal kapitalstarka kedjeföretag. De regler som skulle motverka en sådan utveckling har tydligen varit helt otillräckliga.”

Det är alltså bakgrunden till att stopplagen kom till.

En sådan här debatt blir lätt en debatt av den typen att vi citerar lite grann ur vad Lagrådet har sagt vid olika tillfällen för att stärka vår position. Jag skall också uppehålla mig en del vid vad Lagrådet har sagt i denna fråga.

Jag skall till en början säga att Lagrådet motsatte sig stopplagen. Möjligen, säger man, skulle lagen kunna godtas om det i ärendet blev utrett att de som under lagens giltighetstid kunde förväntas få tillstånd till sändningar ingick i nätverksbindningar eller var på annat sätt så lierade med varandra att den eftersträvade mångfalden och lokala förankringen inte uppnåddes. Något underlag för en sådan bedömning har inte förebragts.

Det sade Lagrådet när man yttrade sig över stopplagen första gången.

Nu säger man att de skäl som Lagrådet ansåg skulle kunna vara möjliga att motivera en stopplag med finns redovisade i de utredningar som tagits fram. Det är alltså inte den utredning vi väntar på, utan den tidigare utredningen. Man säger att förhållandena på lokalradiomarknaden är sådana som av Lagrådet angavs som en möjlig förutsättning för att stopplagen skulle kunna godtas.

Sakfrågan gäller att man var på väg i en utveckling beträffande lokalradiosändningarna som inte är avsedd i yttrandefrihetsgrundlagen och egentligen heller inte i något annat sammanhang. Det är det som Ola Karlsson syftar på när han säger att vi nu medverkar till att förlänga tystnaden. Det är faktiskt över 80 lokalradiostationer som har fått tillstånd. Det återstår nio tillstånd. Det finns sedan möjlighet att ge ytterligare ett antal tillstånd på ett helt annat band. Jag tror att Helena Bargholz nämnde att det då rör sig om ungefär 30 olika tillstånd.

När det pågår sändningar i över 80 kanaler kan man inte säga att det skulle råda tystnad på detta område. Jag tycker att framför allt Ola Karlsson visar prov på en långtgående demagogik i denna fråga, som inte alls bidrar till att lösa det yttrandefrihetsproblem som vi faktiskt står inför.

Syftet med att förlänga lagstiftningen i två år är ju att utredaren skall kunna lägga fram sitt förslag i början på nästa år och att regeringen sedan skall kunna skriva en proposition.

Jag tror också att man måste beakta det förhållandet att ett lagförslag på det här området kan komma att förklaras vilande. Det var ju så man gjorde med stopplagen vid något tidigare tillfälle. Då skulle man alltså inom den tänkta tvåårsperioden hinna klara av att lagstifta och få regler som gynnar mångfald och lokal radioverksamhet i de här sammanhangen.

Jag tycker inte att det finns anledning att ta till brösttoner i den här frågan. Det här är ju, och har så varit under några år, en fråga om att ordna förhållandena på lokalradiomarknaden så att man tillgodoser mångfalden och yttrandefriheten.

Jag har utifrån mina politiska värderingar lite svårt att förstå att rätten att yttra sig i lokalradio skall betalas med kanske 3 miljoner kronor, en halv miljon kronor eller 1 miljon kronor. Det är detta som riksdagen har anledning att fundera på innan man går till ytterligare beslut.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i konstitutionsutskottets betänkande och avslag på reservationerna.

Anf. 88 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! Det är alldeles korrekt att det är över 80 lokalradiostationer som sänder i dag. Av dem hade 24 varit tysta om Göran Magnusson och hans partikamrater hade fått igenom stopplagen redan från början.

Sedan är frekvenstilldelningen så konstruerad att man inte plockar fram frekvenser förrän det anmäler sig intresserade sökande. Siffran nio möjliga tillstånd är alltså fel. Det är sannolikt betydligt fler frekvenser som skulle vara möjliga att plocka fram med den tidigare lagen.

Sedan återkommer Göran Magnusson till diskussionen om mångfald. Jag vill upprepa den fråga jag ställde till honom i mitt anförande: Vad är det för fel i programverksamheten som gör att det inte kan anses vara tillräcklig mångfald i den verksamhet som finns i dag?

Låt oss t.ex. titta på sändningarna i Örnsköldsvik. I åldersgruppen 20–34 år har P 1 knappt 2 % lyssnare, P 2 är inte mätbart, P 3 har knappt 25 %, P 4 knappt 20 %, Radio Rix Örnsköldsvik 43 % och NRJ 30 % lyssnare. Då kan man i och för sig säga att både Radio Rix Örnsköldsvik och NRJ tillhör nätverk. Men om nu lyssnarna väljer dessa stationer därför de tycker att de tillför radioverksamheten någonting, varför är det då Göran Magnusson och hans partikamrater som skall avgöra vad som är mångfald för örnsköldsviksborna? Varför är det riksdagen som skall avgöra vad örnsköldsviksborna skall få lyssna på? Varför inte släppa de lediga frekvenser som finns och låta lyssnarna välja själva?

Anf. 89 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Är det så att Ola Karlsson är till hundra procent nöjd med den lokalradioverksamhet som i dag äger rum? I så fall har Ola Karlsson en motstridig uppfattning i förhållande till Lagrådet. Lagrådet har sagt att de problem som man pekade på i stopplagen har visats föreligga i bl.a. denna utredning. Jag förmenar inte Ola Karlsson att ha sin uppfattning, och den behöver inte sammanfalla med Lagrådets. Men jag tycker att vi kanske kunde bli överens om att man kan identifiera en del problem i det här sammanhanget. För Ola Karlsson finns inget annat bevis på att verksamheten är bra än att fler lyssnar på det som han kallar för privatradio än på P 1 och P 2, och det är ju en ganska klen bevisning i det här sammanhanget.

Jag vidhåller, fru talman, att yttrandefriheten är väl tillgodosedd redan i dag. Vi som kör bil längre sträckor och försöker få in olika radiokanaler har ju ingen brist på radiokanaler att lyssna på. Vi har ett rikhaltigt utbud, och jag har ingen invändning emot det. Vårt syfte med detta är ju inte att vi skall sitta någonstans i den centrala statliga apparaten och bestämma radioprogrammens innehåll. Det handlar ytterst om att förhindra nätverksbildningar och maktkoncentration på massmedieområdet,

att tillgodose möjligheterna att i ganska små områden sända lokalradio och på det sättet garantera en mångfald.

Jag har väldigt svårt att förstå hur Ola Karlsson kan uppamma en sådan våldsam känsla i den här frågan just nu när det faktiskt är över 80 lokalradiostationer som sänder, även om man sedan kan diskutera i hur stora nätverk de ingår. Man har identifierat i varje fall cirka fem nätverk.

Anf. 90 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! Ett av skälen till att jag blir lite upprörd över stopplagen är att jag har besökt många av de arbetsplatser som inte skulle ha funnits om Göran Magnussons parti hade fått bestämma. Då hade det varit tyst i Mora och Sälen. Det hade varit tyst i Blekinge. Det hade varit tyst i Örnsköldsvik. Det hade varit tyst i Lycksele – om Göran Magnusson och hans parti hade fått igenom stopplagen redan från början.

Jag är inte nöjd med alla delar i den privata lokalradion. Men det leder mig inte till att jag vill förbjuda fler radiostationer, som Göran Magnusson och majoriteten vill. Jag menar att problem inom medierna löser vi genom att som aktiva konsumenterna välja de produkter vi själva vill ha.

Sedan tycker jag, för att också säga något om Lagrådet, att det finns skäl att läsa vad Lagrådet skriver allra sist i betänkandet: ”Lagrådet ifrågasätter om sådana särskilt viktiga skäl som avses 2 kap. 13 § regeringsformen kan anses föreligga för en förlängning av stopplagen.” Den utredning som gjordes döms alltså ut som varande ett så pass särskilt viktigt skäl att man kan inskränka yttrandefriheten.

Det finns alltså all anledning, fru talman, att skrota stopplagen och släppa radion fri.

Anf. 91 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Man måste naturligtvis läsa hela Lagrådets yttrande. På s. 10, precis mot slutet, finns det en mening som lyder: ”Mot bakgrund härav”, bl.a. den utredning som vi avvaktar, ”vill Lagrådet inte motsätta sig att stopplagens giltighetstid förlängs en sista gång i avvaktan på att ny lagstiftning antas av riksdagen.” Det uttalandet av Lagrådet är väl lika viktigt som andra uttalanden. Jag tycker att Ola Karlsson borde hinna läsa hela yttrandet och inte bli så glad över en del av ett yttrande som talar till hans förmån att han glömmer resten.

Det är inte så att socialdemokraterna förbjuder ytterligare radiostationer. Vi vill skaffa oss rådruum, vilket ju var avsikten med det hela redan från början, för att se om man kan skapa en lagstiftning som bättre tillgodoser yttrandefriheten och mångfalden – eller omvänt uttryckt: som på ett effektivare sätt förhindrar nätverksbildning och maktkoncentration till några få stora, kapitalstarka medieföretag. Jag tycker att det är bra och vettiga utgångspunkter.

Vi kan inte förhindra ytterligare etableringar, eftersom det står i yttrandefrihetsgrundlagen att man skall upplåta de här kanalerna. Det kommer naturligtvis också att ske, när vi får tillräckligt underlag för att fatta det här beslutet.

För min del, fru talman, vill jag gärna avslutningsvis säga att jag inte tycker att den tid som nu har förflutit är bra sett ur tidssynpunkt. Naturligtvis borde det här ha kunnat vara klart, vilket då också innebär en kritik av regeringen. Jag tycker, men hänsyn till yttrandefrihetsgrundla-

Prot. 1998/99:35
14 december

*Fortsatt giltighet av
lagen om tillfälliga
bestämmelser i fråga
om tillstånd att sända
lokalradio*

Fortsatt giltighet av lagen om tillfälliga bestämmelser i fråga om tillstånd att sända lokalradio

gens bjudande formuleringar, att den här tidsutdräkten inte är bra, men dessvärre har den visat sig vara nödvändig.

Anf. 92 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Kan jag alltså tolka Göran Magnussons uttalande som att det som Lagrådet säger är att stopplagen kommer att förlängas en sista gång? Vad är det då i utredarens förslag som eventuellt skulle kunna hindra en upprepning och göra så att det blir svårare för socialdemokraterna och Göran Magnusson att godta detta? Kan Göran Magnusson garantera att det nu handlar om en sista gång, så att det inte blir två år nu, sedan ytterligare två år och två år till? Vad är det i utredarens förslag som gör att förslaget skall kunna accepteras?

Lagrådet har för sin del gjort mycket tydligt och klart att man från dess sida inte är beredd att ytterligare en gång medge tillstånd att förlänga lagen.

Jag skulle gärna vilja höra hur Göran Magnusson ser på möjligheterna att verkligen få igenom lagen nu.

Anf. 93 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Det är alltid farligt att garantera och säga ”en sista gång”. Men jag har uppfattningen att den här frågan måste bringas ur världen under den tvåårsperiod som ligger framför oss. Det tror jag är allas ambition på området.

Vad utredaren kommer att föreslå har jag ingen kunskap om. Men jag tycker att det är klok politik att avvakta vad utredaren kan komma att visa och vad regeringen så småningom i sin proposition kommer att kunna ta upp och lägga fram förslag om till riksdagen.

Jag tycker inte att det är acceptabelt att flera gånger förlänga stopplagen. Då måste man ha en annan ståndpunkt, ett ställningstagande till själva sakfrågan.

Anf. 94 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Jag tolkar detta som att Göran Magnusson lämnar ett *carte blanche*. Oavsett vad utredaren kommer fram till är Göran Magnusson beredd att säga att det nu är absolut slut med förlängningen av den tillfälliga lagen. Det vore väldigt skönt att veta det, eftersom vi som vill sätta stopp för stopplagen redan nu tydligen inte har någon chans att få igenom detta i riksdagen.

Anf. 95 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Om vi skall diskutera detta utifrån olika blocksidor kan man väl säga att Folkpartiet under Birgit Friggebos ledning, Moderata samlingspartiet och andra genomförde lagstiftningen. Man fick, framför allt genom vilandeförklaringen av stopplagen, jag minns inte om Ola Karlsson sade 25, men i varje fall ytterligare ett drygt tjugotal lokalradio-kanaler upplåtna. Man kan inte ur den synpunkten vara missnöjd.

”Oberoende av vad utredaren kommer fram till” – nja, det vet jag inte. För min del, som vice ordförande i konstitutionsutskottet, blir det väl mer avgörande vilket förslag regeringen kan komma att lägga fram. Det blir i det sammanhanget vi får pröva saken, naturligtvis.

Jag hoppas att man kan komma med förslag som innebär att det lokala i lokalradion på ett bättre sätt tillgodoses, att man tillgodoser mångfalden och på det sättet ger fler tillfälle att yttra sig utan att betala en förfärlig massa pengar. Jag tycker att 1–3 miljoner kronor för att få etablera en radiokanal är ett hiskeligt högt belopp.

Anf. 96 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Jag delar i allt väsentligt de synpunkter som Göran Magnusson har anfört. Göran Magnusson erinrade lite om historien. Man kan också dra ut historien på ett annat sätt.

Ola Karlsson är, fru talman, ganska förtjust i att ställa vad han uppfattar som retoriska frågor. Han tar i de frågorna upp varför man skall förbjuda nya radiostationer, vad det är för fel på mångfalden, osv.

När man började införa systemet med kommersiell lokalradio undrar jag vad det var för fel på de företag som kanske hade utomordentligt bra idéer för sina programföretag, men som inte var tillräckligt ekonomiskt starka att på de rent kommersiella auktionerna kunna bjuda spetsen mot Kinnevikstödda företag, andra nätverksföretag eller s.k. kedjeföretag. I stället gick de här s.k. lokalradiostationerna över enbart till dem som hade mest pengar.

Det är detta det handlar om. Det handlar inte, som man säger i en retorisk fråga, om varför riksdagen skall bestämma vad folk skall lyssna på. Vi kan ställa motfrågan: Varför skall just den fetaste plånboken avgöra vad folk skall lyssna på? Varför kan man inte försöka hitta ett system där förvisso ekonomiskt starka och seriösa företag som dessutom kanske har lokalt förankrade idéer om hur deras lokalradiostation skall kunna verka skulle kunna få sändningsrätten i konkurrens med ekonomiskt starkare kedjeföretag? Varför skall sändningsrätt enbart heta pengar? Det är denna punkt det handlar om.

En gång i tiden sades det att det är en skam att medborgarrätt heter pengar. Det var om jag inte minns fel Verner von Heidenstam som sade detta. Han var ganska konservativ många gånger. Egentligen borde det lända de konservativa lite till eftertanke, om det inte är en skam att sändningsrätt skall heta pengar.

Förslaget om den kommersiella lokalradion var alltså utomordentligt dåligt från början. Det skulle erfarenheten också visa. Den blev inte särskilt lokal, vilket Göran Magnusson har påpekat. Det blev nätverksföretag som under stora delar av dygnet datormässigt bara blandar samma lista med 200–400 melodier i lite olika ordning. Sedan kallar man det för ett lokalt företag. Men det är egentligen precis samma musik som spelas över hela landet. Utrymmet för lokal tid har man krympt ned till den minimala nivå som anständigheten och lagstiftningen bjuder.

Det stopplagen vill ha, som Göran Magnusson så riktigt påpekade, är ett rådrum för att förhindra nätverks- och maktkoncentration, för att försöka att för framtiden hitta ett system som bryter upp denna kommersialiserade likriktning, som mycket av den här verksamheten faktiskt är exempel på.

Det handlar alltså inte om att, som det heter, förbjuda nya radiostationer. Nej, det handlar om att för en tid stoppa att det bildas nya radiostationer bara på den grunden att den som äger dem har tillräckligt med

pengar för att bjuda över andra i en ren kommersiell auktion. Detta är utomordentligt klokt.

Eftersom jag var ledamot i en utredning där en majoritet kom med ett förslag till ett alternativ till den rent kommersiella auktioneringen av radiostationer, kan jag beklaga att man inte kunde anta den utredningens förslag och gå på linjen att ha en sorts skönhetstävlan, som det hette. Då kunde människor med de mest konstruktiva och lokalt förankrade programidéerna vara de som fick sändningsrättigheterna. Det är ett problem så länge sändningsrättigheterna är begränsade.

Fru talman! Det handlar alltså om att slåss för yttrandefriheten, att slåss för att yttrandefrihet i vårt land inte enbart skall heta pengar när det gäller det här området. Därför är det viktigt att vi får det här rådrummet, så att vi äntligen får ett förslag.

Jag kan dela den kritik som säger att regeringen har vilat på hanen alltför länge. Man borde ha haft modet att komma med ett konstruktivt förslag till lösning av problemet, så att vi hade sluppit att förlänga lagen. Men nu är vi där, och ett förslag är uppenbarligen på gång. Vi skall med intresse ta del av detta och hoppas att det löser de problem som finns.

Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 97 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! Den privata lokalradion startades för att man såg ett värde i en radio som var fristående från politiken. Under mycket lång tid hade det varit en radio som levde under en stark politisk reglering via avtal med staten. Vi såg ett stort värde i en fri radio som kunde utvecklas på grundval av lyssnarnas önskemål och inte som tidigare enbart på politikernas önskemål. Jag har lite svårt att förstå varför inte Kenneth Kvist skulle kunna acceptera en enda radioform i Sverige som står fri från en stark politisk styrning.

I den utredning som både Kenneth Kvist och jag var ledamöter i landade majoriteten i ett ställningstagande som sedan fullkomligt slaktades av de juridiska remissinstanserna. Man landade i ett ställningstagande där politiker skulle ha stark styrning över programinnehåll och annat och där varje ändring av programinnehållet kunde rendera att tillståndet drogs in.

Kenneth Kvist talade om att pengarna styr. I Lycksele betalar man ungefär 25 000 kr om året för sitt sändningstillstånd. Den lokala radiostationen är en av de populäraste stationerna. Inte är det pengar som alla gånger avgör vad som är och skall bli populärt. Sveriges Radio har många gånger mer resurser att röra sig med men färre lyssnare än den privata radion i Lycksele.

Anf. 98 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! När Ola Karlsson talar om politiskt styrda radiokanaler är det ingenting annat än demagogiskt trams. Det är en oförskämdhet mot den *public service*-verksamhet som Sveriges Radio bedriver. Den bedrivs med oberoende journalistik. Den enda politiska pekpinne som finns är att man skall eftersträva objektivitet och opartiskhet och att man inte skall ta ställning mellan olika politiska intressen.

Det är inte tänkt att det skall vara några politikernas önskemål som skall styra radion. Det var inte så i utredningens förslag heller. Men det hand-

lar om huruvida det bara är kapitalintressena, om det bara är de som har den starkaste plånboken, som skall kunna styra innehållet i radion, eller om det skall vara andra principer som skall ligga till grund för verksamheten.

Det är utomordentligt nödvändigt dels att kraftfullt försvara *public service*-verksamheten mot de demagogiska angreppen, dels att tala om att det behövs andra former av system. Jag har inte ens motsatt mig kommersiella system. Men att bara utauktionera sändningsrätterna så att sändningsrätt skall vara liktydigt med att ha den starkaste plånboken vid auktionstillfället är inte en bra princip. Det visar erfarenheten, och det visar likriktningen i programmen.

Anf. 99 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! Yttrandefriheten grundas på ett antagande om mångfald. Det skall vara möjligt att starta och driva radiostationer. De frekvenser som är tillgängliga skall användas.

Kenneth Kvist argumenterar för att ett stort antal frekvenser skall stå oanvända, att det är förbjudet att starta nya radiostationer i dag, att det möjligen kommer att bli tillåtet om två år, men då efter en skönhetstävling där politiker eller andra avgör vad som skall få sändas.

Kenneth Kvist har tidigare i utredningen argumenterat för en situation där antalet frekvenser skulle begränsas för att stationerna skulle bära sig kommersiellt. Man landar långt ifrån yttrandefrihetsgrundlagens ståndpunkt att alla frekvenser skall användas så långt möjligt. Detta är oroande. Det gör att Kenneth Kvist saknar trovärdighet när han hävdar att inte alla frekvenser skall användas. Det leder till ett tystare Sverige, det leder till att vi inte får så många röster i etern som vi annars skulle kunna ha.

Anf. 100 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Nu trasslar Ola Karlsson till det för sig genom att försöka tillskriva mig ståndpunkter som jag aldrig har uttalat eller inte har.

Jag anser också att antalet möjliga kanalutrymmen skall utnyttjas. Det handlar om på vilken grund de skall utnyttjas. Skall det vara en auktion där kanalerna ges till den som vid auktionstillfället erbjuder den högsta möjliga kontantinsatsen för att få koncessionen till kanalen i fråga, eller skall det finnas andra principer som t.ex. lokal anknytning, idéer för att bredda den kulturella, politiska, idémässiga eller musikmässiga mångfalden?

Vi är övertygade om att det sätt vi har förespråkat att detta skall skötas på – inte enbart baserat på penningen utan på annat sätt – är det som bäst tryggar mångfalden. Det som har baserats enbart på penningen och som den borgerliga regeringen genomdrev resulterade i ett ganska enkelt utbud och i att den lokala anknytningen blev begränsad.

Anf. 101 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Jag vill ställa i stort sett samma frågor till Kenneth Kvist som jag ställde till Göran Magnusson. Om den proposition som regeringen så småningom skall lägga fram baserad på utredarens förslag inte faller Kenneth Kvist på läppen, är Kenneth Kvist beredd att föreslå ytterligare förlängning av stopplagen två eller fyra år tills det kommer fram förslag som kan godtas av Kenneth Kvist?

Sedan är det frågan om skönhetstävlingen för sändningstillstånd. Vem skall vara jury i skönhetstävlingen? Vem kan bedöma att vissa program är vackrare och mera tilltalande för människor än vissa andra?

Tvärtom visar de lokalradiostationer vi har – och det faktum att folk lyssnar på olika typer av lokalradio – vad folk tycker är skönt i sådana sammanhang. Men kanske Kenneth Kvist har en uppfattning om vad som skall vara vackert i de sammanhangen och själv räknar med att ingå i en jury för en skönhetstävling för sändningstillstånd.

Anf. 102 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Jag tror inte att man skall personifiera politiken så. Jag har inga sådana drömmar, och jag vet att utredningen jag deltog i föreslog att kommittéerna inte skulle innehålla politiker av något slag.

Om regeringen lägger fram ett förslag som inte faller mig på läppen, lägger jag och Vänsterpartiet fram ett alternativt förslag. Sedan får vi se efter utskottsbehandlingen om det är tillräckligt klokt för att övertyga andra, om det kan bli en kompromiss eller om vi måste rösta och ta ställning mellan olika förslag. Men när regeringen har lagt fram sitt förslag skall det icke vidare bli någon tidsutdräkt av stopplagen. Då har vi kommit till vägs ände, och då får vi fatta ett beslut i den ordning som riksdagen har för sitt beslutsfattande.

Anf. 103 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Jag tackar Kenneth Kvist för den upplysningen. Jag fick i varje fall ett klart besked att man från Vänsterpartiets sida inte vill förlänga stopplagen ytterligare.

Anf. 104 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Ola Karlsson säger sig vara upprörd över stopplagen. När jag lyssnar på Ola Karlsson blir jag upprörd över hans bristande insikter.

Jag var en av dem som satt på Stockholms Auktionsverk på den tiden och försökte ropa på en frekvens. Runtom mig satt välbekanta figurer i svenskt medieliv och räckte upp spadarna och ropade för sina tidningar, men via ombud som var personer. Det var ett synnerligen fult sätt att tillskansa sig medial makt. Men det var helt i enlighet med den lag som ni gav möjlighet till och förespråkade för ett antal år sedan.

Där satt alltså en kedja av dagstidningar, som sedermera visade sig vara Radio Rix, och ropade in frekvenser i namnet av anställda på sina företag. De förskotterade deras frekvensbetalning. Jag undrar om det ens är skattetekniskt möjligt att göra det, men så gjordes.

Bakom mig satt en herre som jag känner sedan tidigare och ropade i 13 olika människors namn. Han hade fullmakter. Det var fransmän som betalade. Kedjan hette NRJ. Framför mig satt en annan som jag kände som ropade för 14 namngivna människors räkning. Det var alltså Sten-

becksfamiljen som ropade in de frekvenserna. Jag menar att det sättet att se till att lokalradio kommer ut i landet är alldeles felaktigt.

I Östersund och Åre fanns ett lokalt förankrat radioföretag som hette Radio Fjällvinden som var uppbyggt av den lokala näringen, av enskilda individer och av lokala företag. Det var väldigt populärt före lokalradiolagens tillkomst. Det var en uppskattad radiokanal, och många lyssnade på den. Det företaget var där för att ropa. Det stannade på 1,7 miljoner. Frekvenserna i Åre gick för över 2 miljoner. Det var rikskedjor som köpte den frekvensen.

Har det blivit någon mer lokal radio, Ola Karlsson, i Åre och Östersund än det var på den tiden Radio Fjällvinden fanns där? Har det blivit mer lokal radio i Borlänge och Falun sedan Megapol tog över och undanröjde andra lokala alternativ? Har det blivit mer lokal radio i Hudiksvall, Bollnäs och Söderhamn bara därför att Radio Rix och NRJ sänder ungefär fem minuters lokal nyhetssammanfattning i lite spridda skurar över dagen?

Har det blivit mer lokal radio och mer lokal företagsamhet för att det sitter en halvtids annonssäljare i Hudiksvall och säljer annonser i samma hus som Hudiksvalls Tidningen, som är delägare av Radio Rix?

De 13 områden som saknade täckning, Ola Karlsson, och skulle ge upphov till 24 nya radioföretag – vet Ola Karlsson vad det handlar om för företag, om man släpper auktionen fri som vi har gjort tidigare? Har Ola Karlsson tänkt sig för? Det handlar om kvartsanställda och halvtidsanställda annonskonsulenter knutna till dagstidningar som formerar sig i Radio Rix.

Har ni inte större kvalitetskrav på den här lagen, Ola Karlsson? Kan ni inte åtminstone delta i en konstruktiv diskussion under stopplagstiden för att ställa lite kvalitetskrav på lokalradion? Om så inte är fallet tycker jag inte att det är mångfald utan enfald.

Anf. 105 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! De 24 radiostationer som i dag hade varit tysta om socialdemokraterna hade fått igenom stopplagen från början har i dag ungefär 60 personer anställda. Det är 60 jobb som inte hade funnits i dag om socialdemokraterna hade fått igenom stopplagen redan år 1994.

Lokalradiolagen är konstruerad så att en tredjedel av materialet skall vara framställt särskilt för den egna verksamheten, dvs. att man skall ha en ljudlinga eller annat som är eget.

Det ledde t.ex. till att rent klassisk radio som Radio Classic eller Classic FM väl rymdes inom begreppet privat lokalradio, trots att man med ett annat definitionssätt kan säga att det inte var ett skvatt lokal musik, eftersom den inte var framställd lokalt eller det inte var några spelmän som är lokala. Men det rymts väl inom lagens definition av privat lokalradio, eftersom det är musik särskilt framställd för den egna verksamheten.

Vitsen med den privata lokalradion var just att få en radioform som stod fri från politiken och där politiker inte styrde och ställde över programinnehållet. Effekten av dessa skönhetsävlingar är bl.a. att det blir en stark politisk styrning över vad som skall sändas i de olika områdena. Varför kan vi inte överlåta t.ex. åt lyssnarna i Örnsköldsvik att själva

Fortsatt giltighet av lagen om tillfälliga bestämmelser i fråga om tillstånd att sända lokalradio

*Fortsatt giltighet av
lagen om tillfälliga
bestämmelser i fråga
om tillstånd att sända
lokalradio*

välja från de sju lokalradiostationer plus olika närradiostationer som finns där i dag?

Anf. 106 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Ingen förvägrar de lyssnare att välja som har möjligheter att välja. Störst utbud och fritt val har man här i Stockholm, där ett tiotal frekvenser redan är utannonserade och utauktionerade, och faktiskt inte många till rikskanaler. Här i Stockholm är den kommersiella marknaden tillräckligt stor och stark för att det skall gå att etablera en slagkraftig lokal radio. Det är den inte i resten av landet. Det är en av bristerna i den förra lagstiftningen.

Ola Karlsson talar om skönhetstävling. I alla länder där man har släppt fri frekvenserna har man vissa kvalitetskrav. Även på den som inte har den största plånboken har man som regel krav på att ha både lokalt anställda och lokalt producerat material. Jag har lyssnat på många lokalradiostationer i USA, i Storbritannien och i Frankrike.

Jag befann mig i Frankrike när radion släpptes fri till folkets allmänna jubel under en socialistregerings inträde och regim. Men det var kvalitetskrav. Det var lokala idealister som jobbade med radion. Det var inte ett riksskvalande med minimalt lokalt radiomaterial.

Far ut och besök verkligheten, Ola Karlsson! Titta på de radiostationer som verkligen försökte innan Birgit Friggebo gav Stockholms Auktionsverk rätten att auktionera ut frekvenser! Jag är inte emot fri radio. Jag är inte emot radioetableringsrättigheter. Men det skall ske på ett sådant sätt att inte enbart plånboken har rätten på sin sida.

Anf. 107 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! Kenth Högström säger att ingen förvägrar människorna i Örnsköldsvik att lyssna på de olika kanalerna. Men i Sundsvall förvägras invånarna att lyssna på ytterligare en frekvens, och i Norrköping likaså. I Malå i Västerdalen finns det lediga frekvenser som skulle kunna fördelas.

Ett resultat av den skönhetstävlingsmodell som förordades av den förra lokalradioutredningen hade blivit att om en radiostation hade bytt programriktning eller innehåll hade man riskerat att bli av med tillståndet. Är det en sådan radioform vi vill ha där att om man inte sköter sig och har rätt program i enlighet med politikernas önskemål riskerar man att bli av med tillståndet?

Vi har Sveriges Radio med *public service*-uppdrag som har hyggligt mycket resurser till sitt förfogande och som styrs genom ett avtal mellan staten och Sveriges Radio. Varför inte tillåta en radioform som står fri från politisk styrning av innehållet?

Anf. 108 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Ola Karlsson gör två klara överdrifter. För det första säger han att vi andra som nu vill utnyttja stopplagstiden för att utreda kvalitetskraven på radioetableringarna framöver skulle önska en politiskt styrd radio. Radio Fjällvinden i Åre var inte politiskt styrd. De lokalradiostationer och närradiostationer som var verksamma i det här landet innan Birgit Friggebos auktionslag kom till var inte politiskt styrda.

Vad är det för snack? Varför denna demagogi? Varför döljer Ola Karlsson sina kunskapsbrister bakom den typen av demagogi? Som i vilken vanlig debatt som helst får Ola Karlsson försöka förklara varför och hur den här politiska styrningen har skett på den närradio och lokalradio som har funnits tidigare, före auktionslagen. Jag tycker att detta är demagogi. Den döljer någonting annat. Den döljer Ola Karlssons egentliga vilja att få till stånd en ny auktionsrunda där plånboken tar över. Jag tycker inte att det är bra.

När man har betalat så mycket pengar som man har gjort för frekvenserna uppe i Åre måste man gå ihop i ett nätverk för att minimera sina produktionskostnader och klara av sina sändningskostnader. Det är ganska dyrt att sända lokal radio.

Anf. 109 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Kristdemokraterna blev apostroferade i Ola Karlssons anförande. Jag tänkte att jag skulle ge ett kort svar på det.

Vi var emot stopplagen när den infördes, men å andra sidan har vi inte varit helt nöjda med det auktionssystem som fanns tidigare heller. Vår inställning i dag är mer pragmatisk. Om vi skulle stoppa stopplagen i dag skulle vi återgå till det gamla systemet. Sedan kommer det ett nytt utredningsförslag i början på nästa år, och man inför kanske ett nytt system från år 2000. Det skapar en viss ryckighet. Därför har vi nöjt oss med att bara ange i ett särskilt yttrande att vi inte är nöjda med senfärdigheten i beslutsgången här. Det är naturligtvis en pragmatisk förklaring.

Sedan kan jag inte låta bli att notera vad Kenneth Kvist sade tidigare. Han sade att det var en skam att sändningsrätt skall heta pengar. Det var tråkigt att den insikten inte fanns i torsdagens debatt.

Anf. 110 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Det finns egentligen två anledningar till att jag begärde ordet, eller möjligen tre.

En är Ola Karlssons ständiga återkommande till att om vi upplåter ytterligare nio radiokanaler – enligt Lagrådet finns det nio – så klarar vi yttrandefriheten och får inga problem. Det är över 80 kanaler som sänder redan i dag. Jag vill ställa en fråga om detta med politisk styrning. Avser Ola Karlsson Sveriges Radio när han talar om begreppet politisk styrning? Hur resonerar han egentligen?

Sedan är det naturligtvis bra med ökad sysselsättning, men jag tycker faktiskt att yttrandefrihetsgrundlagen är alldeles för viktig för att man enbart skall använda sysselsättningsfrågor för att motivera insatser utifrån den. Det handlar ju om mycket vitala intressen på yttrandefrihetens område.

Fru talman! Ola Karlsson säger att ett tillstånd kostade 25 000 kr. När den första auktionen var, den som är redovisad i stoppbetänkandet om jag får uttrycka det på det sättet, betalade man över 1 miljon kronor för 40 av de 59 tillstånd som då var aktuella. Det högsta priset var 3 miljoner, och sedan förekom priser ned till 1 miljon. För tio tillstånd betalade man mellan ½ och 1 miljon kronor. Det handlar alltså inte om några småsummor i det här sammanhanget för att få möjlighet att yttra sig i den

Fortsatt giltighet av lagen om tillfälliga bestämmelser i fråga om tillstånd att sända lokalradio

lokala radion. Jag tycker, fru talman, att det är lite angeläget att det återfinns i referatet av den här debatten.

Anf. 111 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! De flesta radiostationer som jag har varit ute och besökt klagar också över de höga avgifterna. De tycker själva att de bjöds alldeles för mycket och att det blev för dyrt för dem. Där har jag den inställningen att om de nu har bjudit så mycket för ett tillstånd får de faktiskt stå sitt kast. Men det finns ett stort antal tillstånd som har gått relativt billigt, däribland Lycksele som jag nämnde. Det kostade 25 000 kr.

Jag blir lite bekymrad när jag uppfattar att Göran Magnusson menar att vi uppfyller yttrandefrihetsgrundlagens mening även om vi inte använder alla lediga frekvenser. Det är ju det Göran Magnusson indirekt säger. Då menar jag att man går ifrån både tryckfrihetens och yttrandefrihetens principer som bygger på etableringsfrihet och möjlighet att använda de frekvenser som finns.

När det gäller tryckta skrifter är det enkelt. Där finns det inga tekniska begränsningar. Där är det penningen som styr om man vill starta en tidning eller inte. I etern finns det ett begränsat tekniskt utrymme. Jag menar att vi i alla fall skall utnyttja de lediga frekvenser som finns. Det finns nio i en första vända, och dessutom ytterligare i AM-bandet. Låt oss utnyttja lediga frekvenser!

Anf. 112 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Ola Karlsson! Debatten skulle bli betydligt bättre och sakligare om Ola Karlsson höll sig till vad jag direkt säger i debatten och inte till vad han anser att jag säger indirekt. Jag har ju tidigare vid flera tillfällen sagt att yttrandefrihetsgrundlagens eller grundlagens bjudande föreskrifter beträffande upplåtande av radiokanaler inte skall ifrågasättas. Det som har ifrågasatts, och som är skälet till stopplagen, är ju faktiskt de effekter som den uppenbart dåliga lagstiftning som den borgerliga regeringen lade fram på den här punkten har fört med sig. Det är ju detta som har försatt oss i den här situationen.

Lyssna till vad jag säger! Försök inte missförstå mig för att få tillstånd en spetsig replik!

Anf. 113 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Göran Magnusson säger att det är en dålig lagstiftning som har lett fram till de fria lokalradiostationer som vi har. Vi har i dag över 80 sådana radiostationer. På de flesta orter har man fler lyssnare i åldrarna upp till 35 år än vad Sveriges Radio har på samma täckningsområde. Jag tycker att den privata lokalradion är en formidabel framgångshistoria, om man ser till att det är en etablering av ett nytt sätt att sända radio. Det är en ny marknad.

Detta har lett till ett stort antal arbetstillfällen och till ett stort antal arbetsplatser som Socialdemokraterna vill sätta stopp för i dag. Låt den fria radion utvecklas på sina meriter utifrån de möjligheter som de menar att de har för att locka lyssnare!

Sedan finns det alla möjligheter att sända närradio och annan radio för dem som är intresserade av det. Det är inte brist på radiotid på de

flesta orter, om man tittar på närradiosidan. Där finns det möjligheter.
Men låt de fria radiostationerna verka! Avskaffa stopplagen!

Prot. 1998/99:35
14 december

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 december.)

10 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Socialförsäkringsutskottets betänkanden
1998/99:SfU1 Anslag inom socialförsäkringsområdet (utgiftsområdena
10, 11 och 12)
1998/99:SfU2 Utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar m.m.

Socialutskottets betänkande
1998/99:SoU1 Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Konstitutionsutskottets betänkande
1998/99:KU13 Ändringar i radio- och TV-lagen (1996:844), m.m. (för-
nyad behandling, delvis)

11 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 11 december

1998/99:78 av *Lars Hjertén* (m) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Utbildning och arbetsmarknad

1998/99:79 av *Inger Segelström* (s) till justitieministern
Lagen om kriminalisering av könsköpare

1998/99:80 av *Siw Wittgren-Ahl* (s) till finansministern
Kulturmoms för nöjesparker

1998/99:81 av *Camilla Dahlin-Andersson* (fp) till socialministern
Familjepolitiken

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabb-
protokoll tisdagen den 19 januari 1999.

Prot. 1998/99:35
14 december

12 § Kammaren åtskildes kl. 15.19.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 5 § anf. 35 delvis,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 76 delvis och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Hänvisning av ärende till utskott och beslut om förlängd motionstid	1
3 § Förnyad bordläggning	1
Meddelande om uppskjuten votering.....	1
4 § Samhällsekonomi och finansförvaltning.....	2
Finansutskottets betänkande 1998/99:FiU2.....	2
Anf. 1 ANNA ÅKERHJELM (m).....	2
Anf. 2 PER LANDGREN (kd).....	3
Anf. 3 AGNE HANSSON (c).....	4
Anf. 4 CAMILLA DAHLIN-ANDERSSON (fp)	5
Anf. 5 LISBET CALNER (s)	6
Anf. 6 PER LANDGREN (kd).....	8
Anf. 7 AGNE HANSSON (c).....	8
Anf. 8 LISBET CALNER (s)	9
(Beslut skulle fattas den 15 december.).....	9
5 § Allmänna bidrag till kommuner.....	9
Finansutskottets betänkande 1998/99:FiU3.....	9
Anf. 9 GUNNAR AXÉN (m).....	9
Anf. 10 PER LANDGREN (kd).....	12
Anf. 11 AGNE HANSSON (c).....	15
Anf. 12 CAMILLA DAHLIN-ANDERSSON (fp)	16
Anf. 13 SONIA KARLSSON (s)	17
Anf. 14 GUNNAR AXÉN (m) replik.....	20
Anf. 15 SONIA KARLSSON (s) replik	21
Anf. 16 PER LANDGREN (kd) replik.....	21
Anf. 17 SONIA KARLSSON (s) replik	21
Anf. 18 PER LANDGREN (kd) replik.....	22
Anf. 19 SONIA KARLSSON (s) replik	22
Anf. 20 AGNE HANSSON (c) replik	22
Anf. 21 SONIA KARLSSON (s) replik	23
Anf. 22 CAMILLA DAHLIN-ANDERSSON (fp) replik	23
Anf. 23 SONIA KARLSSON (s) replik	23
Anf. 24 SIV HOLMA (v).....	23
Anf. 25 GUNNAR AXÉN (m) replik.....	26
Anf. 26 SIV HOLMA (v) replik.....	27
Anf. 27 GUNNAR AXÉN (m) replik.....	27
Anf. 28 SIV HOLMA (v) replik.....	27
Anf. 29 MATS ODELL (kd).....	28
Anf. 30 SONIA KARLSSON (s) replik	29
Anf. 31 TALMANNEN.....	29
Anf. 32 MATS ODELL (s) replik	29
Anf. 33 SONIA KARLSSON (s) replik	30
Anf. 34 MATS ODELL (kd) replik.....	30
Anf. 35 CAMILLA DAHLIN-ANDERSSON (fp)	30

(Beslut skulle fattas den 15 december.).....	30
6 § Statsskuldräntor m.m.	31
Finansutskottets betänkande 1998/99:FiU4	31
(Beslut skulle fattas den 15 december.).....	31
7 § Avgiften till Europeiska gemenskapen	31
Finansutskottets betänkande 1998/99:FiU5	31
Anf. 36 PER LANDGREN (kd).....	31
Anf. 37 AGNE HANSSON (c)	32
Anf. 38 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s)	32
Anf. 39 AGNE HANSSON (c)	34
Anf. 40 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s)	35
Anf. 41 AGNE HANSSON (c)	35
Anf. 42 PER LANDGREN (kd).....	35
Anf. 43 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s)	36
Anf. 44 PER LANDGREN (kd).....	36
Anf. 45 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s)	36
(Beslut skulle fattas den 15 december.).....	36
8 § Rikets styrelse m.m.....	36
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU1	36
Anf. 46 PER UNCKEL (m)	36
Anf. 47 KENNETH KVIST (v)	38
Anf. 48 INGVAR SVENSSON (kd).....	40
Anf. 49 ÅSA TORSTENSSON (c)	41
Anf. 50 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	41
Anf. 51 PER LAGER (mp)	42
Anf. 52 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	44
Anf. 53 PER LAGER (mp) replik	44
Anf. 54 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	45
Anf. 55 PER LAGER (mp) replik	45
Anf. 56 GÖRAN MAGNUSSON (s)	45
Anf. 57 PER UNCKEL (m) replik	48
Anf. 58 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	49
Anf. 59 PER UNCKEL (m) replik	49
Anf. 60 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	50
Anf. 61 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	50
Anf. 62 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	51
Anf. 63 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	51
Anf. 64 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	51
Anf. 65 PER LAGER (mp) replik	51
Anf. 66 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	52
Anf. 67 PER LAGER (mp) replik	52
Anf. 68 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	53
Anf. 69 KENNETH KVIST (v) replik	53
Anf. 70 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	54
Anf. 71 KENNETH KVIST (v) replik	54
Anf. 72 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	55
Anf. 73 MATS EINARSSON (v).....	55
Anf. 74 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	56
Anf. 75 MATS EINARSSON (v) replik	56

Anf. 76 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	57
Anf. 77 MATS EINARSSON (v) replik.....	57
Anf. 78 PER UNCKEL (m) replik	57
Anf. 79 MATS EINARSSON (v) replik.....	57
Anf. 80 PER UNCKEL (m) replik	58
Anf. 81 MATS EINARSSON (v) replik.....	58
Anf. 82 GÖRAN MAGNUSSON (s)	58
Anf. 83 PER UNCKEL (m).....	59
Anf. 84 GÖRAN MAGNUSSON (s)	59
(Beslut skulle fattas den 15 december.).....	60
9 § Fortsatt giltighet av lagen om tillfälliga bestämmelser i	
fråga om tillstånd att sända lokalradio	60
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU14	60
Anf. 85 OLA KARLSSON (m).....	60
Anf. 86 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	61
Anf. 87 GÖRAN MAGNUSSON (s)	62
Anf. 88 OLA KARLSSON (m) replik.....	64
Anf. 89 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	64
Anf. 90 OLA KARLSSON (m) replik.....	65
Anf. 91 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	65
Anf. 92 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	66
Anf. 93 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	66
Anf. 94 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	66
Anf. 95 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	66
Anf. 96 KENNETH KVIST (v).....	67
Anf. 97 OLA KARLSSON (m) replik.....	68
Anf. 98 KENNETH KVIST (v) replik	68
Anf. 99 OLA KARLSSON (m) replik.....	69
Anf. 100 KENNETH KVIST (v) replik	69
Anf. 101 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	70
Anf. 102 KENNETH KVIST (v) replik	70
Anf. 103 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	70
Anf. 104 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	70
Anf. 105 OLA KARLSSON (m) replik.....	71
Anf. 106 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik.....	72
Anf. 107 OLA KARLSSON (m) replik.....	72
Anf. 108 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik.....	72
Anf. 109 INGVAR SVENSSON (kd)	73
Anf. 110 GÖRAN MAGNUSSON (s)	73
Anf. 111 OLA KARLSSON (m).....	74
Anf. 112 GÖRAN MAGNUSSON (s)	74
Anf. 113 OLA KARLSSON (m).....	74
(Beslut skulle fattas den 15 december.).....	75
10 § Bordläggning.....	75
11 § Anmälan om interpellationer.....	75
12 § Kammaren åtskildes kl. 15.19.....	76

Prot. 1998/99:35
14 december

Elanders Gotab, Stockholm 1999